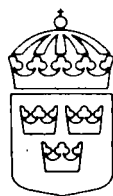

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1987/88:17

om jämställdhetspolitiken

AU
1987/88:17

I betänkandet behandlas

- proposition 1987/88:100 bilaga 2 (civildepartementet) anmälan om jämställdhet i statsförvaltningen,
- proposition 1987/88 bilaga 12 (arbetsmarknadsdepartementet) anslagspunkterna A 6 och A 7,
- proposition 1987/88:100 bilaga 15 (civildepartementet) anslagspunkt F 1,
- proposition 1987/88:105 om jämställdhetspolitiken inför 90-talet vad gäller arbetsmarknadsdepartementets del
- 22 motioner varav sexton från allmänna motionstiden

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas jämställdhetspolitiken inför 90-talet med anledning av regeringens proposition 1987/88:105. Därutöver behandlas anslagen till särskilda jämställdhetsåtgärder, till jämställdhetsombudsmännen och till de centrala kvinnoorganisationerna. Vidare informeras om den statliga personalpolitiken vad avser jämställdhetsfrågor. Med anledning av motioner från den allmänna motionstiden tas jämställdhetsarbetets organisation samt vissa internationella jämställdhetsfrågor upp.

Till betänkandet fogas ett yttrande från näringsutskottet, som yttrat sig över de delar av propositionen som rör företagande respektive statliga företag jämte vissa motionsyrkanden på dessa områden.

Utbildningsdepartementets del av propositionen rörande jämställdhet i utbildningen behandlas av utbildningsutskottet i dess betänkande UbU 1987/88:34.

I propositionen redovisas en femårig handlingsplan för regeringens fortsatta jämställdhetsarbete med tonvikt på kvinnornas roll i ekonomin, jämställdhet mellan kvinnor och män på arbetsmarknaden, i utbildningen och i familjen samt kvinnors inflytande i samhället. Åtgärdsförslagen i denna del grundar sig bl.a. på betänkandet Varannan damernas från utredningen (A 1985:03) om kvinnorepresentation. Utskottet ser positivt på den föreslagna handlingsplanen för åren 1988-1993 och biträder propositionens förslag.

Utskottet avstyrker ett antal motioner rörande olika förslag för att öka

kvinnors företagande, krav på omedelbar lagstiftning för att uppnå en högre kvinnorepresentation i statliga organ, jämställdhetsarbetets organisation m.m. Till betänkandet har fogats reservationer och särskilda yttranden.

Moderata samlingspartiet och folkpartiet anser att en avveckling av de offentliga monopolerna ger en vidgning av kvinnornas arbetsmarknad. De tre borgerliga partierna begär gemensamt en parlamentarisk utvärdering av jämställdhetslagen. Vidare uttalar sig de borgerliga partierna i fråga om familjepolitikens betydelse för jämställdheten och lägger därvid särskild vikt vid införande av vårdnadsbidrag. Vpk förordar jämställdhetsutbildning för barnomsorgspersonalen.

Samtliga oppositionspartier reserverar sig i olika frågor rörande kvinnorepresentationen. Vpk begär ett nytt anslag för införande av en kvinnohusfond. Beträffande jämställdhetsarbetets organisation begär de tre borgerliga partierna ett parlamentariskt inflytande.

Propositionerna

Proposition 1987/88:100, bilaga 2, avsnitt 8

I propositionen bereder regeringen efter föredragning av statsrådet Holmberg riksdagen tillfälle att ta del av vad som anförts om jämställdhet i statsförvaltningen.

Proposition 1987/88:100, bilaga 12, punkterna A 6 och A 7

I propositionen föreslår regeringen efter föredragning av statsrådet Thalén att riksdagen, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Särskilda jämställdhetsåtgärder* för budgetåret 1988/89 beräknar ett reservationsanslag av 9 000 000 kr.

att riksdagen till *Jämställdhetsombudsmannen m.m.* för budgetåret 1988/89 anvisar ett förslagsanslag av 3 020 000 kr.

Proposition 1987/88:100, bilaga 15, punkt F 1

I propositionen föreslår regeringen efter föredragning av statsrådet Holmberg att riksdagen till *Bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet* för budgetåret 1988/89 anvisar ett förslagsanslag av 2 912 000 kr.

Proposition 1987/88:105 vad gäller arbetsmarknadsdepartementets del

I propositionen föreslår regeringen efter föredragning av statsrådet Thalén att riksdagen

dels godkänner vad som anförts om disposition av medel för information och utbildning om medbestämmande

dels godkänner vad som anförts om särskilda stödinsatser för kursdeltagare som genomgår för sitt kön otraditionell arbetsmarknadsutbildning

dels bereds tillfälle att ta del av vad som anförts om jämställdhetspolitikens

fortsatta inriktning avseende kvinnornas roll i ekonomin, jämställdhet mellan kvinnor och män på arbetsmarknaden, i utbildningen och i familjen samt kvinnors inflytande i samhället
 dels att riksdagen till *Särskilda jämställdhetsåtgärder* under tionde huvudtiteln (punkt A 6) för budgetåret 1988/89 anvisar ett reservationsanslag av 17 000 000 kr.

Motionerna

Motioner från allmänna motionstiden 1988

1987/88:A714b av Alf Svensson (c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förändring av meritvärdering för vård av egna barn i enlighet med vad som anförts i motionen.

Motiveringen återfinns i motion 1987/88:So613.

1987/88:A750 av Maria Leissner (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om underlättande för män att arbeta deltid.

Motiveringen återfinns i motion 1987/88:So504.

1987/88:A801 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående åtgärder inom yrkesorienteringen, arbetsförmedlingen, prao och lärlingsutbildningen för att stimulera till okonventionella yrkesval,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående forskning om löneskillnader mellan män och kvinnor,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ungdomslagen som jämställdhetsinstrument,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande valfrihet och flexibilitet i fråga om arbetstider,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en jämförelse av klassifikationen av mäns och kvinnors yrken,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ofrivillig deltidsarbetslöshet,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om statens möjligheter att som arbetsgivare upprätta s.k. karriärbrottsplaner för småbarnsföräldrar,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att staten som arbetsgivare upprättar tidsbestämda mål för en jämnare fördelning av kvinnor och män på statliga chefstjänster,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående behovet av en av arbetsmarknads- och industridepartementet gemensamt utförd utredning om kvinnors och mäns representation i styrelser på den privata sektorn,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen

i övrigt anförts angående statens roll som föregångare för att främja jämställdhet i arbetslivet.

AU 1987/88:17

11. att riksdagen hos regeringen begär att en utredning tillsätts med uppdrag att lägga fram förslag till förändringar av jämställdhetslagen med anledning av de brister som påtalats i motionen.

12. att riksdagen hos regeringen begär att en parlamentariskt sammansatt jämställdhetskommitté tillsätts i enlighet med vad som anförts i motionen.

13. att riksdagen till Jämställdhetsombudsmannen anslår ytterligare 1 milj. kr. utöver vad regeringen föreslagit.

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående handläggningen av jämställdhetsfrågor i regeringskansliet.

15. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående redovisning av konsekvenserna för jämställdheten av ekonomisk-politiska åtgärder.

16. att riksdagen hos regeringen begär att arbetsgivarverket får i uppdrag att ta erforderliga initiativ i syfte att stödja och uppmuntra jämställdhet bland män i enlighet med vad som anförts i motionen.

1987/88:A802 av Karin Ahrlund m.fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om initiativ och förberedelser för nästa kvinnokonferens i FN-regi.

2. att riksdagen hos regeringen begär en rapport om resultat av jämställdhetsarbetet i Sverige efter Nairobi.

1987/88:A803 av Görel Bohlin och Ann-Cathrine Haglund (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående parlamentarikernas direkta inflytande på jämställdhetsarbetet.

1987/88:A804 av Kerstin Keen och Ingela Mårtensson (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om nödvändigheten av att samla ansvaret för jämställdhetsarbetet i arbetsmarknadsdepartementet under en särskild jämställdhetsminister.

1987/88:A805 av Ann-Cathrine Haglund och Birgitta Rydle (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av att bryta offentliga monopol för att ge kvinnorna möjligheter till egenföretagande, entreprenadverksamhet och en vidgad arbetsmarknad.

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att arbetstidskommittén skall belysa deltidens villkor och föreslå åtgärder så att det kan uppvärderas.

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att arbetstidskommittén skall belysa hur utökade möjligheter att träffa individuella avtal om arbetstidens längd och förläggning skall kunna åstadkommas.

1987/88:A806 av Alf Wennerfors m.fl. (m) vari yrkas att riksdagen beslutar att de politiska kvinnoorganisationerna inte skall erhålla statsbidrag.

1987/88:A807 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om inrättande av en kvinnohusfond enligt vad i motionen anförts.

1987/88:A808 av Marg 2s Ingvardsson m.fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen till Jämställdhetsombudsmannen för budgetåret 1988/89 anslår 184 000 kr. utöver vad regeringen har föreslagit, eller således 3 204 000 kr. för inrättande av ytterligare en handläggare.

1987/88:A809 av Alf Svensson (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en rekommendation angående nominering av en man och en kvinna till varje uppdrag i statliga styrelser, expertuppdrag, kommittéer etc.

1987/88:A810 av Kersti Johansson m.fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om samhällsplaneringens betydelse och vikten av regional balans och en positiv regional utveckling för jämställdhet,

2. att riksdagen hos regeringen begär att den regionalpolitiska utredningen får i uppdrag att särskilt överväga möjligheterna att öka kvinnors sysselsättningsmöjligheter i utsatta regioner i enlighet med vad i motionen anförts,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om trakasserier inom arbetslivet,

6. att riksdagen hos regeringen begär förslag om ändring i jämställdhetslagen avseende en kompletterande regel för skydd mot trakasserier i enlighet med vad som anförs i motionen,

8. att riksdagen hos regeringen begär förslag om ett återinförande av jämställdhetskommittén i enlighet med vad i motionen anförts,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kvinnors betydelse för utveckling på landsbygden,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om familjepolitikens betydelse för jämställdheten.

1987/88:A811 av Alf Wennerfors (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förutsättningarna för jämställdhetsarbetet,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om betydelsen av förändringar inom den offentliga sektorn för jämställdheten.

1987/88:N220 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående de offentliga monopolens negativa inverkan på kvinnligt nyföretagande,

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag om ändring av reglerna för bidrag och rådgivning vid de regionala utvecklingsfonderna enligt vad i motionen anförts,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen

anförts om en kartläggning av de kvinnliga företagarnas verksamhet och behov.

AU 1987/88:17

Motiveringen återfinns i motion 1987/88:A801.

1987/88:N307 av Olof Johansson m.fl. (c) vari yrkas

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utvecklingsfondernas ansvar för att stärka det kvinnliga företagandet.

Motiveringen återfinns i motion 1987/88:A462.

1987/88:N337 av Kersti Johansson m.fl. (c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om ändrade regler för utvecklingsfondernas stödverksamhet i syfte att stimulera kvinnligt företagande i enlighet med vad i motionen anförts.

Motiveringen återfinns i motion 1987/88:A810.

Motioner väckta med anledning av prop. 1987/88:105

1987/88:A32 av Anita Bråkenhielm och Siri Häggmark (m) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär utredning av hur reella förutsättningar för egenföretagande för yrkeskunniga i de kvinnodominerade vårdyrkena skall skapas,

2. att riksdagen beslutar att de regionalpolitiska stödformerna i tillämpliga former skall kunna utnyttjas också till stöd för etableringar inom vårdsektorn.

1987/88:A33 av Charlotte Branting m.fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utveckling av ergonomiskt riktiga hjälpmedel,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om projektmedel för insatser för jämställdhet inom försvaret,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en parlamentarisk översyn av jämställdhetslagen.

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om jämställdhetsrapporter och jämställdhetsplaner från varje departement,

5. att riksdagen avslår regeringens förslag om 5 milj. kr. för studier av kvinnors och mäns tidsanvändning,

7. att riksdagen för budgetåret 1988/89 anslår 2 milj. kr. till projektverksamhet för att uppmuntra pappaledighet och i övrigt främja en friare mansroll,

8. att riksdagen för budgetåret 1988/89 till JämO anslår 2 milj. kr. enligt vad som anförts i motionen,

9. att riksdagen för budgetåret 1988/89 till utvecklingsfonderna anslår 1 milj. kr. att användas enligt vad som anförts i motionen,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av ytterligare åtgärder för att öka andelen kvinnor på de poster i statliga organ och kommittéer som regeringen rekryterar till på egen hand,

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om mål för kvinnorepresentation.

1987/88:A34 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att staten i egenskap av arbetsgivare ska föra en personalpolitik som innebär uppvärdering av kvinnoyrkena,

2. att riksdagen begär att regeringen tar initiativ till att utarbeta ett nytt arbetsvärderingssystem i syfte att få slut på den kollektiva lönediskriminering som de typiska kvinnoyrkena utsätts för,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att fortbildningsbidraget inom barnomsorgen bl.a. bör användas för utbildning i jämställdhetsfrågor,

4. att riksdagen hos regeringen begär förslag till lagstiftning om att genomföra jämn könsfördelning inom statliga organ,

5. att riksdagen hos regeringen begär förslag till lagstiftning om att nominerande organisationer ska föreslå både en man och en kvinna vid val till olika statliga organ.

1987/88:A35 av Alf Wennerfors m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående betydelsen för jämställdheten av förändringar inom den offentliga sektorn,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående att de särskilda stödinsatser för kursdeltagare som genomgår för sitt kön otraditionell arbetsmarknadsutbildning skall vara av försökskaraktär under ett år,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående försöksverksamhet med anpassning av samhällsservice och infrastruktur,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående könsfördelningsregler vid regionalpolitiskt stöd,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående ändringar i aktiebolagslagen m.m.,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående behovet av en parlamentarisk utvärdering av jämställdhetslagen,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående nominering av ledamöter till statliga organ.

1987/88:A36 av Kersti Johansson m.fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om ideologiska utgångspunkter och vikten av att bryta koncentrationspolitiken för möjligheterna att uppnå jämställdhet mellan kvinnor och män,

2. att riksdagen beslutar att — med avslag på prop. 1987/88:105 i motsvarande delar — som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om jämställdhetspolitikens fortsatta inriktning avseende kvinnornas

roll i ekonomin, jämställdhet mellan kvinnor och män på arbetsmarknaden, i utbildningen och i familjen samt kvinnors inflytande i samhället.

3. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om satsningar på ökat företagande och regional balans för att främja kvinnligt företagande och ökade möjligheter till sysselsättning för kvinnor i landets alla delar,

4. att riksdagen beslutar att hos regeringen hemställa om att en parlamentariskt sammansatt kommitté tillkallas med direktiv att genomföra en arbetsvärdering av olika yrkessektorer i enlighet med vad som anförts i motionen,

5. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om utformningen av de sociala trygghetssystemen,

6. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om arbetsmiljön inom kvinnodominerade yrkesområden,

7. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om stöd till kvinnoprojekt i syfte att främja landsbygdens utveckling,

8. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om inrättande av handelshus för kvinnor,

12. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag om särskilda medel till jämställdhetsforskning att utnyttjas i enlighet med de riktlinjer som redovisas i motionen samt i övrigt ge regeringen till känna vad som anförts om vikten av att underlätta för kvinnliga forskare att bedriva forskning,

13. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om familjepolitikens inriktning, förbättrade pensionsvillkor för vård av egna barn och vikten av införande av vårdnadsbidrag för arbetet med ökad jämställdhet,

14. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om insatser för att skydda kvinnor som utsätts för misshandel, trakasserier och förföljelse,

15. att riksdagen beslutar att — med avslag på prop. 1987/88:105 i denna del — uttala att berörda organisationer själva skall ansvara för att kvinnorepresentationen i de statliga organen ökar samt beslutar att 3 milj. kr. anvisas som stöd till kvinnoorganisationerna,

16. att riksdagen beslutar att — med avslag på prop. 1987/88:105 i denna del — ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om formerna för nomineringar till statliga styrelser m.m.

1987/88:A37 av Ewa Hedkvist Petersen m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen begär att regeringen i samband med tecknandet av avtal för utvecklingsfönderna beaktar vad som i motionen anförts om könsfördelning i styrelserna.

Bakgrund

Den andel av kvinnorna i åldern 20—64 år som tillhör arbetskraften har sedan år 1970 ökat från 60 % till 83 % (1986). Särskilt kvinnor med barn

under sju år har ökat sitt deltagande i arbetslivet väsentligt. Andelen män i motsvarande ålder som förvärvsarbetar har under samma period legat runt 90 %. Totalt uppgick arbetskraften till 4,4 miljoner personer år 1987, varav kvinnor utgjorde 2,1 miljoner.

Kvinnors och mäns villkor såväl vad gäller utbildning och arbetsliv som i familjen och i samhället uppvisar emellertid fortfarande stora skillnader.

Ungdomarnas utbildningsval är i stor utsträckning traditionella. Gymnasieskolan består i praktiken av en stor flickskola, en liten samskola och en stor pojkskola. Endast fyra av 26 linjer har en jämn könsfördelning, dvs. minst 40 och högst 60 % av endera könet. I "samskolan" är den naturvetenskapliga linjen den största. "Flickskolan" består av 11 linjer med utbildning för bl.a. vård, kontor och ekonomi. "Pojkskolans" 11 linjer har i huvudsak tekniska utbildningar.

Även arbetsmarknaden är starkt könsuppdelad både när det gäller fördelningen på olika branscher, befattningsnivåer och yrkesområden och när det gäller arbetstider. Kvinnornas andel av arbetskraften varierar också starkt mellan olika delar av landet. Dessa skillnader leder till att män genomsnittligt har högre inkomster än kvinnor. Därutöver finns vissa inkomstskillnader som inte kan förklaras med olikheter i arbetstid, utbildning, yrkesområde etc. Män och kvinnor skiljer sig också vad gäller orsaker till frånvaro från arbetet. Särskilt kvinnor med barn under sju år är frånvarande i samband med föräldraledighet och vård av barn. Andelen frånvarande bland kvinnor resp. män med barn under sju år uppgick år 1986 till 32,7 respektive 13,5 %.

Deltidssysselsättningen har fortsatt att minska och uppgick i februari 1988 till 1 112 000 personer. Den öppna arbetslösheten skiljer sig knappt mellan könen under de senaste åren om man ser till procentandelen arbetslösa bland samtliga kvinnor och män i åldern 16–64 år.

Jämställdheten i familjen är ett relativt outforskat område. På senare år har könsrollsforskningen som tidigare ofta var feministiskt präglad kompletterats med en forskning om mansfrågor ur olika aspekter.

Ett viktigt område inom familjesfären gäller fördelningen av betalt och obetalt arbete. I Sverige har ännu inte någon mer omfattande undersökning om kvinnors och mäns tidsanvändning genomförts. I en större förundersökning från SCB redovisas dock vissa preliminära resultat för kvinnor och män i olika åldrar och familjefaser. Bland annat visas att även efter åldersuppdelning så kvarstår bilden att männen använder mer tid för förvärvsarbete än kvinnorna och kvinnorna mer tid för hemarbete än männen. Således ägnar kvinnor i åldrarna 20–64 år nästan fem timmar per dag åt hemarbete, vilket motsvarar knappt två tredjedelar av allt hemarbete, medan männens insatser uppgår till en dryg tredjedel av hemarbetet.

Det kan konstateras att fädernas uttag av föräldraledighet — sett i förhållande till det totala uttaget av föräldraledighet — har minskat sedan år 1979. Frågan om kvotering mellan föräldrarna av rätten till föräldrapenning har behandlats av riksdagen vid flera tillfällen. Socialförsäkringsutskottet avvisade i mars 1988 kvotering eftersom en sådan bl.a. skulle medföra krångligare administration och nackdelar ur den enskilda familjens synpunkt. En positiv utveckling när det gäller fädernas uttag av föräldrapenning borde i

stället kunna uppnås genom riktade informationsinsatser enligt socialför-säkringsutskottet.

Sedan år 1970 har barnomsorgen byggts ut kraftigt. Fyra och en halv gångar så många förskolebarn har fått kommunal omsorg, nämligen 297 000 barn den 31 december 1985 jämfört med 66 000 barn år 1970. Dessutom har antalet skolbarn med kommunal omsorg utanför skoltiden ökat från 14 000 till 123 000 under samma period.

Jämställdheten i samhället omfattar bl.a. fördelningen mellan könen i fråga om makt, inflytande och ansvar på samhällets alla områden. I betänkandet Varannan damernas (SOU 1987:19) redovisas att kvinnorepresentationen, som i de direktvalda församlingarna uppgår till drygt 30 %, i de indirekt valda organen inte är mer än 16 % i genomsnitt. Det påvisas att kvinnor har betydligt lättare att nå inflytelserika poster inom de politiska partierna än inom de fackliga organisationerna, bl.a. beroende på synlighet och konkurrens inom den politiska världen.

Utskottet

Allmänna utgångspunkter

I proposition 1987/88:105 redovisas en femårig handlingsplan för regeringens fortsatta jämställdhetsarbete med tonvikt på kvinnornas roll i ekonomin, jämställdhet mellan kvinnor och män på arbetsmarknaden, i utbildningen och i familjen samt kvinnors inflytande i samhället. På grundval av betänkandet (SOU 1987:19) Varannan damernas föreslås åtgärder för att öka kvinnors representation i statliga organ.

Den del av propositionen som rör utbildningsdepartementets område (s. 75 — 89) behandlas av utbildningsutskottet i betänkande UbU 1987/88:34. Över de delar av propositionen som rör kvinnornas roll i samband med företagsutveckling respektive statliga företag jämte anslutande motionsyrkanden har näringsutskottet yttrat sig. Förutom anslutande motioner omfattar näringsutskottets yttrande tre motioner från allmänna motionstiden, vilka tillsammans med yttrandet överlämnats till arbetsmarknadsutskottet. Yttrandet har fogats till betänkandet som bilaga.

Målet för jämställdhetspolitiken innebär enligt propositionen att kvinnor och män har samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter inom alla väsentliga områden. I ett jämställt samhälle svarar var och en för sin egen försörjning, kvinnor och män delar ansvaret för barn och hemarbete och båda könen engagerar sig lika mycket i politiska och fackliga frågor. Jämställdhetspolitiken skall enligt propositionen ligga i linje med den allmänna politiken för ökad jämlikhet och för en bra uppväxtmiljö för barn och ungdom. Alla barn har rätt till båda föräldrarnas tid. För att det skall bli möjligt för både kvinnor och män att förena föräldraskap och förvärvsarbete, krävs en ny syn på mannens roll och en genomgripande förändring av arbetslivets organisation.

Jämställdhetsministern anför vidare att utvecklingen mot jämställdhet har gått starkt framåt i Sverige. Till skillnad mot tidigare utgår numera alla

unga kvinnor från att de kommer att förvärvsarbeta större delen av livet. Utbyggnaden av den offentliga sektorn har inte bara skapat arbete år en stor mängd kvinnor utan har också skapat de praktiska förutsättningarna för andra kvinnors arbete. Utbildningsexpansionen har inneburit att tidigare skillnader mellan kvinnor och män i allmän utbildningsnivå numera är utjämnade. Vidare erinras i propositionen om att lagstiftningen har bidragit till att stärka kvinnornas ställning i arbetslivet. Särbeskattningsreformen år 1971 liksom 1974 års föräldraförsäkring, vilken gällde båda föräldrarna, utgjorde milstolpar på väg mot ökad jämställdhet mellan könen.

Trots att jämställdheten har ökat, finns det enligt propositionen stora kvarstående brister, särskilt vad gäller de starkt könsuppdelade arbetsmarknads- och utbildningssektorerna. Vidare är den kommunala barnomsorgen fortfarande otillräckligt utbyggd och det är framför allt kvinnorna som minskar sin arbetstid med hänsyn till barnen.

I propositionen föreslås en handlingsplan för jämställdhetspolitiken åren 1988-1993. Tyngdpunkten i denna politik bör även fortsättningsvis ligga inom arbetsmarknads- och utbildningspolitiken. Familjepolitikens roll för jämställdhetsarbetet måste poängteras och åtgärder som syftar till att öka männens delaktighet i arbetet med hem och barn lyftas fram. Frågan om en jämnare könsfördelning i rådgivande och beslutande församlingar liksom fördelningen av de ekonomiska resurserna mellan män och kvinnor måste uppmärksammas.

I centerpartiets kommittémotion 1987/88:A36 tas jämställdheten upp ur ideologiska utgångspunkter. Angående *jämställdhetsarbetets fortsatta inriktning* betonas målet om jämställdhet inom ramen för ett decentraliserat samhälle och en marknadsekonomi byggd på socialt och miljömässigt ansvarstagande hos individer, grupper och samhälle. Såväl kvinnors som mäns värderingar och erfarenheter måste få komma till uttryck för att möjliggöra nya infallsvinklar, mänskligare arbetsmarknad, en större social medvetenhet hos näringslivet m.m. genom ett bättre underlag för besluten. Den nuvarande koncentrationspolitiken har enligt motionen medfört ojämlika förhållanden i landet samt en alltmer ensidig könsfördelning i glesbygdskommunerna och därmed sammanhängande problem för bl.a. jämställdheten. Motionärerna har inget att erinra mot att en handlingsplan för jämställdheten läggs fast för de kommande fem åren enligt propositionens förslag. En förutsättning är dock att planen bygger på den i motionen redovisade principiella synen. I motionen yrkas på att riksdagen — med avslag på propositionen i motsvarande delar — ger regeringen till känna vad som anförs i motionen om kvinnornas roll i ekonomin, jämställdhet på arbetsmarknaden, i utbildningen och i familjen samt kvinnors inflytande i samhället.

Utskottet kan konstatera att utvecklingen har lett till att kvinnorna definitivt har befäst sin ställning på arbetsmarknaden, i utbildning etc. samtidigt som åtskilliga problem kvarstår för att nå fram till full jämställdhet mellan könen. Det råder i dag också en bred politisk enighet om jämställdhetsmålen men delade meningar om medlen. Det är fråga om insatser över hela fältet från såväl offentliga som enskilda organ. Jämställdhetsfrågan måste ständigt hållas aktuell så att man inte faller in i ett traditionellt köns-

rollstänkande vilket begränsar såväl kvinnors som mäns fulla utnyttjande av alla sina möjligheter. Utskottet har i annat sammanhang behandlat förutsättningarna i glesbygden att behålla de unga, särskilt flickorna, i hemtrakten (AU 1987/88:9).

Utskottet ser positivt på att man inför 1990-talet lägger fast en handlingsplan mot ett mera jämställt samhälle och kommer i det följande att ta upp handlingsplanens olika delar. I motsats till motionärerna anser dock utskottet att den av centerpartiet förordade decentraliseringen inte är en förutsättning för att uppnå jämställdhet mellan kvinnor och män. Centerpartiets yrkande om avslag på propositionen i vissa delar avstyrks därför av utskottet. Med hänvisning till det anförda bör motion A36 i de här aktuella delarna avslås av riksdagen.

Förutsättningarna för jämställdhetsarbetet behandlas i motion 1987/88:A811 av Alf Wennerfors m.fl. (m). I motionen anförts att många män och kvinnor omedvetet är starkt präglade av sina könsroller. Skall jämställdhet uppnås måste grundläggande attityder förändras, vilket kräver ett långsiktigt arbete. Med tanke på förebilden för det uppväxande släktet bör kvinnor i högre grad än tidigare vara aktiva i jämställdhetsarbetet. Även män har ett ansvar för opinionsbildningen. Vidare främjas familjesammanhållningen av jämställda relationer mellan de vuxna. Enligt motionen är den lagstadgade diskrimineringen av kvinnorna nästan helt undanröjd. Jämställdheten motverkas emellertid av samhälleliga beslut om utformning av skattesystemet, barnomsorgen m.m.

Utskottet har ingen annan uppfattning än motionärerna när det gäller behovet av att förändra attityderna på jämställdhetsområdet. Som bl.a. visas i propositionen återstår mycket att göra innan målet om jämställdhet mellan kvinnor och män kan uppnås. Exempel på opinionsbildande arbete är dels de projekt som bedrivs inom arbetsmarknadsdepartementets ram, dels de till jämställdhetsrådet knutna idégrupperna, en för kvinnofrågor resp. en för mansfrågor. Den sistnämnda har nyligen diskuterat ett punktprogram, som bl.a. omfattar invandarmän, män inom idrotten, värnplikten, kriminalvården samt män på enkönade arbetsplatser. Utskottet vill härutöver peka på betydelsen för jämställdhetsarbetet av att kvinnornas villkor på arbetsmarknaden förbättras samt att jämställdhetsaspekter beaktas vid beslut på olika politikområden såsom familje- och skattepolitik etc. I detta sammanhang bör en löpande uppföljning av jämställdheten i ekonomiska termer i budgetpropositionen, såsom jämställdhetsministern föreslår, fylla en viktig funktion. Med hänvisning till det anförda bör motion A811 i denna del inte föranleda något initiativ från riksdagens sida.

Kvinnornas roll i ekonomin

I proposition 105 anförts att välfärdsbegreppet omfattar såväl ekonomiska komponenter som tillgång till tid.

Det redovisas att den sammanräknade inkomsten genomgående är lägre för kvinnor än för män. Bland de samtaxerade motsvarar kvinnornas inkomst 55 % av männens medan de ensamstående kvinnorna med barn har inkomster som motsvarar 67 % av vad motsvarande grupp män har. De

viktigaste orsakerna till att kvinnors inkomster är så mycket lägre än mäns hänger samman med att kvinnor ägnar mindre tid åt förvärvsarbete än män samt att kvinnornas genomsnittslöner normalt utgör mellan 70 och 90 % av männens inom samma område. Andra orsaker är att kvinnor och män arbetar i olika branscher, i olika yrken och med olika arbetstidsförläggning, på ett sådant sätt att kvinnor i allmänhet får sämre inkomster än män. Den mindre del av inkomstskillnaden som inte kan relateras till olikheter i utbildning, yrke eller arbetstid kan kallas könsdiskriminering och förekommer både inom privat och offentlig sektor.

En central frågeställning vad gäller kvinnornas möjligheter att uppnå samma ekonomiska standard som männen är i vilken mån kvinnor kan avsätta tid för förvärvsarbete. Kunskapen om kvinnors och mäns tidsanvändning är för närvarande begränsad.

Målet enligt propositionen är att de inkomstskillnader som beror på könsdiskriminering enligt ovanstående redovisning samt de inkomstskillnader som beror på att kvinnors arbete värderas lägre än mäns försvinner.

Det framlagda åtgärdsförslaget innebär att fördelningen av ekonomiska resurser mellan könen löpande skall följas av statsmakterna och årligen redovisas i budgetpropositionen. Vidare bör statliga utredningar i ökad utsträckning analysera sina förslag ur jämställdhetsperspektiv. I syfte att belysa tidsanvändningen för olika grupper bör tionde huvudtitelns reservationsanslag A 6. Särskilda jämställdhetsåtgärder tillföras 5 milj. kr. för budgetåret 1988/89. En undersökning av kvinnors och mäns tidsanvändning avser bl.a. att ge svar på frågor om fördelningen mellan könen av det betalda och det obetalda arbetet. Anslaget A 6. behandlas under avsnittet Anslagsfrågor.

I tre motioner pekas på systemet för *arbetsvärdering av olika yrkessektorer*, som bl.a. leder till löneskillnader mellan män och kvinnor.

I kommittémotion 1987/88:A36 av Kersti Johansson m.fl. (c) anförts att arbeten i vård- och servicesektor av tradition värderas lägre än t.ex. tekniska yrken. Med hänsyn till att vård och omsorg har en central betydelse i samhället och att förhållandena inom de kvinnodominerade yrkena på sista tiden blivit alltmer ohållbara anser motionärerna att en parlamentarisk kommitté bör tillkallas för att genomföra en arbetsvärdering av olika yrkessektorer.

Även i motion 1987/88:A34 av vänsterpartiet kommunisterna pekas på att man i arbetet med att bredda kvinnors arbetsmarknad inte får underlåta att ta krafttag när det gäller att uppvärdera traditionella kvinnoyrken. En uppvärdering av kvinnoyrkena har också stor betydelse för en förbättring av kvinnornas pensionsvillkor. Vpk föreslår därför att regeringen tar initiativ för att utarbeta ett nytt arbetsvärderingssystem i syfte att bryta lönediskrimineringen inom arbetslivet.

Behovet av forskning om löneskillnader mellan män och kvinnor tas upp av folkpartiet i motion 1987/88:A801. Såväl löneskillnader som beror på olika innehåll i arbetet som könsdiskriminering bör lyftas fram. Vidare behövs enligt motionen forskning om betydelsen av systematisk arbetsvärdering kontra andra slag av åtgärder för att uppnå en minskning av lönegapet mellan män och kvinnor.

Utskottet är medvetet om att arbetsuppgifter som utförs av kvinnor vanligen värderas lägre än arbetsuppgifter som utförs av män. Självfallet kan utskottet inte acceptera en arbetsvärdering som innebär att kvinnors och mäns arbetsinsatser värderas olika i flera avseenden. Som anförs i propositionen bör det emellertid i första hand ankomma på arbetsmarknadens parter att ta initiativ i arbetsvärderingsfrågor.

Utskottet anser att en utökad forskning på detta område är ett viktigt led i arbetet på att undanröja den lönediskriminering som fortfarande finns. Trots vissa studier, bl.a. Arbete och löner (Industrins Utredningsinstitut och Arbetslivscentrum, 1985), där forskarna undersökt "kostnaderna för förvärvsavbrott" för kvinnor i olika lönelägen, behövs forskning på ytterligare områden. Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att forskning om löner och löneutveckling i ett jämställdhetsperspektiv särskilt har tagits upp i JÄMFOs (Delegationen för jämställdhetsforskning) inventering av forskningsbehov.

Med hänsyn till det anförda finner utskottet att motionerna A801 (fp), A34 (vpk) och A36 (c) i aktuella delar inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vidare yrkar folkpartiet i motion A801 på en jämförelse av *klassifikationen av mäns och kvinnors yrken*. Bakgrunden är att statistiska centralbyrån visat att standarden för klassifikation av yrken inom social servicesektor skiljer sig markant från tillverkningssektorn, som visar mycket högre detaljeringsnivå. Enligt folkpartiet bör statens arbetsgivarverk, arbetsmarknadsstyrelsen och statistiska centralbyrån få i uppdrag att mera noggrant jämföra klassifikationerna av mäns och kvinnors yrken eftersom denna klassifikation spelar en stor roll för arbetsvärdering, löneavtal, studievägledning och yrkesutbildning.

Utskottet har från SCB inhämtat att en ny reviderad version av den internationella yrkesklassificeringen (International standard classification of occupations, utarbetad av ILO) har antagits under hösten 1987. Beträffande den nya versionen uppges att antalet kontorsyrken i klassificeringen kan ha ökat något. SCB håller för närvarande på att se över sin yrkesindelade statistik med hänsyn till de nationella behoven. Med hänvisning till det pågående arbetet på detta område avstyrker utskottet motion A801 i aktuell del.

I folkpartiets kommittémotion 1987/88:A33 föreslås *årliga jämställdhetsrapporter* och jämställdhetsplaner från varje departement. Enligt folkpartiet är detta att gå ett steg längre än regeringens förslag att i budgetpropositionen redovisa fördelningen av ekonomiska resurser mellan könen.

Utskottet ser positivt på regeringens förslag om en utökad redovisning i budgetpropositionen om fördelningen av de ekonomiska resurserna mellan kvinnor och män. Finansutskottet har tidigare framhållit att regeringen i budgetpropositionen m.m. — allteftersom mätmetoderna utvecklas — bör redovisa de fördelningspolitiska effekterna för olika typer av hushåll, framför allt vad gäller förändringar i skatte- och transfereringssystemen (FiU 1986/87:3, rskr 1986/87:29). Arbetsmarknadsutskottet anser, liksom finansutskottet, att det trots vissa metodologiska problem bör gå att redovisa fördelningsaspekter inom flera av de områden som är väsentliga ur jäm-

ställdhetssynvinkel, t.ex. arbetsmarknads- och utbildningsområdena. Med hänsyn till att regeringens förslag i sig innebär ett nydanande inom budgetarbetet anser utskottet att man måste finna formerna för den ökade informationen i budgetpropositionen innan man tar ytterligare steg i denna riktning. Förslaget i motion A33 avstyrks därför.

I folkpartiets motion 1987/88:A801 yrkas att utredningar med förslag på det ekonomisk-politiska området bör åläggas att göra en *redovisning av konsekvenserna för jämställdheten*. Konsekvenserna av den ekonomiska utvecklingen och olika åtgärder för jämställdheten bör enligt folkpartiet kontinuerligt utvärderas, lämpligen i samband med långtidsutredningarna.

Med hänvisning till att regeringen nu aviserat att statliga utredningar i ökad utsträckning bör analysera sina förslag ur jämställdhetsperspektiv och att arbete med denna inriktning kommer att genomföras i samband med 1990 års långtidsutredning finner utskottet att någon riksdagens åtgärd med anledning av motion A801 i denna del inte är påkallad.

Jämställdhet på arbetsmarknaden

Enligt propositionen bör målet för jämställdhet på arbetsmarknaden vara följande:

- År 1993 bör minst tio yrkesområden (jämfört med fyra år 1986) av totalt 52 ha en jämn könsfördelning, dvs. båda könen representerade till minst 40 % enligt arbetskraftsundersökningarna (AKU).
- År 1993 bör högst tio yrkesgrupper (jämfört med 16 år 1986) ha så sned könsfördelning att 90 % eller fler av arbetstagarna tillhör samma kön.
- Målet för 1993 bör vara att andelen kvinnor på rutinarbeten inte skall vara större än andelen kvinnor anställda inom området.
- Andelen kvinnor på chefsposter och på kvalificerade arbeten bör vara minst lika stor som andelen kvinnor anställda inom området.
- Mot bakgrunden av att kvinnornas genomsnittliga veckoarbetstid i dag uppgår till 32,7 timmar och männens till 41,4 timmar bör år 1993 skillnaden ha halverats och högst uppgå till 4,5 timmar.
- En utjämning av kvinnors och mäns förvärvsfrekvenser och arbetstider bör ske såväl inom länen som mellan olika län.

För att uppnå dessa mål föreslås i propositionen ett antal åtgärder vilka redovisas i det följande jämte de motioner som föreligger på respektive område.

Arbetsmiljön

Beträffande *arbetsmiljön för kvinnors* sägs i propositionen att regeringen bör lämna ett uppdrag till arbetarskyddsstyrelsen att utforma handlingsprogram för arbetsmiljöinsatserna inom några särskilt utvalda kvinnodominerade branscher. Vidare bör frågan om differentierade handverktyg uppmärksammas av arbetsmiljöfonden i samband med stöd till ergonomisk forskning och utveckling.

Bakgrunden anges vara att kvinnor enligt tillgänglig statistik löper större risk än män att drabbas av belastningsskador. Övriga arbetsskador och

arbets sjukdomar drabbar män mer än kvinnor. Orsaker till kvinnors belastningsskador kan vara enformigt arbete och upprepade arbetsuppgifter med kort lärotid. Kvinnor tenderar också att stanna kvar i samma arbete år efter år.

Arbetsmiljöförhållanden inom manligt dominerade yrken innebär enligt propositionen i vissa fall direkta anställningshinder för kvinnor. Arbetsmiljöåtgärder är därför ett viktigt instrument i strävandena efter en mindre könsuppdelad arbetsmarknad. År 1987 ändrades arbetsmiljöförordningen (1977:1116) i syfte att understryka nödvändigheten av att arbetsmiljön bedöms utifrån ett helhetsperspektiv av tillsynsmyndigheterna. Vidare fäster statsmakterna enligt propositionen stor vikt vid de lokala arbetsmarknadsparternas ansvar för arbetsmiljön, bl.a. utbyggnaden av företagshälsovården.

I folkpartiets kommittémotion 1987/88:A33 instämmer motionärerna i förslaget att arbetsmiljöfonden skall få medel till information och framtagning av ergonomiskt riktiga verktyg för båda könen. De fysiskt tunga jobben finns emellertid enligt motionärerna oftast i vården. Frågan gäller då inte verktyg för handen utan hjälpmedel för att t.ex. lyfta och vända patienter. Motionärerna anser att medel bör reserveras även för detta ändamål.

I centerpartiets kommittémotion 1987/88:A36 framhålls betydelsen av att arbetsmiljön inom de kvinnodominerade områdena förbättras. För vissa yrkesgrupper, t.ex. vårdbiträden, är arbetsmiljön särskilt tung, både fysiskt och psykiskt. Enligt motionärerna är det nödvändigt att tekniska hjälpmedel tas fram för att minska de fysiskt tunga momenten inom vård och omsorg. Vidare är det angeläget att riskerna med bildskärmsarbete kartläggs och analyseras så att påvisade arbetsmiljöproblem kan åtgärdas.

Utskottet kan konstatera att uppmärksamheten vad gäller belastningsskador m.m. på senare år har ökat. I december 1987 arrangerade JÄMFO ett seminarium där forskarna presenterade resultat och identifierade forskningsbehov i fråga om kvinnors fysiska och psykosociala arbetsmiljö i monotona arbeten.

I socialutskottets betänkande 1987/88:9 s. 10—11 beskrivs bl.a. arbetsmiljöinstitutets verksamhet på detta område, arbetarskyddsstyrelsens belastningsergonomiprogram, arbetsmiljöfondens programsatsning på belastningsskador och socialstyrelsens dokumentationsverksamhet. Med anledning av en motion (vpk) yttrade socialutskottet att man delade motionärernas uppfattning om angelägenheten av fortsatt forskning och åtgärder för att förebygga och minska belastningsskador. Bl.a. måste medel ställas till förfogande för olika fullskaleförsök enligt socialutskottet.

Beträffande arbetsmiljöriskerna vid bildskärmsarbete har socialutskottet (SoU 1987/88:9) anfört följande:

Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att arbetsmiljöriskerna vid bildskärmsarbete är föremål för intensiv bevakning. Det kan, enligt vad utskottet inhämtat, antas att arbetsorganisatoriska förändringar ofta kan minska risken för ohälsa vid bildskärmsarbete. Ett flertal forsknings- och utvecklingsprojekt pågår i syfte att finna ergonomiska och arbetsorganisatoriska lösningar vid användningen av bildskärmar.

Med hänsyn till de omfattande insatser som sålunda pågår på de diskute-

rade områdena och med hänsyn till regeringsförslaget om ett handlingsprogram för arbetsmiljöinsatser inom några särskilt utvalda kvinnodominerade branscher utgår utskottet ifrån att även de fysiskt tunga arbetena inom vården m.m. kommer att studeras. Motionerna A33 (fp) och A36 (c) i aktuella delar påkallar enligt utskottets mening inte någon ytterligare åtgärd.

Medbestämmande

I propositionen görs bedömningen att kvinnor i ökad omfattning bör stimuleras att delta i det fackliga arbetet. Informationen och utbildningen om jämställdhetslagen från år 1979 och jämställdhetsavtalen bör intensifieras. Arbetsmarknadens parter har därvid ett särskilt ansvar.

Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att åtskilliga fackliga organ begärt och beviljats medel från anslaget Särskilda jämställdhetsåtgärder (A 6.) under arbetsmarknadsdepartementet. Exempel på sådana projekt är kvinnokurser, kvinnoträffar och nätverk i syfte att stimulera kvinnor till ökad facklig aktivitet.

Arbetstider

I propositionen föreslås att lokalt anpassade åtgärder beträffande arbetstiderna bör vidtas för att underlätta de anställdas möjligheter att kombinera förvärvsarbete och föräldraskap. Arbetsmarknadens parter har här en viktig uppgift.

I ett par motioner pekas på möjligheterna till *individuell anpassning av arbetstiden*.

I motion 1987/88:A801 av folkpartiet påtalas behovet av att underlätta för småbarnsföräldrarna att kombinera förvärvsarbete med föräldraskap. De offentliga arbetsgivarna bör därför gå i spetsen och genomföra en mer flexibel arbetsorganisation med större möjligheter till individuell anpassning av arbetstidens omfattning och förläggning. Arbetstidskommittén bör ge förslag med denna inriktning.

Ann-Cathrine Haglund och Birgitta Rydle (båda m) föreslår i motion 1987/88:A805 att arbetstidskommittén skall belysa möjligheterna att träffa individuella avtal om arbetstidens längd och förläggning. Enligt motionen finns det ett uttalat behov av att kunna anpassa arbetstidsuttaget efter olika perioder i livet. Det är värdefullt att småbarnsföräldrar och andra med vårdansvar har möjligheter till kortare arbetstid utan att detta påverkar arbetstiden för alla andra.

Utskottet vill med anledning av motionerna erinra om att arbetstidskommittén enligt sitt uppdrag (dir. 1987:23) har att behandla de problem som motionärerna pekar på. Kommittén skall studera olika arbetstidsförändringar som syftar till att öka de enskilda individernas välfärd. Bl.a. berörs möjligheterna till individuell reglering av arbetstiden. Utredningsarbetet beräknas vara slutfört under år 1989. Mot bakgrund av de ingående studier som sålunda görs på detta område liksom propositionens förslag om lokalt anpassade åtgärder anser utskottet att motionerna A801 (fp) och A805 (m) inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd i här aktuella delar.

Ann-Cathrine Haglund och Birgitta Rydle (båda m) föreslår vidare att arbetstidskommittén skall belysa *deltidsarbetets villkor* och föreslå åtgärder så att det kan uppvärderas. Bl.a. kommer deltidsarbetande efter i lönehänseende och ges inte utbildning eller karriärmöjligheter.

Utskottet har inhämtat att arbetstidskommitténs diskussioner omfattar frågor om deltidsarbetets villkor. Bl.a. studeras deltidsarbetets effekter för den sociala tryggheten och för det framtida arbetskraftsutbudet. Med hänvisning till att arbetstidskommitténs resultat kommer att föreligga under år 1989 bör motion A805 i denna del inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Anställningstrygghet m.m.

Jämställdhetsministern framhåller att det är angeläget att tillgången till fasta anställningar ökar, inte minst inom den offentliga sektorn. Bakgrunden till kvinnornas lösare anknytning till arbetsmarknaden är enligt propositionen bl.a. att många unga kvinnor växlar mellan tillfälliga anställningar, föräldraledighet och arbetslöshet.

Alf Svensson (c) föreslår i motion 1987/88:A714b att tjänstledighet för *vård av egna barn* får samma *meritvärde* som "aktiv tjänst". Föräldrar som vårdar sina barn bör inte komma i sämre ställning än sina arbetskamrater när det gäller t.ex. befordran.

Utskottet vill — liksom tidigare år då denna fråga behandlats — peka på att motionärens krav till viss del redan är tillgodosett på det statliga området. Enligt förordningen 1985:335 räknas sålunda föräldraledighet från en anställning som "förtjänst", dvs. tiden räknas in i tjänsteåren. På det privata området har emellertid arbetsgivarna, med den begränsning som följer av jämställdhetslagens förbud mot känsdiskriminering, en principiell frihet att anställa efter eget gottfinnande. Enligt utskottets mening saknas därmed de förutsättningar som måste finnas i form av ett etablerat normsystem för att motionärens förslag skall kunna få någon reell betydelse. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionen i motsvarande del.

Program för jämställdhetsåtgärder inom arbetslivsområdet

I propositionen framläggs förslag angående *disposition av medel för information och utbildning om medbestämmande*. Förslaget innebär att det vid arbetsmiljöfonden inrättas ett särskilt programområde för jämställdhetsåtgärder inom arbetslivsområdet. Fem procent av nuvarande medel för informations- och utbildningsinsatser avseende lagen (1976:508) om medbestämmande i arbetslivet bör årligen avsättas för ändamålet. Härigenom kommer under femårsperioden ca 60 milj. kr. att kunna disponeras. Bakgrunden till förslaget är bl.a. att erfarenheterna inom arbetsmarknadsdepartementets projektverksamhet visar att det finns ett stort behov av utbildning med anledning av de jämställdhetsavtal som träffats på olika delar av arbetsmarknaden.

Enligt propositionen bör arbetsmiljöfondens styrelse ges i uppdrag att tillsätta en särskild styrgrupp för det femåriga programmet och att tillkalla sekretariatsresurser. I styrgruppen, som skall ha till uppgift att fördela med-

len, bör bl.a. ingå representanter för arbetsmarknadens parter. En första uppgift inom programmets ram bör vara att skapa en bred kännedom om innehållet i jämställdhetsavtalen på arbetsmarknaden.

Utskottet ser positivt på att det inrättas ett särskilt program för jämställdhetsåtgärder inom arbetslivsområdet. Erfarenheten har visat dels att det behövs mer information om jämställdhetsavtalen, dels att man på avtalens grund måste gå vidare med aktiva jämställdhetsåtgärder. Pilotprojekt inom skilda yrkesområden och branscher kan ge den kunskap och den stimulans som är nödvändig i utvecklingen mot jämställdhet. Som bl.a. påpekas i propositionen är insatser inom den kvinnligt dominerade vård- och omsorgssektorn särskilt angelägna.

Utskottet vill slutligen framhålla betydelsen av att den föreslagna utökningen inom arbetsmiljöfonden inte leder till att andra organ och anslagsgivare i samhället tar det nya programmet till utgångspunkt för att minska sina egna insatser på jämställdhetsområdet.

Utskottet tillstyrker vad som anförs i propositionen under denna punkt.

Arbetslöshet

Beträffande de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna anför jämställdhetsministern att fortsatta insatser bör göras för att motverka deltidsarbetslöshet. Särskild uppmärksamhet bör därvid riktas mot den privata sektorn av arbetsmarknaden.

I folkpartiets motion 1987/88:A801 anförs att stat, landsting och kommun liksom affärsdrivande verk, t.ex. postverket, ibland inrättat särskilda deltidstjänster och därmed tvingat de anställda — oftast kvinnor — till *ofrivillig deltidsarbetslöshet*. Ett sådant förfarande står enligt folkpartiet i direkt strid med jämställdhetsarbetet och bör därför uppmärksammas av arbetstidskommittén.

Utskottet är medvetet om att antalet ofrivilligt deltidsarbetande har ökat under 1980-talet. Därför är det nödvändigt med särskilda åtgärder. Frågan är också på olika sätt uppmärksammas. AMS har utarbetat ett handlingsprogram för arbetsmarknadsproblem inom den kommunala sektorn. Vidare har de fackliga organisationerna tagit ett flertal initiativ. Det kan också nämnas att riksdagen har fattat beslut om ett särskilt anslag för att hjälpa de ofrivilligt arbetslösa till en fastare förankring på arbetsmarknaden (prop. 1986/87:150 bil. 6, AU 1986/87:19 s. 10—13). Under innevarande liksom under nästa budgetår uppgår anslaget till 60 milj. kr. Slutligen kan nämnas att det ingår i arbetstidskommitténs uppdrag att studera frågor som hänger samman med deltidsarbetslösheten.

Med hänsyn till det anförda bör motionen i denna del inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I centerpartiets kommittémotion 1987/88:A36 anförs att kvinnornas kortare arbetstid och lägre lön medför lägre arbetslöshetssättning, lägre sjukpenning och lägre pension. De *sociala trygghetssystemen* bör enligt motionärerna i större utsträckning utgå från grundtrygghetsprincipen med möjligheter till påbyggnad i det sociala skyddet. Ett exempel utgör den av

centerpartiet i annat sammanhang föreslagna allmänna arbetslöshetsförsäkringen vilken skulle ge såväl kvinnor som män samma grundtrygghet.

Utskottet anser att problemen med kvinnornas sämre sociala trygghet sammanhänger med kvinnornas situation på arbetsmarknaden. Det gäller bl.a. de problem som följer av den starkt könsuppdelade arbetsmarknaden. I den nu föreliggande propositionen föreslås ett antal åtgärder för att komma till rätta med den könsmässiga obalansen på de olika delärbetsmarknaderna. Med hänvisning till det anförda avstyrks motion A36 i aktuell del.

Arbetsförmedlingen m.m.

I propositionen anförts att arbetsförmedlingens arbete i ökad utsträckning bör inriktas mot att bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden. Särskilda insatser bör göras för att motverka att enskilda arbetsplatser sysselsätter enbart kvinnor eller enbart män. Såväl män som kvinnor måste i ökad utsträckning vara beredda på att gå in på otraditionella yrkesområden. I samband med ett regeringsuppdrag till socialstyrelsen att utarbeta förslag som kan förbättra personalsituationen inom hemtjänsten diskuteras även olika åtgärder som kan öka andelen män inom hemtjänsten från 3 till 10 %. Vidare informerar jämställdhetsministern att SCB nyligen fått i uppdrag att årligen redovisa statistik som belyser yrkesfördelningen bland de nytillträdande på arbetsmarknaden.

Folkpartiet begär i motion 1987/88:A801 olika åtgärder som *stimulans till okonventionellt yrkesval*. Kommuner bör erbjuda arbetslösa flickor som slutar skolan särskild yrkesorientering i form av studiebesök, sommarkurser etc som ger inblick i typiskt manliga yrken. Även arbetsförmedlingarna bör uppmuntra till okonventionella val av kurser och beredskapsarbeten. Vad gäller företag i såväl offentlig som privat regi bör en intensiv informationskampanj genomföras för att öka och stimulera till en nyrekrytering av flickor till tekniska yrken och pojkar till serviceyrken. Ungdomslagen binder i dag särskilt de unga flickorna i traditionella yrkesmönster. För att uppmåna flickor i ungdomslag att välja mer otraditionellt är det nödvändigt att platser i ungdomslagen i större utsträckning får finnas utanför den offentliga sektorn.

Utskottet vill först erinra om att det åligger AMS att beakta jämställdhetsaspekterna vid användningen av de arbetsmarknadspolitiska medlen.

Vad gäller ungdomslagen visar statistiken att andelen flickor i ungdomslagen ökar i takt med att totala antalet ungdomar minskar (i mars 1988 uppgick flickorna till 67 %). Skälen till detta är dels att i ett gott arbetsmarknadsläge kan många pojkar få arbete på den privata arbetsmarknaden, dels att ungdomslagsplatserna ofta finns inom den kvinnodominerade delen av kommunernas och landstingens verksamhet, dvs inom kontor, vård och omsorg. Möjligheter att erbjuda de unga kvinnorna i 18–19-årsåldern arbete inom en mer otraditionell arbetsmarknad än den som ungdomslagsplacering oftast erbjuder ges bl.a. av inskolningsplatserna. Genom dessa kan de unga flickorna under en period på längst sex månader pröva olika yrken som inte finns inom den offentliga sektorn. Våren 1988 får dessutom rekryteringsstöd temporärt beviljas för att underlätta för ungdomar, och då

särskilt flickor, att övergå från ungdomslag till reguljära anställningar på den öppna arbetsmarknaden (se AU 1987/88:21).

Det är enligt utskottets mening en angelägen uppgift att stimulera såväl flickor som pojkar till ett yrkesval, som inte begränsas av traditionen. I detta syfte beviljar arbetsmarknadsdepartementet finansiellt stöd till olika projekt som syftar till otraditionellt yrkesval. Det kan konstateras att det finns betydligt större satsningar som syftar till att motivera flickorna till ett otraditionellt yrkesval än projekt som riktar sig till pojkar. Med hänvisning till det anförda bör motion A801 i aktuella delar inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Arbetsmarknadsutbildning

I propositionen föreslås *särskilda stödinsatser för kursdeltagare som genomgår för sitt kön otraditionell arbetsmarknadsutbildning*. Med otraditionell utbildning avses i detta sammanhang en utbildning som inom länet till 80 % domineras av det ena könet.

Bakgrunden är bl.a. att kvinnors utbildning ofta är dåligt anpassad till den moderna arbetsmarknadens krav och att kvinnor i mindre utsträckning än män fått del i kompetenshöjande åtgärder i arbetslivet. De föreslagna stödinsatserna kan vidtas före, under och efter genomgången utbildning. Exempel på åtgärder är rekryteringsinsatser, stöd under utbildningstiden m.m. Länsarbetsnämnderna skall för sådana insatser få disponera högst 10 000 kr. per kursdeltagare. Antalet kursdeltagare får under budgetåret 1988/89 uppgå till högst 7 000. Försöksverksamhet föreslås pågå i fem år. Innebörden är att arbetsförmedlingen inom ramen för anvisade medel under tionde huvudtitelns reservationsanslag B 3. Arbetsmarknadsutbildning, får utnyttja högst 10 000 kr. per kursdeltagare för särskilda åtgärder vid sidan av utbildningen.

I moderata samlingspartiets kommittémotion 1987/88:A35 redovisas viss tveksamhet vad gäller särskilda stödinsatser vid otraditionell arbetsmarknadsutbildning. Motionärerna anser att det kan vara motiverat med särskilda insatser för att rekrytera elever till könsmässigt icke-traditionella arbetsmarknadsutbildningar. Det av regeringen föreslagna bidraget förefaller dock motionärerna förhållandevis högt. Enligt deras mening bör bidraget på försök utgå under ett års tid och sedan utvärderas.

Enligt utskottets uppfattning är arbetsmarknadsutbildningen viktig bl.a. för att förbättra situationen för kvinnorna på arbetsmarknaden. För att stimulera kvinnor till en otraditionell arbetsmarknadsutbildning bör olika idéer kunna prövas. Även vad gäller övergången från utbildningen till arbetslivet kan det finnas problem för kvinnor med otraditionell utbildning, vilka motiverar särskilda insatser. Utskottet ser därför positivt på regeringsförslaget, vilket kommer att ge möjlighet att pröva enkönade utbildningsgrupper, varvade praktikperioder, stöd till de utbildade när de gått över till arbetslivet etc. Utskottet avstyrker därmed motion A35 i denna del och tillstyrker regeringens förslag om särskilda stödinsatser för kursdeltagare som genomgår för sitt kön otraditionell arbetsmarknadsutbildning.

I propositionen anförts att personalutbildningens roll för jämställdhet mellan kvinnor och män bör ges ökad uppmärksamhet. Enligt jämställdhetsministern finns det anledning att överväga om samhället i ökad utsträckning bör engagera sig i och stimulera kompetensutveckling på arbetsplatserna. Som exempel på samhällets engagemang i personalutbildningen nämns utnyttjandet av förnyelsefonderna samt bredddatautbildningen, vilken i relativt stor utsträckning kommit lågutbildade kvinnor till del.

Samhällsservice och infrastruktur m.m.

Propositionen behandlar även åtgärder inom närings- och regionalpolitiken. Det erinras om att ett av målen för regionalpolitiken är att kvinnor och män i alla delar av landet skall ha tillgång till arbete, service och god miljö. Det framhålls vidare att den regionalpolitiska utredningen bl.a. skall lämna förslag om vilka infrastrukturåtgärder som behövs för att åstadkomma attraktiva miljöer för människor och företag.

Enligt propositionen bör man genom en samordning av insatserna inom flera olika samhällsområden kunna uppnå väsentligt bättre förutsättningar för jämställdhet på lokal nivå. En femårig försöksverksamhet med en sådan samordning beträffande *samhällsservice och infrastruktur* föreslås i propositionen. Pilotprojektet bör omfatta förslagsvis tre kommuner i olika delar av landet, vilka väljs ut efter ett ansökningsförfarande. Skillnaderna i mäns och kvinnors situation skall kartläggas och analyseras. Åtgärderna kan omfatta arbetsmarknadsfrågor, kollektivtrafik, samhällsservice m.m. Åtgärderna skall normalt genomföras inom ramen för gällande stöd och bidrag. För samordning, information och dokumentation kommer medel att avsättas från anslaget Särskilda jämställdhetsåtgärder under tionde huvudtiteln. Försöksverksamheten bör utvärderas.

Moderata samlingspartiet avvisar i kommittémotion 1987/88:A35 förslaget om pilotprojekt i fråga om samhällsservice och infrastruktur. Enligt motionärerna är förslaget oklart. Jämställdhet uppstår inte genom ändrat öppethållande för samhällsservice m.m. Det finns enligt motionärerna risker att jämställdhetsansträngningarna framstår som oseriösa. Vissa utredningsresultat föreligger redan genom länsstyrelsernas kartläggningar och genom arbetstidskommitténs projekt.

Utskottet delar motionärernas bedömning att arbetstidskommitténs projekt — tre kommuner studeras vad gäller konsekvenserna av olika hypotetiska arbetstidsförkortningar — kan vara ett värdefullt underlag för de kommuner som överväger ett deltagande i pilotprojektet. Detta syftar till att genom faktisk försöksverksamhet pröva sådana ändringar i samhällsservice, arbetsmarknads- och utbildningsförhållanden m.m. som beräknas främja jämställdheten. Enligt utskottets uppfattning är det samhällsexperiment av denna typ som kan ge upphov till nya initiativ och idéer hur man skall gå vidare i jämställdhetsarbetet. Den kritiserade oklarheten i pilotprojektet vill utskottet tillbakavisa. Avsikten är inte att tillhandahålla ett "jämställdhetspaket" utan att kommunerna själva skall pröva olika åtgärder i fråga om

samhällsservice etc. Med hänvisning till det anförda tillstyrker utskottet propositionen i denna del och avstyrker motion A35 i motsvarande del.

I centerpartiets kommittémotion 1987/88:A810 pekas på vikten av *samhällsplanering och regional utveckling för att främja jämställdheten*. Det framhålls bl.a. att boendeplaneringen måste utgå ifrån att både kvinnor och män skall ha möjlighet att förvärvsarbeta. Barnomsorg och kollektivtrafik måste vara utformade så att de skapar förutsättningar för jämställdhet genom väl fungerande lokalsamhällen. Motionärerna anför att centerns kamp för regional balans är ett viktigt led i jämställdhetsarbetet eftersom skillnaderna i kvinnors förvärvsfrekvens är mycket stor mellan storstadsområden och glesbygder.

Vidare påtalas i motionen vikten av att differentiera landsbygdens näringsliv för att underlätta för kvinnor att få förvärvsarbete och förbättra förutsättningarna för kvinnligt företagande. Enligt motionärerna bör den regionalpolitiska utredningen få i uppdrag att särskilt överväga möjligheterna för kvinnors sysselsättningsmöjligheter i utsatta regioner. I detta sammanhang yrkas även på ett tillkännagivande angående kvinnors betydelse för utveckling på landsbygden.

I motion 1987/88:A36 av Kersti Johansson m.fl. (c) pekas på behovet av stöd till kvinnoprojekt i syfte att främja landsbygdens utveckling. Motionärerna hänvisar till av partiet framlagt förslag om 100 milj. kr. till särskilda projekt för utveckling av landsbygden (motion 1987/88:A482). Dessa medel skall enligt motionen användas för stöd till sådana insatser som inte får stöd via de ordinarie regionalpolitiska stöden, t.ex. projekt för att öka det kvinnliga företagandet på landsbygden.

Utskottet delar uppfattningen att samhällsplaneringen har stor betydelse ur jämställdhetssynpunkt. Grundläggande är bl.a. kvinnors och mäns rätt till arbete på lika villkor. Detta mål förutsätter bl.a. ett gemensamt ansvar för arbetet med hem och barn liksom tillgång till en väl utbyggd barnomsorg och annan service. Det ovan nämnda regeringsförslaget angående pilotprojekt för en samordning av olika insatser kan härvid vara till god hjälp för att få fram ett bättre underlag över vilka förändringar som krävs för att uppnå ett jämställt samhälle.

Inom det regionalpolitiska arbetet uppmärksammas kvinnornas situation bl.a. genom utvecklingsfondernas ökande satsning på det kvinnliga företagandet och genom olika länsstyrelseprojekt. Kraftigt höjda regionala utvecklingsmedel möjliggör en ökad satsning på projekt som syftar till en förbättring av kvinnornas villkor på arbetsmarknaden. I detta sammanhang kan också nämnas att den tillsatta regionalpolitiska utredningen (dir. 1987:48) enligt sina direktiv särskilt bör beakta målet om jämställdhet mellan kvinnor och män.

Utskottet vill vidare fästa uppmärksamheten på glesbygdsdelegationen och dess arbete med den pågående europeiska kampanjen för en levande landsbygd, "Landsbygd 90". Inom kampanjens ram har under hösten 1987 bl.a. hållits ett nordiskt seminarium för kvinnor om lokal utveckling. Huvudsyftet med seminariet var att utbyta erfarenheter rörande lokala utvecklingsprojekt. Även folkrörelserna ingår i en särskild del i kampanjen. De

s.k. telestugorna med smådatorer är ytterligare en satsning på lokal utveckling av betydelse för kvinnorna i glesbygden.

Utskottet har i betänkandet AU 1987/88:13 föreslagit att glesbygdsdelegationen skall tillföras ytterligare medel för genomförande av den pågående kampanjen. Utskottet förutsätter att berörda organ vid resursfördelningen uppmärksammar även jämställdhetssynpunkter.

Med hänvisning till det anförda bör motionerna A810 och A36 i tillämpliga delar inte föranleda något särskilt initiativ från riksdagens sida.

Företagsutveckling och nyföretagande

Enligt propositionen bör länsarbetsnämnderna inom stödområdena få i uppdrag att utarbeta handlingsplaner för hur en minimering av antalet dispenser från könskvoteringsregeln inom det regionalpolitiska stödet skall uppnås. Åtgärder för teknik- och kompetensspridning bör i ökad utsträckning ges en sådan inriktning att de kommer kvinnor till del. Utvecklingsfonderna bör utarbeta handlingsprogram för sitt arbete riktat till kvinnliga företagare.

I flera motioner behandlas frågan om *kvinnors företagande och de offentliga monopolen*.

I folkpartiets motion 1987/88:N220 anføres att kvinnor skulle få stora möjligheter till egenföretagande och entreprenadverksamhet om konkurrens och enskilda initiativ släpps fram inom vård och barnomsorg. En avveckling av de offentliga monopolen skulle vidga kvinnors arbetsmarknad, samtidigt som de offentliga arbetsgivarna utsattes för en effektivitetspress. Därutöver skulle enskilda konsumenter få en ökad valfrihet.

I moderata samlingspartiets kommittémotion 1987/88:A35 framhålls betydelsen för jämställdheten av förändringar inom den offentliga sektorn. I motionen anføres att olika privata initiativ växt fram som ett resultat av dels bristerna inom den offentliga sektorn, dels en önskan från enskilda individer inom vårdsektorn att på egen hand få förverkliga sina idéer om god vård och omsorg. Därför bör de offentliga monopolen brytas.

Även i kommittémotion 1987/88:A811 (m) förordas en avveckling av de offentliga monopolen. Därutöver nämns bl.a. att den statliga lönepolitiken har medverkat till att männen av lönemässiga skäl söker sig till den privata sektorn medan kvinnorna stannar kvar i offentlig anställning.

I motion 1987/88:A805 av Ann-Cathrine Haglund och Birgitta Rydle (båda m) pekas på att kvinnornas arbetsmarknad vidgas genom ett brytande av de offentliga monopolen inom vård och barnomsorg. Om de offentliga monopolen bryts, uppmuntras kvinnors erfarenhet, kreativitet och initiativförmåga enligt motionärerna.

I motion 1987/88:A32 av Anita Bråkenhielm och Siri Häggmark (båda m) begärs utredning av hur reella förutsättningar skapas för att yrkeskunniga skall kunna starta egna företag i de kvinnodominerade vårdyrkena. Enligt motionärerna är det väsentligt från jämställdhetssynpunkt inte bara att arbeta för att utjämna de olika könens delaktighet i olika yrken utan också att likställa olika yrkesområden vad gäller möjligheter till avancemang, självförverkligande och möjligheter att starta egen verksamhet.

Näringsutskottet har yttrat sig bl.a. över folkpartiets motion N220. Yttrandet är som bilaga fogat till detta betänkande. Näringsutskottet anför att det

— — — tar avstånd från ensidiga resonemang av denna art, som innebär att jämställdhet på arbetsmarknaden ses som en fråga om möjligheterna för kvinnor att starta eget. Häremot vill näringsutskottet bestämt hävda att en väl utbyggd offentlig sektor är av största betydelse för kvinnornas möjligheter att göra en insats i näringslivet. Följaktligen instämmer näringsutskottet i vad som anförs i propositionen (s. 7) om att nyliberala tankegångar om privatisering inom olika områden i praktiken innebär att resurser skulle undandras den offentliga sektorn, vilket kan leda till en sänkning i kvaliteten i barnomsorg, vård och utbildning. Detta skulle i första hand drabba yrkesverksamma kvinnor, som skulle tvingas att minska sitt förvärvsarbete. Bl.a. mot bakgrund av industrins svårigheter att få sitt behov av arbetskraft tillgodosett vore detta enligt näringsutskottets mening en olycklig utveckling. Med hänvisning härtill avstyrker näringsutskottet motionen i denna del.

Utskottet kan vad gäller frågan om kvinnors företagande och de offentliga monopolen instämma i näringsutskottets uppfattning att en väl utbyggd offentlig sektor är av största betydelse för kvinnornas möjlighet att göra en insats i näringslivet. Därutöver vill utskottet tillägga att även för förvärvsarbete inom andra sektorer betyder den offentliga sektorn att barnomsorg, vård och utbildning av hög kvalitet möjliggör kvinnornas fulla deltagande i arbetslivet.

Enligt utskottets uppfattning har frågan om de offentliga monopolen och frågan om kvinnors företagande helt olika dimensioner. De offentliga monopolen tycks inte ha spelat någon avgörande roll vad gäller framväxten av nya företag, drivna av kvinnor. Statistiken visar att kvinnoföretagen är på stark frammarsch.

Med hänvisning till vad ovan anförts och till näringsutskottets synpunkter i övrigt avstyrker utskottet motionerna A805 (m), A811 (m), N220 (fp), A32 (m), och A35 (m) i tillämpliga delar.

I tre motioner berörs frågor om regionalpolitik i samband med företagande.

I kommittémotion 1987/88:A36 (c) pekas på behovet av *regional balans och främjande av kvinnligt företagande* för att öka möjligheterna till sysselsättning för kvinnor i landets alla delar. Att kvinnliga företagare ofta är inriktade mot serviceområdet är intressant med hänsyn till att den privata tjänstesektorn kan förväntas bli den mest expansiva under de närmaste decennierna. Motionärerna anför att det är väsentligt att kvinnliga företagare, inte minst i glesbygden, utnyttjar datateknikens nya möjligheter och inte låter den bli en konkurrensnackdel.

Utskottet är av samma uppfattning som motionärerna vad gäller betydelsen av ett ökat kvinnligt företagande över hela landet. Enligt en nyligen gjord studie av Sveriges Föreningsbankers Förbund¹ är den kvinnliga företagsamheten på stark frammarsch. De kvinnliga företagarna finns något oftare än de manliga på mindre orter, och man skulle enligt studien kunna

¹ Kvinnor som företagare, 1988-02-17.

dra slutsatsen att kvinnor som redan är gifta med andra företagare, t.ex. lantbrukare, väljer eget företag som sysselsättning, eftersom lönearbete inte står till buds. Med hänvisning till det anförda anser utskottet att motion A36 i denna del inte bör föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

I kommittémotion 1987/88:A35 (m) anføres att *könsfördelningsregler vid regionalpolitiskt stöd* kan upplevas som en hämsko för regional utveckling. Moderata samlingspartiet har i annat sammanhang föreslagit att de nuvarande regionalpolitiska stödformerna skall slopas och ersättas av s.k. riskgarantilån. Därvid bör enligt motionärerna inte något genomgående krav på jämn könsfördelning ställas.

Till skillnad från motionärerna anser utskottet att även kvinnorna i utsatta områden har rätt att ställa krav på arbetstillfällen i samband med statligt stöd i form av lokaliseringsstöd. En annan sak är att könskvoteringsregeln (minst 40 % av de nya arbetstillfällena skall tillfalla vardera könet) i vissa fall varit svår att tillämpa på grund av den tillgängliga arbetskraftens sammansättning och utbildning. Mot bakgrund av att det regionalpolitiska stödet är det enda samhällsstödet som är föremål för könskvotering, är det också föremål för omfattande forskningsinsatser. Utskottet ser positivt på regeringsförslaget om handlingsplaner för en minimering av antalet dispenser från könskvoteringsregeln inom det regionalpolitiska stödet och avstyrker därför motion A35 i denna del.

Anita Bråkenhielm och Siri Häggmark (båda m) föreslår i motion 1987/88:A32 att *regionalpolitiska stödformers* skall kunna utnyttjas inte enbart för industrietableringar utan också för stöd till *etableringar inom vårdsektorn*.

Som utskottet i annat sammanhang framhållit (AU 1987/88:13) finns det möjlighet att lämna stöd till etablering av läkarpraktik enligt glesbygdsförordningen. Några krav på speciell näringsgrenstillhörighet ställs inte i denna förordning. Däremot är det inte möjligt att lämna lokaliseringsbidrag i detta fall. Med hänsyn till att motionens syfte redan är tillgodosett anser utskottet att det aktuella yrkandet bör avslås.

Utskottet övergår här efter till att behandla kvinnors företagsamhet och de regionala utvecklingsfonderna. I motionerna tas upp frågor om *målgruppen för utvecklingsfondernas finansieringsverksamhet*, deras verksamhet riktad mot kvinnliga företagare samt könsfördelningen i utvecklingsfondernas styrelser.

I folktopartimotionen 1987/88:N220, med motivering i motion 1987/88:A801, föreslås att utvecklingsfondernas målgrupp skall vidgas till att omfatta hela tjänstesektorn. Motionärerna menar att detta skulle få stor betydelse för bl.a. kvinnorna i skogslänen.

I centerpartiets motion 1987/88:N307, med motivering i motion 1987/88:A462, anføres att en breddning av kvinnors arbetsmarknad genom ett ökat nyföretagande skulle kunna få stor betydelse för sysselsättningen i utsatta regioner. Särskilt borde möjligheterna prövas att ge kvinnor stöd till företagande inom tjänstesektorn. Motionärerna pekar på utvecklingsfondernas ansvar härför.

Liknande synpunkter framförs i motion 1987/88:N337, med motivering i motion 1987/88:A810, av Kersti Johansson m.fl. (c). Med hänsyn till de stora sysselsättningsproblemen för kvinnor i utsatta regioner och med hän-

syn till att kvinnors nyföretagande sker inom tjänstesektorn bör enligt motionen utvecklingsfonderna ges möjligheter att lämna stöd till kvinnors företagande inom tjänstenäringarna i dessa regioner.

I näringsutskottets tidigare nämnda yttrande ges en redovisning av de regionala utvecklingsfonderna vad gäller huvudmannaansvar, organisation, finansieringsverksamhet och övrig företagsservice m.m. Näringsutskottet har ingen erinran mot vad som anförs i propositionen vad gäller att i handlingsprogrammen för de olika utvecklingsfonderna särskilt behandla insatser för att utveckla kvinnors intresse för företagande. Utskottet hänvisar till näringsutskottets yttrande och noterar särskilt att målgruppen för utvecklingsfondernas finansieringsverksamhet, som tidigare omfattade främst den tillverkande industrin och mot denna riktade tjänsteföretag, har utvidgats till att omfatta andra delar av tjänstesektorn (NU 1986/87:30 s. 52 f.). Utanför målgruppen ligger nu endast tjänsteföretag som riktar sig till enskilda. Nyligen har näringsutskottet avstyrkt motioner om en utvidgning av målgruppen till att även omfatta tjänsteproducerande hantverks- och serviceföretag med motivering att en sådan utvidgning skulle ställa alltför stora krav på fondernas resurser (NU 1987/88:24).

Som framgår av näringsutskottets yttrande över de tre refererade motionerna är näringsutskottet inte berett att ompröva sitt ställningstagande i frågan om en utvidgning av utvecklingsfondernas målgrupp. Fonderna har redan enligt nuvarande bestämmelser möjligheter att i betydande utsträckning stödja även tjänsteföretagen. Därutöver anför näringsutskottet att det inte finns formella hinder för den typ av insatser som torde vara av störst intresse i detta sammanhang, nämligen rådgivning m.m. vid nyetableringar.

Utskottet instämmer i näringsutskottets ställningstagande med hänvisning till de skäl som näringsutskottet har angivit. Härutöver vill utskottet stryka under vikten av att samtliga utvecklingsfonder engagerar sig vad gäller att utforma företagsservice som t.ex. starta-eget-kurser även för de kvinnliga småföretagarnas behov. Med det anförda avstyrker utskottet motionerna N220 (fp), N307 (c) och N337 (c), de förstnämnda i tillämpliga delar.

Vidare föreslår Charlotte Branting m.fl. (fp) i motion 1987/88:A33 att 1 milj. kr. avsätts till *utvecklingsfonderna för ökad rådgivning och utbildning* m.m. som riktar sig till kvinnliga företagare, framför allt inom den tjänsteproducerande sektorn. Motionärernas avsikt synes vara att medlen skall ställas till förfogande från anslaget A 6. Särskilda jämställdhetsåtgärder.

Näringsutskottet framhåller i sitt yttrande att utvecklingsfondernas verksamhet med inriktning på kvinnors företagande liksom hittills bör finansieras på samma sätt som fondernas företagsservice i övrigt, dvs. genom avgifter och genom de årliga bidragen från huvudmännen. Vid särskilda insatser av projektkaraktär bör dock regeringen liksom hittills kunna utnyttja nämnda anslag.

Utskottet biträder näringsutskottets uppfattning. Härjämte kan nämnas att industriministern nyligen till utvecklingsfondernas verkställande direktörer uttalat att fonderna i ökad utsträckning bör satsa på kvinnliga företagare. Med hänvisning till det anförda avstyrks aktuell del av motion A33.

Frågan om *könsfördelningen i utvecklingsfondernas styrelser* tas upp i motion 1987/88:A37 av Ewa Hedkvist Petersen m.fl. (s). Motionärerna hänvisar till en av statens industriverk genomförd kartläggning beträffande sammansättningen av utvecklingsfondernas styrelser. Av resultatet kan utläsas att antalet styrelseledamöter i de 24 fonderna uppgår till sammanlagt 221 exkl. personalrepresentanter. Av ledamöterna var 204 män och 17 kvinnor — dvs. 8 % — vilket enligt motionärernas uppfattning är en otillfredsställande könsfördelning. De föreslår att villkor om kvinnlig representation skrivs in i de avtal mellan huvudmännen för fonderna som skall träffas för nästa period. Som lämplig grund för sådana villkor anges propositionens mål för andelen kvinnor i statliga styrelser m.m., dvs. minst 30 % år 1992.

Näringsutskottet anför i sitt yttrande att den kvinnliga representationen i utvecklingsfondernas styrelser alltför är alldeles för låg. Näringsutskottet utgår från att frågan om en ökad andel kvinnor i styrelserna kommer att väckas från statens sida vid de förestående överläggningarna mellan huvudmännen om fondernas handlingsprogram och avstyrker motionen.

Utskottet har i denna fråga ingen annan uppfattning än motionärerna och näringsutskottet. År 1985 betecknade näringsutskottet kvinnornas andel i fondstyrelserna på 4 % som uppseendeväckande låg och förutsatte att landstingen vid val av ledamöter inför perioden 1986 skulle beakta intresset av en rimligare fördelning (NU 1984/85:23 s. 27). Arbetsmarknadsutskottet anser i likhet med näringsutskottet och industriministern, som nyligen uttalat sig på denna punkt, att den nuvarande fördelningen är otillfredsställande. Det framstår sålunda som en angelägen uppgift för staten i samband med de förestående överläggningarna mellan huvudmännen att tillse att man på ett bättre sätt än hittills beaktar dessa synpunkter. Med hänvisning till det anförda påkallar motion A37 inte någon riksdagens åtgärd.

I motion 1987/88:A36 av Kersti Johansson m.fl. (c) anförts att *handelshus för kvinnor* skulle kunna hjälpa kvinnor som startar företag med marknadsföring och försäljning av produkter och tjänster. Därför bör sådana handelshus inrättas.

Utskottet har inhämtat att de två s.k. handelshus för kvinnor som har funnits numera har upphört. Handelshuset i Luleå, vilket upphörde i början av år 1988, har angivit fyra huvuduppgifter för sin verksamhet: ordna försäljningskanaler för kvinnors produkter, ge rådgivning, ordna kurser och utbildning för kvinnliga företagare samt informera allmänhet och andra intresserade. För de kvinnliga företagare som av olika skäl inte vänt sig till den regionala utvecklingsfonden torde handelshuset ha varit ett alternativ.

Näringsutskottet har i betänkandet NU 1986/87:30 s. 54—55 anført att termen handelshus vanligen avser större företag — företrädesvis utan egen produktion — som bedriver export- och importverksamhet inom ett brett varuområde (t.ex. Gadelius). Det motionärerna syftar på torde snarast kunna betecknas som regionala exportsäljbolag.

Arbetsmarknadsutskottet vill i detta sammanhang erinra om att de regionala utvecklingsfondernas företagsservice, t.ex. starta-eget-kurser och rådgivning till nystartade företag, är tillgängliga för företag inom alla branscher. Verksamhet med inriktning särskilt på kvinnors nyföretagande bedrivs också inom vissa utvecklingsfonder. Som utskottet ovan anført är det

väsentligt att samtliga utvecklingsfonder utformar sin företagsservice på ett sådant sätt att den motsvarar även de kvinnliga företagens behov. I linje härmed hälsar utskottet med tillfredsställelse propositionens förslag om att utvecklingsfonderna bör utarbeta handlingsprogram för sitt arbete riktat till kvinnliga företagare. Med hänvisning till det anförda anser utskottet att någon riksdagens åtgärd med anledning av motion A36 i denna del inte är påkallad.

Folkpartiet begär i motion 1987/88:N220 en *kartläggning av de kvinnliga företagens verksamhet och behov*. En sådan kartläggning krävs som underlag för beslut om insatser för att stödja kvinnors företagande, menar motionärerna.

Näringsutskottet anför i sitt yttrande att utskottet år 1986 avstyrkt ett liknande motionsyrkande med hänvisning till ett landsomfattande forskningsprojekt som pågick vid Umeå universitet angående kvinnor som företagare. Näringsutskottet har nu inhämtat att Umeåprojektet slutförts, att resultatet föreligger i ett antal forskningsrapporter och att en sammanfattning i bokform är under utarbetande. Näringsutskottet avstyrker därför motionen.

Arbetsmarknadsutskottet ansluter sig till näringsutskottets bedömning, varför motion N220 avstyrks i denna del.

Statliga och privata företag

Enligt propositionen bör en *utökad redovisning* krävas från såväl *statliga* som *privata företag* med hänsyn till jämställdhetsintresset.

Vidare framhålls att de statliga företagen bör ägna jämställdhetsarbetet ökad uppmärksamhet och bl.a. öka andelen kvinnor på alla nivåer i företagen. Vidtagna åtgärder bör redovisas av de statliga industrikoncernerna i den årliga redogörelsen för de statliga företagen, vilken lämnas till riksdagen. Av denna skrivelse bör även framgå medelantalet anställda kvinnor och män liksom fördelningen mellan kvinnor och män på det ledande befattningsskiktet och i styrelserna i respektive företag. Fortsatta ansträngningar bör göras för att öka andelen kvinnor i de statliga industrikoncernernas styrelser. En sådan strävan bör också genomsyra tillsättningen av styrelserna i koncernernas dotterbolag.

Näringsutskottet har i sitt yttrande ingen erinran mot vad som anförts i propositionen om jämställdhetsarbetet i de statliga företagen. Enligt näringsutskottets mening bör emellertid den årliga redovisningen till riksdagen utökas och omfatta såväl antalet anställda som antalet årsarbetande, med fördelning på kvinnor och män. Genom en sådan redovisning kan även omfattningen av kvinnornas deltidsarbete belysas. Näringsutskottet anser att ett uttalande av riksdagen till regeringen i denna fråga är motiverat.

I propositionen framhålls vidare att samtliga företag bör åläggas att årligen redovisa medelantalet anställda kvinnor och män. Chefen för justitiedepartementet avser att senare i år föreslå ändringar i aktiebolagslagen (1975:1385) med innebörd att förvaltningsberättelsen inte bara som för när-

varande skall innehålla uppgift om medelantalet anställda utan också om medelantalet anställda kvinnor respektive män.

I moderata samlingspartiets kommittémotion 1987/88:A35 avstyrks regeringens förslag angående ändringar i aktiebolagslagen m.m. Enligt motionärerna är det knappast någon intressant information att ett visst företag har en större andel kvinnor anställda än ett annat. De mer intressanta frågorna om kvinnors yrken och positioner inom företagen bör man enligt motionärerna av kvalitetsskäl inhämta genom enkätundersökningar. Med hänsyn till det ringa värdet av uppgifter om könsfördelningen bör regeringen inte lägga fram något förslag om ökade skyldigheter för företag att lämna uppgifter inom detta område.

Arbetsmarknadsutskottet anser för sin del att det är positivt att företagen åläggs att redovisa statistik över de anställda med fördelning på kön. Sedan erfarenheter vunnits av detta förfarande får man ta ställning till om man skall gå vidare och också inkludera antalet årsarbetande i statistiken. Med hänvisning till det anförda tillstyrks propositionen i denna del och avstyrks motion A35 i motsvarande del.

Enligt propositionen bör man vidare genomföra en *kartläggning av andelen kvinnor i beslutande positioner i näringslivet*.

I folkpartiets motion 1987/88:A801 föreslås en utredning om mäns och kvinnors representation i styrelser på den privata sektorn. Utredningsarbetet bör bedrivas av arbetsmarknads- och industridepartementen gemensamt.

Enligt utskottets uppfattning bör den i propositionen föreslagna kartläggningen av andelen kvinnor i beslutande positioner i näringslivet tillgodose motionärernas önskemål varför motionen inte påkallar någon riksdagens åtgärd i denna del.

Statlig personalpolitik

I proposition 105 behandlas i detta avsnitt särskilt *statens ansvar* att som arbetsgivare vara *föregångare på jämställdhetsområdet*. Erfarenheterna visar att ett verksamt medel att åstadkomma förändringar kan vara att ställa upp tidsbestämda mål för andelen kvinnor på olika mansdominerade tjänstenivåer.

I propositionen erinras om att myndigheterna för varje budgetår skall upprätta en plan för sitt jämställdhetsarbete enligt jämställdhetsavtalet för det statliga området. Ett stort antal myndigheter har emellertid inte upprättat en sådan plan. Statens arbetsgivarverk har på detta område ett särskilt ansvar.

I budgetpropositionen anförts beträffande jämställdhetsarbetet i statsförvaltningen (bilaga 2) att jämställdhetsförordningen (1984:803, omtryckt 1986:1395) och kommittéförordningen (1976:119, ändrad senast 1986:1384) getts nya lydelse i syfte att skynda på utvecklingen mot en jämn könsfördelning såväl vad gäller statliga tjänster som beträffande styrelseuppdrag m.m.

Civildepartementet har nyligen publicerat rapporten Tjänstetillsättning-
ar och jämställdhet i syfte att informera myndigheterna om praxis i rege-

ringen och i arbetsdomstolen vad gäller tillsättning av tjänster. I sammanhanget erinras om den nya verksförordningen (1987:1100) enligt vilken myndighetens chef har att tillse att personalpolitiken motsvarar de krav som ställs på myndigheten, bl.a. vad gäller strävan efter jämställdhet mellan kvinnor och män. Chefsutveckling anges som exempel på en åtgärd som kan behövas för att uppnå jämn könsfördelning. I detta sammanhang nämns att utvärdering har gjorts av tre statliga chefsutbildningar — med sikte på att finna former för utveckling och utbildning av kvinnliga chefer.

Slutligen erinras om att det sedan december 1985 finns en partsgemensam ledningsgrupp med företrädare för arbetsmarknads- och civildepartementen, de statsanställdas huvudorganisationer och vissa centrala stabsmyndigheter som övergripande följer det statliga jämställdhetsarbetet. Ledningsgruppen har bl.a. arrangerat en mäsas för jämställdhet i statsförvaltningen i november 1987 i Stockholms stadshus.

I folkpartiets motion 1987/88:A801 betonas statens roll som föregångare för att främja jämställdhet i arbetslivet. Särskilt viktigt är det enligt motionärerna att regeringen själv föregår med gott exempel. Motionärerna anser vidare att det är nödvändigt med tidsbestämda mål för att uppnå en jämnare fördelning av kvinnor och män på statliga chefstjänster. Jämställdhetsfrågor bör enligt motionärerna ingå som en naturlig del i all chefsutbildning.

I motionen pekas på statens möjligheter att som arbetsgivare upprätta s.k. karriäravbrottsplaner för småbarnsföräldrar. I motionen beskrivs en engelsk satsning på karriäravbrottsplaner inom det privata näringslivet. Enligt detta program får kvinnor vara borta från sitt arbete i fem år för att vara hemma och vårda barn. Under tiden håller arbetsgivaren kontakt med kvinnan, som får praktisera korta perioder, gå på kurser etc. Enligt folkpartiet bör staten som arbetsgivare uppmuntra en liknande form av karriäravbrottsplaner för såväl kvinnor som män som väljer att stanna hemma och vårda barn.

Motionärerna föreslår slutligen att arbetsgivarverket får i uppdrag att ta erforderliga initiativ i syfte att stödja jämställdhet bland män. Enligt motionen skulle en attitydundersökning bland chefer i statsförvaltningen liksom en kartläggning av de hinder som möter män som vill ta pappaledigt kunna genomföras genom arbetsgivarverkets försorg.

I motion 1987/88:A34 av Lars Werner m.fl. (vpk) begärs att staten i sin egenskap av arbetsgivare ska föra en personalpolitik som innebär en uppvärdering av kvinnoyrkena. I motionen anföras att kvinnorna kan sägas vara utsatta för en kollektiv lönediskriminering och att de satsningar som gjorts under 1980-talet, t.ex. marknadslönetillägg inom det statliga området, är exempel på åtgärder som ytterligare ökar löneklyftorna mellan män och kvinnor. Dessa ojämlika förhållanden kan dock enligt vpk i stor utsträckning avskaffas, eftersom merparten av de s.k. kvinnojobben återfinns i den samhälleligt kontrollerade sektorn.

Utskottet konstaterar för sin del med tillfredsställelse att jämställdhetsministern, i samråd med chefen för civildepartementet, särskilt kommer att ta upp statens ansvar i här aktuellt hänseende.

Som ovan redovisats pågår inom den statliga sektorn ett aktivt jämställd-

hetsarbete på flera plan. Härutöver kan nämnas ett försök med intensivsatsning på fem myndigheter (se AU 1987/88:9 s. 23) varvid ett syfte är att få fram idéer som kan föras ut i statsförvaltningen i övrigt. Vidare fördelar statens arbetsmarknadsnämnd (SAMN) på förslag av ledningsgruppen årligen en miljon kronor till jämställdhetsprojekt, attitydundersökningar m.m. ute på myndigheterna.

Utskottet är medvetet om att det krävs ett långsiktigt förändringsarbete för att åstadkomma ett arbetsliv som präglas av jämställdhet. Tidsbestämda mål för andelen kvinnor på olika mansdominerade tjänstenivåer kan härvid vara ett verksamt medel. Det är också viktigt att skapa nya utvecklingsmöjligheter.

Enligt utskottets uppfattning kräver rollen som föregångare att staten arbetsgivaren är framsynt vad gäller kvinnors och mäns möjligheter att kombinera förvärvsarbete med hemarbete och föräldraskap. Förslaget om s.k. karriäravbrottsplaner kan ses i denna belysning. Utskottet delar motionärernas uppfattning att det kan vara fördelaktigt med kontinuerlig kontakt mellan arbetsgivare och barnlediga föräldrar. Benämningen karriäravbrottsplan är emellertid inte adekvat om motionärerna avser samtliga arbetstagare.

Utskottet redovisade för ett halvår sedan bl.a. statistik över fäders uttag av dagar med föräldrapenning i relation till det totala antalet uttagna dagar (AU 1987/88:9 s. 6—7). Denna statistik visade en viss minskning av fädernas relativa uttag av föräldrapenningdagar mellan år 1980 och år 1984. Utskottet uttalade i detta sammanhang att man utgick ifrån att dessa frågor skulle ägnas en betydande uppmärksamhet i regeringens kansli, såväl vad gällde den opinionsbildande verksamheten som i den interna utbildningsverksamheten.

Utskottet noterar med tillfredsställelse att regeringen har tagit initiativ på detta område. Enligt jämställdhetsministern bör ytterligare informationsinsatser genomföras; inte bara till de blivande föräldrarna utan också till arbetsgivare, fackliga organisationer m.fl. för att på så sätt få till stånd en bred attitydpåverkan. Enligt utskottets uppfattning är det i denna fråga naturligt att staten som arbetsgivare ligger "ett steg före" och prövar nya idéer för att de inom statsförvaltningen anställda kvinnorna och männen skall ges goda förutsättningar att leva ett jämställt liv.

Utskottet har tidigare behandlat värderingsfrågor i samband med kvinnors arbete och pekat på att ansvaret för dessa frågor företrädesvis ligger på arbetsmarknadens parter. Därutöver vill utskottet i likhet med propositionen betona vikten av att skapa utvecklingsmöjligheter, nya yrkesroller och karriärvägar för de ofta kvinnliga arbetstagarna inom statsförvaltningens lägre tjänstenivåer.

Med hänvisning till det anförda anser utskottet att motionerna A801 (fp) och A34 (vpk) i aktuella delar inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utvärdering av jämställdhetslagen

Enligt propositionen bör en särskild utredare tillkallas för att utvärdera jämställdhetslagen. Utredaren bör bl.a. föreslå de förändringar som kan

anses påkallade för att lagen bättre skall kunna fylla sitt ändamål att främja kvinnors och mäns lika rätt i fråga om arbete, arbetsvillkor och utvecklingsmöjligheter i arbetet. Bakgrunden är bl.a. att företrädare för samtliga riksdagspartier i motioner till riksdagen framfört krav på vissa ändringar av lagen samt att arbetsdomstolen i ett yttrande över diskrimineringsutredningens delbetänkande (SOU 1984:18) Lag mot etnisk diskriminering i arbetslivet uttalat att det kunde finnas skäl att se över lagens regler.

Även frågan om ett förbättrat skydd mot trakasserier på grund av anmälan om könsdiskriminering bör enligt propositionen beaktas inom ramen för den föreslagna utvärderingen. Frågan om sexuella trakasserier i arbetslivet behöver aktualiseras såväl i detta sammanhang som av berörda myndigheter och organisationer med uppgifter på arbetsmiljöområdet. Enligt jämställdhetsministerns mening är emellertid lagstiftning inte ett medel som i första hand bör tillgripas för att komma till rätta med sexuella trakasserier.

Frågor rörande *översyn av jämställdhetslagen* tas upp i fyra motioner. I moderata samlingspartiets kommittémotion 1987/88:A35 och i folkpartiets kommittémotion 1987/88:A33 föreslås att utredningen ges en parlamentarisk utformning. Skälen härför är bl.a. att utvärderingen av en så viktig lag bör ske på ett öppet sätt, så att alla politiska partier får insyn i arbetet och kan bidra med synpunkter.

I folkpartimotionen 1987/88:A801 begärs att utredningen tar upp olika former av trakasserier, JämO:s möjligheter att bevaka kravet på aktiva jämställdhetsåtgärder på de delar av arbetsmarknaden där jämställdhetsavtal gäller m.m.

I centerpartiets kommittémotion 1987/88:A810 pekas på problemet med trakasserier inom arbetslivet. Motionärerna anser att jämställdhetslagen bör kompletteras med en särskild regel om skydd mot trakasserier för dem som använt sig av lagen. En sådan regel bör klart fastslå att arbetsgivare som underrättas om trakasserier kan ställas till ansvar för såväl egna som anställdas trakasserier av en arbetstagare.

Enligt utskottets uppfattning är det positivt att jämställdhetslagen blir föremål för en utvärdering. Även om lagen i stort sett kan anses ha fungerat väl är det uppenbart att den i vissa hänseenden kan behöva göras mera effektiv. En fråga som därvid bör beaktas särskilt är — som framhålls i propositionen — behovet av ett förbättrat skydd mot trakasserier av olika slag.

När det gäller formen för utredningsarbetet tillstyrker utskottet den i propositionen föreslagna ordningen. Utskottet utgår från att arbetet bedrivs snabbt och effektivt samt att utredaren under arbetets gång inhämtar synpunkter och uppslag från olika håll, bl.a. från de politiska partierna. I remisskedet ges möjlighet till en bred och samlad redovisning av olika intressenters synpunkter. Med det anförda avstyrks motionerna A801 (fp), A810 (c), A33 (fp) och A35 (m) i aktuella delar.

Jämställdhet i utbildningen

Föreliggande avsnitt är en sammanfattning av den del av propositionen under arbetsmarknadsdepartementets avsnitt som benämns Jämställdhet i

utbildningen. Målen och åtgärderna inom utbildningsområdet utvecklas emellertid närmare i den del av propositionen under utbildningsdepartementets avsnitt som benämns Utbildning och jämställdhet. Denna del behandlas av riksdagens utbildningsutskott.

Det långsiktiga målet för arbetet med att förändra den ojämna könsfördelningen bland elever i skolan och studerande vid högskolan bör enligt propositionen vara att ingetdera könet skall vara representerat med mindre än 40 % på de olika utbildningarna.

Inom gymnasieskolan bör flickorna exempelvis öka inom el-teleteknisk linje, i försöksverksamhet med treårig industriteknisk linje och på fyraårig teknisk linje. Andelen studieavbrott bland flickor på pojkdominerade linjer bör inte vara högre än bland pojkarna på dessa linjer. Pojkarna bör på motsvarande sätt öka på flickdominerade linjer, t.ex. sociala servicelinjen.

För högskolan bör följande mål gälla för den kommande femårsperioden. Andelen antagna av underrepresenterat kön bör öka till minst 10 % i de utbildningar där kvinnliga resp. manliga studerande nu utgör mindre än 5 %. Särskilda ansträngningar bör göras för att öka andelen kvinnor i tekniska utbildningar. Andelen manliga studerande i medellånga vårdutbildningar bör också öka.

Beträffande skolledarna bör följande tidsbestämda mål sättas upp. Så snart som möjligt och senast läsåret 1992/93 bör minst hälften av lediga skolledartjänster tillsättas med kvinnor. Andelen kvinnliga rektorer bör på så vis öka från 9 till minst 20 % och andelen kvinnliga studierektorer från 19 till minst 30 %.

De åtgärder som tas upp i propositionen rör bl.a. insatser för att bryta den könsuppdelade utbildningen. Försöksverksamhet med flickgrupper i naturvetenskapligt-tekniska ämnen och i datalära behöver breddas och utvecklas. Sommarkurser i vård för pojkar har börjat anordnas i en del kommuner och landsting. Inom utbildningsdepartementet pågår för närvarande en läromedelsöversyn som beräknas vara klar under våren 1988. Fortsatta åtgärder som kan ge ett effektivt stöd åt dem som redan studerar på en otraditionell utbildning bör vidtas, särskilt vad gäller övergången till arbetslivet. Även fortsättningsvis kommer projektmedel att avsättas för dessa syften.

Vidare anförs i propositionen att jämställdhetsfrågor bör vara ett naturligt inslag i all grundläggande lärarutbildning och att arbetet för att få in fler kvinnliga skolledare behöver intensifieras. Slutligen informeras om att chefen för utbildningsdepartementet senare avser att inom departementet tillsätta en ledningsgrupp för jämställdhetsfrågor inom utbildningsområdet.

Utskottet vill för sin del stryka under betydelsen av att jämställdhetsfrågorna uppmärksammas i utbildningen. De attityder till utbildnings- och yrkesval som eleverna får under skoltiden är av utomordentligt stor vikt. Som ovan nämnts kommer utbildningsutskottet att mer ingående behandla hithörande frågeställningar i sitt betänkande UbU 1987/88:34.

Jämställdhet i familjen

Propositionen tar i detta avsnitt inledningsvis upp familjepolitikens betydelse för kvinnors och mäns möjligheter att kombinera förvärvsarbete med

hemarbete och föräldraskap. Familjepolitiken syftar till att ge alla barn trygga och stimulerande uppväxtvillkor och till att ge föräldrarna möjlighet att vårda och fostra sina barn så bra som möjligt. Barnen har rätt till bägge sina föräldrar och dessa har samma rätt till egen försörjning och till personlig utveckling.

De viktigaste komponenterna i familjepolitiken är det ekonomiska stödet till barnfamiljerna, barnomsorgen, föräldraförsäkringen samt en väl utbyggd gemensam sektor med bl.a. mödra- och barnhälsovård.

Jämställdhetsministern anför att relationerna och arbetsfördelningen i hemmen under barnens uppväxttid präglar kommande generationers syn på vad män och kvinnor kan och bör göra. Jämställdhet i familjen är därför inte bara en fråga om en privat fördelning av arbete och fritid utan också en fråga om kulturell påverkan.

I detta sammanhang erinras om att riksdagen hösten 1985 beslutade att alla barn ges en rätt att delta i kommunal barnomsorg från ett och ett halvt års ålder till dess de börjar skolan. Senast år 1991 skall detta mål vara uppfyllt. Härtill kommer målet att föräldraförsäkringen enligt propositionen skall byggas ut till att omfatta 18 månader. Ambitionen är att detta skall vara genomfört under början av 1990-talet. Inom ramen för dessa övergripande mål anføres i propositionen att

- andelen män inom barnomsorgen bör öka under den närmaste femårsperioden
- andelen män som utnyttjar möjligheterna till föräldraledighet för en längre sammanhängande period bör öka under femårsperioden
- andelen män som utnyttjar möjligheten till reducerad arbetstid för vård av barn bör också öka.

I motion 1987/88:A810 av Kersti Johansson m.fl. (c) betonas *familjepolitikens betydelse för jämställdheten*. Det anføres att familjepolitiken som ett av sina mål måste ha att underlätta för båda föräldrarna att förena förvärvsarbete med barn och familjeliv. Vidare måste barnfamiljerna så långt möjligt kunna välja hur de vill fördela tiden mellan förvärvsarbete och vård av barn på det sätt som bäst passar familjen. Detta innebär att utbyggnaden av samhällets barnomsorg måste fortsätta.

Likartade synpunkter förs fram i motion 1987/88:A36 av Kersti Johansson m.fl. (c). En central del i arbetet för ökad jämställdhet är en fungerande barnomsorg. Den nuvarande ensidiga inriktningen av familjepolitiken strider emellertid enligt motionärerna mot många familjers egna val. Beskattad vårdnadsersättning kombinerad med förbättrade pensionsvillkor i samband med vård av egna barn skulle innebära fördelar genom att den enskilde med full valfrihet i barnomsorgen kan bibehålla sina möjligheter i arbetslivet och sin sociala trygghet.

Utskottet delar propositionens och motionärernas uppfattning beträffande familjepolitikens betydelse för jämställdheten. Grundläggande är barnens rätt till sina föräldrar och kvinnors och mäns rätt till arbete på lika villkor. Detta mål förutsätter bl.a. ett gemensamt ansvar för arbetet med hem och barn liksom en fortsatt utbyggd barnomsorg. Utskottet har den uppfattningen att det krävs fortsatta ansträngningar i syfte att bryta en traditionell könsmässig uppdelning av ansvaret för hem och barn.

Formerna för familjepolitiken i vad avser vårdnadsersättning m.m. ligger utanför arbetsmarknadsutskottets normala beredningsområde. Socialutskottet har under våren 1988 behandlat frågor om ekonomiskt stöd till barnfamiljer (SOU 1987/88:12) och därvid avstyrkt motioner om införande av vårdnadsbidrag med hänvisning till att vårdnadsbidrag bl.a. motverkar jämställdhet mellan föräldrarna. Arbetsmarknadsutskottet har i sakfrågan samma uppfattning som socialutskottet och avstyrker med hänvisning till vad som anförts i det nyssnämnda betänkandet de aktuella yrkandena i motionerna A810 och A36.

Barnomsorgen

Under detta avsnitt i propositionen aktualiseras vissa åtgärder beträffande barnomsorgen. Det anføres att en fortsatt anpassning mellan barnomsorgens öppethållandetider och arbetstiderna i samhället bör ske. Fler män bör rekryteras till barnomsorgen. Vidare bör teknik- och naturvetenskap ges ett ökat utrymme i förskolans pedagogik.

En särskild fråga som tas upp i vpk-motionen 1987/88:A34 är behovet av *jämställdhetsutbildning för barnomsorgspersonalen*. I motionen framhålls denna personals betydelse när det gäller att forma barnens inställning till jämställdhet mellan könen. Motionärerna föreslår därför att det statliga fortbildningsbidraget inom barnomsorgen bör användas också för sådan utbildning.

Utskottet delar motionärernas uppfattning i fråga om barnomsorgspersonalens betydelse för utvecklingen mot jämställdhet. Som framhålls i propositionen är det bl.a. väsentligt att andelen manlig personal inom barnomsorgen ökar. Den under år 1987 inledda rekryteringskampanjen till barnomsorgen bör därför enligt jämställdhetsministern i ökad omfattning riktas till män. Ett annat led i utvecklingen mot jämställdhet inom barnomsorgen är en ökad medvetenhet om jämställdhetsfrågorna hos personalen. Vpk:s förslag att fortbildningsbidraget inom barnomsorgen bl.a. används för utbildning i jämställdhetsfrågor bör ses i detta sammanhang.

Beträffande det statliga fortbildningsbidraget till daghemspersonalen har utskottet inhämtat att det uppgår till 15 000 kr., beräknat efter varje femtontal inskrivna barn. De flesta kurserna inom fortbildningen handlar om barns utveckling och barn i grupp, arbetssätt och metodutveckling samt invandrarfrågor. Det finns emellertid också kurser som behandlat t.ex. incest, skilsmässor, alkoholproblem.

Utskottet har anledning att utgå från att även jämställdhetsfrågor behandlas under fortbildningskurserna för barnomsorgspersonalen. Att det även uttryckligen anges att jämställdhetsfrågor ingår i fortbildningen torde emellertid ge ämnet större tyngd. Det får ankomma på socialstyrelsen att i lämpligt sammanhang ta ställning till om jämställdhetsfrågorna uttryckligen bör ingå i kursutbudet. Utskottet ser det för sin del som angeläget att barnomsorgspersonalen på olika sätt uppmärksammas på vikten av dessa frågor. Med hänvisning till det anförda bör motion A34 i denna del inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Föräldraförsäkringen

I propositionen anføres att uppmärksamhet måste riktas mot sådana faktorer i arbetslivet som kan försvåra uttag av föräldraledighet. En ökad kunskap om hur denna ledighet — bl.a. vad gäller möjligheten till daglig förkortning av arbetstiden — utnyttjas inom olika branscher och yrkesområden är önskvärd. Informationsinsatserna i syfte att uppnå en jämnare fördelning av föräldraledighet mellan föräldrarna bör intensifieras och riktas inte enbart till de blivande föräldrarna utan också till arbetsgivare, fackliga organisationer m.fl. I detta sammanhang aviseras också initiativ från regeringens sida för att belysa de ekonomiska konsekvenserna för en familj vid olika fördelning av ledigheterna mellan föräldrarna.

Skälen bakom förslagen som syftar till att öka männens uttag av föräldraledighet är att fäder och barn tidigt skall få en nära och vardaglig kontakt och att kvinnornas villkor på arbetsmarknaden skall förbättras. Jämställdhetsministern avser att senare återkomma till regeringen med vissa överväganden rörande föräldraledigheten.

I motion 1987/88:A750 av Maria Leissner (fp) begärs åtgärder som avser att *underlätta för män att arbeta deltid*. Det anför s att 87 % av männen och 28 % av kvinnorna med barn under sju år arbetade heltid år 1985. Av kvinnorna var det 56 % som arbetade deltid och 16 % som var hemma på heltid. Enligt motionären visar detta att könsrollsmönstret cementerats. En av de viktigaste förändringarna av mansrollen vore därför att uppmuntra män att arbeta deltid.

Utskottet anser i likhet med propositionen och motionen att andelen män som utnyttjar möjligheten till reducerad arbetstid för vård av barn bör öka. Det är viktigt att fäder och barn får möjlighet till en tidig och nära kontakt samtidigt som kvinnorna får utökade möjligheter att göra sig gällande på arbetsmarknaden. Som ovan redovisats är frågor som hänger samman med föräldraledighetslagen föremål för särskilda överväganden i regeringens kansli. Utskottet noterar med tillfredsställelse att informationsinsatserna i syfte att uppnå en jämnare könsfördelning när det gäller uttag av föräldraledighet kommer att intensifieras.

Utskottet har erfärut att projektet "Föräldraledighetslagen i tillämpning" som bedrivs inom arbetslivscentrum kommer att ta upp olika frågor i samband med föräldrarnas utnyttjande av ledigheterna och deras återgång i arbete. Bl.a. anges att det är av intresse att studera skillnader i villkor mellan män och kvinnor, mellan olika yrkesgrupper och sociala skikt liksom mellan olika delar av arbetsmarknaden. Även regionala skillnader kommer att belysas.

Med hänvisning till det anförda bör enligt utskottets mening motion A750 inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Mannens roll

I propositionen anføres att opinionsbildningen för jämställdhet i samhället i ökad utsträckning bör rikta sig till män. Idégruppen om mansrollsfrågor

har här en viktig uppgift. Fortsatt projektverksamhet inom området kommer att initieras.

AU 1987/88:17

Ett av de områden som aktualiserats av arbetsgruppen (A 1983:B) om männens roll i jämställdhetsarbetet är männens villkor i samband med skilsmässor och separationer. Enligt arbetsgruppens rapport känner sig män ofta förfördelade vid en skilsmässa, bl.a. därför att kvinnorna i de flesta fall får vårdnaden om barnen. Enligt jämställdhetsministerns uppfattning kan det finnas anledning att se över vissa av de rutiner som från myndigheternas sida tillämpas vid skilsmässor.

Utskottet tar i detta sammanhang upp kommittémotionen 1987/88:A33 (fp) i vilken pekas på behovet av *projektmedel för jämställdhetsinsatser inom försvaret*. I motionen anförts att de svenska unga männen gör värnplikt i oftast enkönade regementen i 7—15 månader och att det är av stor vikt att de under denna tid uppmärksammas på jämställdhetsfrågorna. Därför bör en del av medlen som avsätts för information och projektverksamhet gå till försvaret.

Utskottet har ingen annan uppfattning än motionärerna när det gäller behovet av att jämställdhetsfrågorna uppmärksammas under värnpliktstiden. Frågan har tidigare i anslutning till motionsyrkanden om föräldrautbildning inom ramen för grundutbildningen av värnpliktiga behandlats av försvarsutskottet (FöU 1978/79:15). Försvarsutskottet har bl.a. anfört att det finns flera skäl som talar emot att föräldrautbildning organiseras som ett led i grundutbildningen för värnpliktiga. Främst konstateras att värnpliktsutbildningen är obligatorisk och bedrivs med hjälp av en pliktag som har antagits enbart som ett instrument för landets säkerhet och försvar. Försvarsutskottet har däremot inte haft något att invända mot samlevnadsutbildning m.m. som fritidsundervisning — under förutsättning att det kan ske utan att man eftersätter den egentliga värnpliktsutbildningen.

Beträffande inställningen från försvarets sida har utskottet erfarit att den i dag i stort sett är densamma som försvarsutskottet tidigare redovisat. Det anförts att värnpliktstiden är för dyrbar för att låta i och för sig önskvärda aktiviteter, som t.ex. samlevnadsutbildning, ingå i tjänstgöringstiden. Däremot anses att det kan vara positivt med lokala aktiviteter i form av frivilliga insatser. I detta fall är det en fråga för personalvården på förbandet. Utskottet har inhämtat att arbetsmarknadsdepartementet har beviljat medel till vissa lokala projekt med inriktning på de värnpliktiga. Det har bl.a. gällt en debattpjäs om kvinnomisshandel. Utskottet utgår från att man går vidare med ytterligare insatser av detta slag inom försvaret. Med hänvisning till det anförda bör motion A33 inte föranleda något särskilt initiativ från riksdagens sida i aktuell del.

Våld mot kvinnor

I propositionen behandlas frågan om våld mot kvinnor och angelägenheten av att underlätta situationen för kvinnor som på olika sätt misshandlas, förföljs eller trakasseras av män. I detta sammanhang nämns att socialstyrelsen disponerar särskilda medel till bl.a. försöks- och utvecklingsarbete som bedrivs av kvinnojourer och andra organisationer som stöder miss-

handlade kvinnor. Kvinnojourernas verksamhet är enligt jämställdhetsministern omistlig i dessa sammanhang. Även den begynnande verksamheten med mansjourer och kriscentra för män är angelägen i det fortsatta jämställdhetsarbetet.

Därutöver erinras om att chefen för justitiedepartementet nyligen lagt fram förslag till två nya lagar som tar särskilt sikte på skydd och stöd till kvinnor, nämligen målsägandens rätt till ett eget juridiskt biträde vid grövre sexuella övergrepp samt meddelande av besöksförbud om det finns risk för att någon kommer att förfölja eller på annat sätt allvarligt trakassera annan person.

Riksdagens justitieutskott kommer inom kort att behandla de båda lagförslagen.

I motion 1987/88:A36 av Kersti Johansson m.fl. (c) understryks vikten av *skydd för kvinnor som utsätts för misshandel, trakasserier och förföljelse*. En viktig del är att få byta identitet utan alltför stort byråkratiskt krångel. Det torde inte heller räcka med besöksförbud. Vid sidan därav krävs andra insatser.

Utskottets uppfattning på denna punkt överensstämmer med propositionens, nämligen att det är angeläget att fortsätta arbetet med att underlätta situationen för kvinnor som på olika sätt misshandlas, förföljs eller trakasseras av män. Som ovan nämnts behandlas i justitieutskottet olika förslag som syftar till att ge stöd åt dessa kvinnor.

Utskottet, som under beredningen av detta ärende, har erhållit särskild information om kvinnohusens verksamhet instämmer i ministerns åsikt att kvinnojourerna inte kan undvaras. Detta gäller inte minst med hänsyn till deras betydelse för invandrarkvinnor. Till frågan om finansiering av denna verksamhet återkommer utskottet senare i framställningen. Med hänvisning till det anförda anser utskottet att någon riksdagens åtgärd med anledning av det aktuella yrkandet inte är påkallad.

Kvinnors inflytande

I propositionen anføres att en viktig förutsättning för jämställdhet är att kvinnor och män delar makt, inflytande och ansvar på samhällets alla områden. Dels behövs både mäns och kvinnors erfarenheter när beslut fattas i samhället; dels är det en viktig demokratifråga. Kvinnornas representation i de direktvalda politiska organen har ökat kraftigt de två sista decennierna. Kvinnorna uppgår till 31 % i riksdagen (efter riksdagsvalet år 1985), till 30 % i kommunfullmäktige och till 37 % i landstingen. I de indirekt valda och mindre synliga organen — som lekmannastyrelserna för centrala och regionala statliga myndigheter samt det statliga kommittéväsendet — är däremot den nuvarande kvinnorepresentationen på ca 16 % oacceptabelt låg enligt jämställdhetsministern.

Kunskapsöversikt och förslag till åtgärder på detta område har bl.a. erhållits genom de betänkanden som utredningen (A 1985:03) om kvinnorepresentation har lagt fram. I september år 1986 presenterade utredningen sitt första delbetänkande (Ds A 1986:4) Ska även morgondagens samhälle formas enbart av män? Med anledning av delbetänkandet beslutade rege-

ringen bl.a. att skärpa förordningen (1984:803) om jämställdhet i statlig verksamhet (se vidare avsnittet Regeringens egna rutiner vid utnämningar m.m.). Under år 1986 presenterade utredningen även rapporten Hit — men inte längre (Ds A 1986:5). I maj 1987 kom utredningens slutbetänkande (SOU 1987:19) Varannan damernas, som har remissbehandlats. En majoritet av remissinstanserna ställer sig bakom utredningens förslag. I stor utsträckning överensstämmer propositionens bedömningar med utredningens förslag.

Målet enligt propositionen är att kvinnorepresentationen i statliga organ bör ha ökat till 30 % fram till år 1992 och till minst 40 % till år 1995. Slutmålet bör emellertid vara att statliga styrelser, kommittéer, råd och nämnder skall ha en jämn könsfördelning. Detta mål bör kunna uppnås inom en tioårsperiod.

Representationsfrågorna bör enligt propositionen av demokratiskäl särskiljas från övriga jämställdhetsfrågor inom t.ex. arbetsmarknads- och utbildningsområdena, där en jämn könsfördelning kan anses uppnådd när andelen kvinnor eller män uppgår till minst 40 %.

I folkpartiets kommittémotion 1987/88:A33 tillstyrks *de i proposition 105 angivna målen för kvinnorepresentation i statliga organ*. Enligt motionärernas mening borde riksdagen uttryckligen ställa sig bakom dessa mål — inte enbart ta del av vad regeringen anfört på denna punkt.

Utskottet hälsar med tillfredsställelse att staten formulerar konkreta och tidsbestämda mål för kvinnorepresentationen inom statliga organ. Enligt utskottets uppfattning är frågan om ett tillkännagivande till regeringen angående målen för kvinnorepresentationen en fråga av mindre vikt. Utskottet är inte berett att ändra den föreslagna ordningen och avstyrker därför motion A33 i denna del.

I fråga om utveckling mot jämn könsfördelning menar jämställdhetsministern — i likhet med utredningen — att om inte andelen kvinnor i statliga styrelser m.m. år 1992 uppgår till minst 30 %, bör frågan om eventuell *lagstiftning om kvinnorepresentation i statliga organ* prövas.

Vänsterpartiet kommunisterna anför i motion 1987/88:A34 att man självfallet ställer sig bakom målsättningen att kvinnor och män skall vara lika representerade i statliga organ och föreslår att riksdagen redan nu hos regeringen begär förslag till lagstiftning om att genomföra jämn könsfördelning inom statliga organ.

Utskottet ställer sig bakom propositionens uppfattning beträffande betydelsen av att kvinnor och kvinnors intressen i ökad utsträckning blir företrädna i beslutande församlingar. För att nå målet om en jämn könsfördelning bör förslaget om etappmål kunna få avsedd effekt. Berörda organisationer och beslutsfattare kan då själva diskutera ändringar i sina nomineringsrutiner etc. samtidigt som antalet kvinnor som kan nomineras ökar. Först i och med att den frivilliga vägen inte visar sig vara framkomlig bör frågan om en eventuell författningsreglering prövas.

Vad gäller vpk:s krav i motion A34 på omedelbar lagstiftning ställer sig utskottet av ovan nämnda skäl avvisande. Därjämte vill utskottet tillägga att med hänsyn till att kriterierna för nominering ofta är otydliga och varierande synes det rent allmänt föreligga ett behov av en öppen debatt om de

principer som ligger till grund för nominering och rekrytering. Enligt propositionen nämns i detta sammanhang att det s.k. "mångsyssleriet" bör bekämpas. En sådan debatt som även synes gå utanför frågan om kvinnorepresentationen kan enligt utskottets mening inte forceras fram. Sammantaget anser utskottet att regeringens förslag är välvägt med hänsyn till de olika kraven.

Med hänvisning till det anförda tillstyrker utskottet propositionens förslag i denna del och avstyrker motion A34 (vpk) i aktuell del.

Projektverksamhet

I propositionen föreslås att 3 milj. kr. tillförs tionde huvudtitelns reservationsanslag A 6. Särskilda jämställdhetsåtgärder för projektverksamhet i syfte att öka kvinnorepresentationen. Målet för projektverksamheten skall vara att höja kvinnorepresentationen i såväl centrala som regionala och lokala statliga organ. Även nya och okonventionella metoder kan prövas i projekten. Som riksdagen tidigare informerats om av dåvarande jämställdhetsministern Anna-Greta Lejon (15 oktober 1987) har projektverksamheten inletts redan under innevarande budgetår. Avsikten är att projektverksamheten skall pågå under en treårsperiod.

Till finansieringsfrågan återkommer utskottet under avsnittet Anslagsfrågor.

Regeringens egna rutiner vid utnämningar m.m.

Genom en ändring i förordningen om jämställdhet i statlig verksamhet (omtryckt 1986:1395) har regeringen markerat sin strävan efter en i huvudsak jämn könsfördelning vid meddelande av statliga uppdrag. Motsvarande ändring har även gjorts i kommittéförordningen (1976:119, ändrad senast 1986:1384). Frågan om en skärpning av förordningen om jämställdhet i statlig verksamhet kommer enligt propositionen att prövas under femårsperioden.

En genomgång av den gemensamma beredningen mellan fackdepartement, arbetsmarknads- och civildepartementen när det gäller att förordna ledamöter till nyinrättade eller ombildade styrelser etc. visar en ur jämställdhetssynpunkt positiv tendens enligt propositionen. Vidare anför i propositionen att när en plats i en statlig styrelse skall återbesättas under en löpande förordnandeperiod bör strävan vara att den i första hand erbjuds det underrepresenterade könet.

I propositionen anför att *regeringens hittillsvarande metod* att begära två namn, på en kvinna och en man, *vid nomineringar*, har mött stort motstånd hos de nominerande organisationerna. Jämställdhetsministern anser dock, i likhet med utredningen och flertalet remissinstanser, att metoden har klara fördelar och att den även fortsättningsvis bör användas inom departementen. Enligt propositionen kan organisationer som inte hör samman med regeringens önskan på denna punkt riskera att mista sitt inflytande över representationen i den berörda styrelsen.

I den moderata kommittémotionen 1987/88:A35 avvisas regeringens me-

tod att begära två namn vid nomineringar. I motionen anförts att detta system hittills inte fungerat därigenom att få organisationer har följt regeringens uppmaning. Moderata samlingspartiet har i andra sammanhang understrukt att partsintressenterna bör bli färre i styrelser för statliga organ. Där organisationer och riksdagspartier likväl har till uppgift att nominera ledamöter bör deras självständighet inte trädas för när enligt motionärerna. Regeringens hot — att de som inte följer nomineringsanvisningarna kan förlora sin representation — betecknar motionärerna som ett utpressningsförsök.

I centerpartiets kommittémotion 1987/88:A36 yrkas på avslag till den i propositionen beskrivna metoden med dubbla nomineringar. Enligt motionärernas uppfattning är det en bättre metod att nominerande parter under loppet av ett år nominerar så att inget kön blir underrepresenterat. Därigenom undviks inblandning i de nominerande organisationernas interna demokrati.

Motsatt uppfattning framförs av Alf Svensson (c) i motion 1987/88:A809. Han rekommenderar nominering av en man och en kvinna till varje uppdrag i statliga styrelser, expertuppdrag, kommittéer etc.

Vänsterpartiet kommunisterna begär i motion 1987/88:A34 förslag till lagstiftning om att nominerande organisationer skall föreslå både en man och en kvinna vid val till olika statliga organ. Enligt vpk:s erfarenhet ger denna metod direkta resultat till kvinnornas fördel. Motståndet från bl.a. fackliga organisationer och SAF mot en lagstiftning är snarast svepskäl för att män skall kunna bibehålla maktpositionerna.

I folkpartiets kommittémotion 1987/88:A33 pekas på behovet av ytterligare åtgärder för att öka andelen kvinnor på de poster i statliga organ och kommittéer där regeringen har rekryteringsansvaret.

Utskottet vill först slå fast betydelsen av att representationen i statliga styrelser och utredningar blir mer jämnt fördelad mellan könen än vad som är fallet i dag. Det är uppenbart att allmänna rekommendationer inför nomineringarna inte givit önskvärt resultat. Den metod som i dag används och som innebär att för varje plats två namn — en kvinna och en man — skall anges är ett sätt att, utan att tillgripa lagstiftning, uppnå ett bättre resultat.

Utskottet kan konstatera att moderata samlingspartiet och centerpartiet i sina kommittémotioner tar avstånd från regeringens nuvarande form med dubbel nominering medan vänsterpartiet kommunisterna vill gå längre än regeringen och begär lagstiftning om dubbel nominering. Utskottet vill för sin del peka på att flertalet remissinstanser har ansett att metoden har klara fördelar.

Skulle det visa sig att denna ordning inte ger det resultat man förväntar sig får man — som också framhålls i propositionen — pröva andra metoder, t.ex. lagstiftning.

Med hänvisning till det sagda avstyrker utskottet motionerna A809 (c), A33 (fp), A34 (vpk), A35 (m) och A36 (c) i tillämpliga delar.

Årlig redovisning m.m.

I propositionen uttalas att riksdagen bör få en årlig redovisning om könsfördelning och om nominerande organisation i kommittéer och statliga

styrelser på central och regional nivå. Bakgrunden är bl.a. att det för närvarande inte finns någon enhetlig modell för hur styrelseledamöter föreslås och förordnas inom den regionala statsförvaltningen. En enhetlig redovisning skulle ge bättre möjligheter att följa utvecklingen av könsfördelningen. Senare i år kommer förslag att läggas hur länsstyrelserna skall rapportera de aktuella uppgifterna.

Jämställdhetsministern anmäler vidare sin avsikt att uppdra åt delegationen för jämställdhetsforskning (JÄMFO) att göra en kunskapsöversikt över pågående och avslutad forskning på området om kvinnors inflytande. Uppdraget skall redovisas senast hösten 1989 för att kunna utgöra underlag till eventuella förslag i nästa forskningspolitiska proposition.

I kommittémotion 1987/88:A36 (c) yrkas på *särskilda medel till jämställdhetsforskning* samt pekas på vikten av att underlätta för kvinnliga forskare att bedriva forskning. Det anförts att kvinnor ofta har betydligt svårare än män att sammanhängande kunna ägna sig åt forskning, beroende på faktorer som den sociala situationen, ekonomi och bostadssituation etc. Ett förbättrat stöd till forskarstuderande torde enligt motionärernas mening behövas. En ökad andel kvinnliga forskare skulle i sin tur innebära en ökad belysning av de problem som upplevs som väsentliga för kvinnor.

Utskottet behandlade för ett år sedan särskilt frågor om jämställdhetsforskning och kvinnliga forskares villkor (AU 1986/87:16). Utskottet konstaterade i detta sammanhang att det finns en gemensam och samstämmig uppfattning om betydelsen av en intensifierad jämställdhetsforskning. Åtgärder med det syftet aviserades också i regeringens proposition 1986/87:80 om forskning. Utskottet betonade JÄMFO:s roll när det gäller att aktivt följa frågor som rör rekrytering av kvinnor till forskning och de kvinnliga forskarnas villkor. Utskottet — som inte ändrat uppfattning i dessa frågor — vill därutöver peka på att arbetsmarknadsdepartementet årligen fördelar ca en och en halv milj. kr. till jämställdhetsforskning. Med hänvisning till det anförda avstyrks motion A36 i denna del.

Anslagsfrågor

Tionde huvudtiteln

Arbetsmarknadsdepartementet m.m.

Särskilda jämställdhetsåtgärder (A 6.)

1986/87	Utgift	6 164 566	Res. 2 835 433
1987/88	Anslag	9 000 000	
1988/89	Förslag	17 000 000	

Regeringen begär i prop. 1987/88:105 ett anslag av 17 milj. kr. med följande beräkning för anslagsbehovet:

- medel för projekt och undersökningar i syfte att belysa kvinnors och mäns tidsanvändning 5 milj. kr.
- projektverksamhet i syfte att öka kvinnorepresentationen i statliga organ m.m. 3 milj. kr.
- projekt i syfte att förbättra kvinnors villkor på arbetsmarknaden 9 milj. kr.

Regeringens förslag att låta genomföra projekt och undersökningar för att belysa tidsanvändningen för olika grupper av män och kvinnor — och därvid i detta syfte tillföra anslaget A 6, Särskilda jämställdhetsåtgärder 5 milj. kr. för budgetåret 1988/89 — avvisas i motion 1987/88:A33 (fp). Motionärerna anser att dessa medel bör användas för att främja jämställdheten snarare än att studera jämställdhetsbristerna. Bl.a. föreslås i motionen att riksdagen för budgetåret 1988/89 skall anslå 2 milj. kr. till projektverksamhet i syfte att uppmuntra pappaledighet och i övrigt främja en friare mansroll. Därutöver föreslås utökade resurser till JämO och till de regionala utvecklingsfonderna.

I centerpartiets kommittémotion 1987/88:A36 konstateras att det är viktigt att kvinnorepresentationen i beslutande organ inom näringsliv, fackliga organisationer, politiskt liv m.m. ökar. Motionärerna vill dock betona att denna utveckling så långt möjligt bör ske på frivillig väg. Berörda organisationer bör själva ansvara för att kvinnorepresentationen i de statliga organen ökar. Någon särskild projektverksamhet är inte nödvändig för att öka kvinnorepresentationen, och centerpartiet yrkar därför på avslag till regeringens förslag att 3 milj. kr. anvisas till detta ändamål.

Enligt utskottets uppfattning är fördelningen mellan könen av det betalda och det obetalda arbetet en central fråga för jämställdhetssträvandena. För att få svar på denna frågeställning krävs uppgifter om hur män och kvinnor disponerar sin tid. Med tanke på att någon mer omfattande undersökning på detta område ännu inte har gjorts i Sverige finner utskottet att projekt och undersökningar som belyser tidsanvändningen är av värde för det fortsatta jämställdhetsarbetet. Utskottet ställer sig därför bakom regeringens förslag i denna del.

Utskottet vill härutöver peka på att arbetsmarknadsdepartementet redan beviljar medel för projekt i syfte att uppmuntra pappaledighet m.m.

Vidare anser utskottet att projektverksamheten kan vara ett av flera medel för att nå målet om en bättre kvinnorepresentation. Med hänsyn till att projektverksamhet i många andra sammanhang visat sig vara ett effektivt medel för att förändra attityder ser utskottet positivt på den föreslagna projektverksamheten och förutsätter att verksamheten utvärderas efter treårsperioden.

Med hänvisning till det anförda tillstyrker utskottet vad som anförs i propositionen angående studier av tidsanvändningen, projektverksamhet i syfte att höja kvinnorepresentationen respektive projekt i syfte att förbättra kvinnors villkor på arbetsmarknaden. I konsekvens därmed tillstyrks den anslagsberäkning som redovisas i propositionen. Motionerna A33 (fp) och A36 (c) avstyrks i motsvarande delar.

1986/87	Utgift	2 577 223
1987/88	Anslag	2 450 000
1988/89	Förslag	3 020 000

Regeringen föreslår i budgetpropositionen under punkt A 7. (s. 65—66) att till Jämställdhetsombudsmannen m.m. för budgetåret 1988/89 skall anvisas ett förslagsanslag av 3 020 000 kr. Medel för förvaltningskostnader har beräknats utan tillämpning av huvudförslaget. Hänsyn har också tagits till merkostnader för lokalhyra samt för tryckning av informationsbladet Jäm-sides.

I folkpartimotionen 1987/88:A801 begärs ytterligare 1 milj. kr till JämO utöver regeringens förslag. Dessa medel skall användas till ytterligare en handläggartjänst samt för att få möjlighet att bedriva en förstärkt utåtriktad verksamhet och service mot allmänheten.

I motion 1987/88:A33 av Charlotte Branting m.fl. (fp) begärs 2 milj. kr. till JämO i syfte att förstärka myndighetens möjligheter att följa upp jämställdhetslagens krav på aktiva åtgärder för jämställdhet. Detta engångsanslag skall enligt motionärerna tillkomma utöver den permanenta förstärkning som föreslagits i partimotionen. Främst bör dessa medel användas inom de områden på arbetsmarknaden där kvinnor har svårt att göra sig gällande.

I motion 1987/88:A808 av Margó Ingvardsson m.fl. (vpk) yrkas på ett anslag till JämO på totalt 3 204 000 kr, dvs. i förhållande till propositionens förslag ytterligare 184 000 kr. Enligt motionärerna är det troligt att antalet diskrimineringsärenden under en följd av år kommer att vara konstant eller öka samtidigt som JämO:s arbete med information och projektarbeten måste ägnas mera tid och resurser. Därför bör JämO tillföras medel för ytterligare en handläggartjänst.

Utskottet vill erinra om att JämO under föregående år fick ett förhöjt anslag för att utöka organisationen med en assistent. Syftet därmed var att avlasta handläggarna och ge myndigheten möjligheter att arbeta mer rationellt.

Utskottet finner inte skäl att frånga de avvägningar som ligger bakom regeringens anslagsberäkning. Med avstyrkande av motionerna A801 (fp), A808 (vpk) och A33 (fp) i tillämpliga delar föreslår utskottet således att anslaget anvisas med det belopp regeringen har begärt.

Trettonde huvudtiteln

Övriga ändamål

Bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet (F 1.)

1986/87	Utgift	2 597 000
1987/88	Anslag	2 800 000
1988/89	Förslag	2 912 000

Regeringen har i budgetpropositionen, bilaga 15, under punkt F 1. (s. 103) föreslagit riksdagen att till Bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet för budgetåret 1988/89 anvisa ett förslagsanslag av 2 912 000 kr.

Förordningen (1986:552) om statsbidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet (omtryckt 1987:1053) reglerar bidraget. Statsbidraget utgår i form av grundbidrag och för organisationer med fler än 3 000 medlemmar i form av rörligt bidrag.

Med hänsyn till att grundbidraget endast höjts i begränsad omfattning sedan bidraget inrättades år 1982 förordar civilministern att grundbidraget höjs med 5 000 kr. till 135 000 kr. Detta innebär att grundbidraget för kvinnoorganisationer med fler än 1 500 men högst 3 000 medlemmar blir 67 500 kr., dvs halva beloppet. Utbetalningen av bidragen skall ske fyra gånger per år enligt propositionen.

I motion 1987/88:A806 av Alf Wennerfors m.fl. (m) förordas en *ändring i bidragsfördelningen vad gäller bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet*. Det anförs att något särskilt bidrag inte bör utgå till de politiska kvinnoorganisationerna, eftersom dessa redan har statligt stöd genom partistödet. Enligt motionärerna kan det därmed bli möjligt att inom ramen för det föreslagna anslaget öka bidragen till de övriga kvinnoorganisationerna.

Liknande yrkanden från moderata samlingspartiet har tidigare avstyrkts av utskottet (se bl.a. AU 1986/87:14). Utskottet har därvid framhållit de politiska kvinnoorganisationernas betydelsefulla uppgifter i samhället och att det inte kan godtas att dessa organisationer i motsats till andra jämförbara folkrörelser skulle missgynnas. I motion A806 framförs inte några nya omständigheter som skulle kunna motivera en ändrad ståndpunkt från utskottets sida. Motion A806 avstyrks därför.

I motion 1987/88:A36 av Kersti Johansson m.fl. (c) begärs en ökning av anslaget för *bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet* med 3 milj. kr. Bakgrunden är att motionärerna anser att de statliga organen utan några särskilda projektmedel kan förstärka sin kvinnorepresentation och att motsvarande medel i stället bör utnyttjas för att förstärka stödet till kvinnoorganisationerna.

Utskottet godtar regeringens förslag beträffande en höjning med grundbidraget med 5 000 kr. till 135 000 kr. och beträffande anslagsberäkningen.

Utskottet har tidigare i denna framställning tillstyrkt regeringens förslag angående projektverksamhet i syfte att öka kvinnorepresentationen i statliga organ. De skäl som motionärerna har lagt fram kan utskottet inte godkänna som skäl för den utökning av anslaget som motionärerna föreslagit. Utskottet tillstyrker därför regeringens förslag till medelsanvisning och avstyrker därmed motion A36 i motsvarande del.

I motion 1987/88:A807 av vänsterpartiet kommunisterna föreslås på nytt ett *anslag för inrättande av en kvinnohusfond*. Avsikten enligt motionärerna är att kvinnohusföreningar skall kunna vända sig till fonden för att få ekonomiskt stöd att starta och driva verksamhet. Vidare refereras i motionen till utskottets välvilliga inställning till kvinnohusen (AU 1986/87:14), enligt vilket kvinnohusen har ett stort värde såväl för kvinnor som är utsatta för

våld som för andra kvinnor vilka har behov av att träffas för att få kontakter och stärka sitt självförtroende. Eftersom de kommunala och landstingskommunala bidragen är mycket skiftande finns ett odiskutabelt behov av statligt stöd enligt motionärerna.

Utskottet har tidigare redovisat uppfattningen i propositionen 1987/88:105 att kvinnojourerna inte kan undvaras (avsnittet Våld mot kvinnor). I detta sammanhang redovisades även jämställdhetsministerns uppfattning att verksamheten med mansjourer är angelägen i det fortsatta jämställdhetsarbetet.

Liksom föregående år ser utskottet positivt på verksamheten vid kvinnohusen. Utskottets beredning har visat att kvinnojourerna utför ett förtjänstfullt arbete, som i stor utsträckning baseras på frivilliga insatser.

Vidare har utskottet inhämtat att statliga bidrag till kvinnojourerna och deras riksorganisation ROKS utgår dels från socialstyrelsens anslag för utvecklings- och försöksverksamhet dels från det i detta sammanhang diskuterade anslaget Bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet. Sammantaget erhöll de 110 kvinnojourerna och deras riksorganisation ca 890 000 kr. budgetåret 1986/87. Under innevarande budgetår uppgår det totala statliga bidraget till ca 970 000 kr. Till mansjourerna utgår bidrag från socialdepartementets anslag för forsknings- och utvecklingsarbete samt försöksverksamhet. Under budgetåret 1986/87 erhöll de 6–7 mansjourerna 730 000 kr.: för innevarande budgetår är beloppet inte fastställt men kommer enligt uppgift att bli väsentligt lägre. Utskottets beredning har också visat att kommunernas och landstingens bidrag till kvinnojourerna är mycket skiftande.

Riksdagen har tidigare under detta riksmöte behandlat en centerpartimotion i vilken begärts utredning om stödet till kvinno- och mansjourer. Riksdagen har avslagit motionen på förslag av justitieutskottet (JuU 1987/88:6) som visade förståelse för motionärernas önskemål men ansåg att saken var av sådan natur att den beaktas i det regelbundna budget- och beredningsarbetet inom socialdepartementet. Därutöver ansåg justitieutskottet att frågan om ett mer permanent stöd i första hand får anses vara en angelägenhet för respektive kommun och dess socialnämnd.

Utskottet har i denna fråga samma uppfattning som justitieutskottet, nämligen att anslagssituationen lämpligen beaktas i samband med det allmänna budgetarbetet. Från de utgångspunkter utskottet har att svara för vill utskottet stryka under jämställdhetsaspekterna och att kvinnornas utsatta situation i här aktuella avseenden motiverar speciell uppmärksamhet. Utskottet anser slutligen att det kan finnas anledning för berörda departement och myndigheter att närmare studera bakgrunden till de ovan redovisade skillnaderna i anslagsgivningen till kvinno- resp. mansjourer. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion A807.

Jämställdhetsarbetets organisation

Ansaret för jämställdheten mellan kvinnor och män ligger på arbetsmarknadsdepartementet. I den nuvarande organisationen är arbetsmarknadsmi-

nistern tillika jämställdhetsminister. Inom departementet finns en jämställdhetsenhet med uppgift att bereda hithörande frågor. Enheten handhar även utatriktad verksamhet såsom spridande av information och publikationer. För samordningen inom regeringens kansli finns en särskild jämställdhetsberedning med representanter för samtliga departement. Till verksamheten på regeringsnivå har också knutits ett rådgivande organ, jämställdhetsrådet. I rådet ingår representanter för de politiska partierna, kvinnoorganisationerna, arbetsmarknadens parter och folkrörelserna. Våren 1987 knöts två idégrupper till jämställdhetsrådet, nämligen idégruppen för mansrollsfrågor och idégruppen för kvinnofrågor. Idégrupperna syftar till att stimulera till debatt, utveckla nya idéer och främja opinionsbildning kring jämställdhetsarbetet. Därutöver finns en särskild delegation för att initiera och följa forskning på jämställdhetsområdet, delegationen för jämställdhetsforskning (JÄMFO). Delegationen består av ett antal forskare samt företrädare för de politiska partierna.

Civildepartementet svarar för jämställdhetsarbetet inom statsförvaltningen. Till civildepartementet har som tidigare nämnts knutits en ledningsgrupp för jämställdhet i statsförvaltningen.

Jämställdhetsombudsmannen (JämO) och jämställdhetsnämnden skall se till att jämställdhetslagen efterlevs. En viktig uppgift för JämO är också att informera allmänheten och på andra lämpliga sätt främja jämställdhet i arbetslivet.

Det parlamentariska inflytandet över jämställdhetsarbetet behandlas i tre motioner.

I folkpartiets motion 1987/88:A801 krävs en starkare organisation av jämställdhetsarbetet genom en återgång till en parlamentariskt sammansatt jämställdhetskommitté. En sådan kommitté bör ha till uppgift att svara för en samlad överblick över jämställdhetsområdet och kunna tillhandahålla dokumentation över projekt, forskning, faktaunderlag osv. Motionärerna beklagar att den parlamentariska förankringen kraftigt har försvagats eftersom partierna nu inte engageras i själva arbetet utan enbart i ett råd med få sammanträden och oklara arbetsuppgifter.

I centerpartiets kommittémotion 1987/88:A810 av Kersti Johansson m.fl. argumenteras för ett återinförande av jämställdhetskommittén. Det anförs att den tidigare organisationen gynnade kontakt- och informationsverksamheten.

Även Görel Bohlin och Ann-Cathrine Haglund (båda m) föreslår i motion 1987/88:A803 ett ökat parlamentariskt inflytande på jämställdhetsarbetet. Motionärerna anför att information och insatser för närvarande är splittrade på för många instanser. Vidare anförs att den nuvarande arbetsformen inte ger parlamentarikerna tillräckliga möjligheter att på idé- och beredningss stadium påverka utvecklingen och att jämställdhetsrådets arbete knappast kan sägas vara rationellt.

Frågan om jämställdhetsarbetets organisation togs senast upp av utskottet i betänkandet AU 1987/88:9, vilket behandlades av riksdagen i december 1987. Med hänvisning till den diskussion utskottet redovisat för ca ett halvår sedan vidhåller utskottet att det inte kan se att inrättandet av ännu ett organ med parlamentarisk förankring skulle innebära någon förbättring av

jämställdhetsorganisationen. Utskottet avstyrker därför motionerna A801 (fp), A803 (m), och A810 (c) i aktuella delar.

Folkpartiet tar vidare i motion 1987/88:A801 upp *handläggningen av jämställdhetsfrågor i regeringskansliet*. I motionen anförts att ansvaret för jämställdhetsfrågor på arbetsmarknadsdepartementet respektive på civildepartementet, vad gäller de statligt anställda, ger en splittrad organisation. Jämställdhetsfrågornas övergripande karaktär talar enligt motionärerna för att ansvaret inte bör ligga på något enskilt fackdepartement utan i ett centralt organ, lämpligen statsrådsberedningen. Detta förutsätter att det finns ett särskilt statsråd som ägnar sig åt jämställdhetsfrågorna, anför motionärerna.

Kerstin Keen och Ingela Mårtensson (båda fp) vänder sig i motion 1987/88:A804 mot den nuvarande uppsplittringen av jämställdhetsansvaret på arbetsmarknads- och civildepartementen. Motionärerna yrkar på att ansvaret för det statliga jämställdhetsarbetet bör ligga på arbetsmarknadsdepartementet under en särskild jämställdhetsminister.

Som utskottet tidigare anfört (AU 1987/88:9) bör det vara naturligt att varje departement tar sitt ansvar för jämställdhetsarbetet inom det egna verksamhetsområdet. Den nuvarande ansvarsfördelningen följer av departementsförordningen (1986:1417). Med hänvisning till det sagda och till att det ankommer på regeringen att själv bestämma om arbetsfördelningen mellan departementen avstyrks motionerna A801 och A804, den förstnämnda i aktuell del.

Vissa övriga frågor

I motion 1987/88:A802 av Karin Ahrland m.fl. (fp) tas *vissa internationella frågor* upp. Motionärerna erinrar om de tre stora konferenserna under FN:s kvinnoår 1975: i Mexico antog medlemsländerna ett handlingsprogram, i Köpenhamn antogs en handlingsplan och i Nairobi ett strategidokument. Enligt motionärernas uppfattning är det viktigt att det jämställdhetsarbete som sker redovisas och utvärderas både nationellt och internationellt. Därför bör riksdagen av regeringen begära en rapport om resultatet av jämställdhetsarbetet efter Nairobi.

Vidare hävdas i motionen att Sverige även i jämställdhetsfrågor bör vara en aktiv medlemsstat i FN. Enligt motionärerna bör Sverige redan detta år i FN ta initiativ till nästa kvinnokonferens och samtidigt starta med förberedelser i form av utvärdering av tidigare program, planer och strategier.

Utskottet har erfarit att frågan om en ny världskonferens bereds i FN:s kvinnokommission, där Sverige fr.o.m. år 1988 är medlem för en period av fyra år. Kommissionens huvuduppgift är för närvarande att följa upp de strategier för jämställdhet som Nairobikonferensen antog år 1985. Kommissionen har numera årliga möten, som ägnas åt olika ämnen under de tre huvudrubrikerna jämställdhet, utveckling och fred. Vid mötet år 1990 kommer kommissionen att ta ställning till frågan om en ny världskonferens före år 2000.

När det gäller en svensk utvärdering efter Nairobikonferensen vill utskottet peka på att den föreliggande propositionen Jämställdhetspolitiken

inför 90-talet erbjuder en bred redovisning av det aktuella läget beträffande jämställdhet på olika områden. Det kan även nämnas att Sverige gjort en omfattande rapport om det svenska jämställdhetsarbetet mellan åren 1982 och 1986 till CEDAW. FN:s kommitté för övervakning av FN-konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor. Med hänvisning till det anförda avstyrks motion A802 i aktuella delar.

AU 1987/88:17

Hemställan

Utskottet hemställer

Jämställdhetspolitikens inriktning

1. beträffande *jämställdhetsarbetets fortsatta inriktning*
att riksdagen avslår motion 1987/88:A36 yrkandena 1 och 2,
2. beträffande *förutsättningarna för jämställdhetsarbetet*
att riksdagen avslår motion 1987/88:A811 yrkande 1,
3. beträffande *arbetsvärdering av olika yrkessektorer*
att riksdagen avslår motionerna 1987/88:A801 yrkande 2, 1987/88:A34 yrkande 2 och 1987/88:A36 yrkande 4,
4. beträffande *klassifikation av mäns och kvinnors yrken*
att riksdagen avslår motion 1987/88:A801 yrkande 5,
5. beträffande *årliga jämställdhetsrapporter*
att riksdagen avslår motion 1987/88:A33 yrkande 4,
6. beträffande *redovisning av konsekvenserna för jämställdheten*
att riksdagen avslår motion 1987/88:A801 yrkande 15,
7. beträffande *arbetsmiljön för kvinnor*
att riksdagen avslår motionerna 1987/88:A33 yrkande 1 och 1987/88:A36 yrkande 6,
8. beträffande *individuell anpassning av arbetstiden*
att riksdagen avslår motionerna 1987/88:A801 yrkande 4 och 1987/88:A805 yrkande 4,
9. beträffande *deltidsarbetets villkor*
att riksdagen avslår motion 1987/88:A805 yrkande 3,
10. beträffande *meritvärdering för vård av egna barn*
att riksdagen avslår motion 1987/88:A714b i motsvarande del,
11. beträffande *disposition av medel för information och utbildning om medbestämmande*
att riksdagen godkänner vad som förordats i proposition 1987/88:105,
12. beträffande *ofrivillig deltidslöshet*
att riksdagen avslår motion 1987/88:A801 yrkande 6,
13. beträffande *sociala trygghetssystem*
att riksdagen avslår motion 1987/88:A36 yrkande 5,
14. beträffande *stimulans till okonventionellt yrkesval*
att riksdagen avslår motion 1987/88:A801 yrkandena 1 och 3,
15. beträffande *särskilda stödinsatser för kursdeltagare som genomgår för sitt kön otraditionell arbetsmarknadsutbildning*

att riksdagen med avslag på motion 1987/88:A35 yrkande 4 bifaller proposition 105 i motsvarande del,

16. beträffande *samhällsservice och infrastruktur*

att riksdagen med avslag på motion 1987/88:A35 yrkande 5 bifaller proposition 105 i motsvarande del,

17. beträffande *samhällsplanering och regional utveckling för att främja jämställdheten*

att riksdagen avslår motionerna 1987/88:A810 yrkandena 1, 2 och 9 samt 1987/88:A36 yrkande 7,

18. beträffande *kvinnors företagande och de offentliga monopolen*

att riksdagen avslår motionerna 1987/88:A805 yrkande 1, 1987/88:A811 yrkande 2, 1987/88:N220 yrkande 1, 1987/88:A32 yrkande 1 och 1987/88:A35 yrkande 1,

19. beträffande *regional balans och främjande av kvinnligt företagande*

att riksdagen avslår motion 1987/88:A36 yrkande 3,

20. beträffande *könsfördelningsregler vid regionalpolitiskt stöd*

att riksdagen avslår motion 1987/88:A35 yrkande 6,

21. beträffande *regionalpolitiska stödformer vid etableringar inom vårdsektorn*

att riksdagen avslår motion 1987/88:A32 yrkande 2,

22. beträffande *målgruppen för utvecklingsfondernas finansieringsverksamhet*

att riksdagen avslår motionerna 1987/88:N220 yrkande 2, 1987/88:N307 yrkande 4 och 1987/88:N337,

23. beträffande *utökad rådgivning och utbildning vid utvecklingsfonderna*

att riksdagen avslår motion 1987/88:A33 yrkande 9,

24. beträffande *könsfördelningen i utvecklingsfondernas styrelser*

att riksdagen avslår motion 1987/88:A37,

25. beträffande *handelshus för kvinnor*

att riksdagen avslår motion 1987/88:A36 yrkande 8,

26. beträffande *kartläggning av de kvinnliga företagarnas verksamhet och behov*

att riksdagen avslår motion 1987/88:N220 yrkande 3,

27. beträffande *utökad redovisning från statliga och privata företag*

att riksdagen med avslag på motion 1987/88:A35 yrkande 7 bifaller proposition 105 i motsvarande del,

28. beträffande *kartläggning av andelen kvinnor i beslutande positioner i näringslivet*

att riksdagen avslår motion 1987/88:A801 yrkande 9,

29. beträffande *statens ansvar som föregångare på jämställdhetsområdet*

att riksdagen avslår motionerna 1987/88:A801 yrkandena 7, 8, 10 och 16 samt 1987/88:A34 yrkande 1,

30. beträffande *den statliga personalpolitiken*

att riksdagen lägger till handlingarna punkt 8 i bil. 2 till proposition

1987/88:100 i den mån den inte blivit behandlad i föregående moment.

AU 1987/88:17

31. beträffande *översyn av jämställdhetslagen*

att riksdagen med avslag på motionerna 1987/88:A801 yrkande 11, 1987/88:A810 yrkandena 5 och 6, 1987/88:A33 yrkande 3 och 1987/88:A35 yrkande 8 bifaller proposition 105 i motsvarande del,

32. beträffande *familjepolitikens betydelse för jämställdheten*

att riksdagen avslår motionerna 1987/88:A810 yrkande 10 och 1987/88:A36 yrkande 13,

33. beträffande *jämställdhetsutbildning för barnomsorgspersonalen*

att riksdagen avslår motion 1987/88:A34 yrkande 3,

34. beträffande *underlättande för män att arbeta deltid*

att riksdagen avslår motion 1987/88:A750,

35. beträffande *projektmedel för jämställdhetsinsatser inom försvaret*

att riksdagen avslår motion 1987/88:A33 yrkande 2,

36. beträffande *skydd för kvinnor som utsätts för misshandel, trakasserier och förföljelse*

att riksdagen avslår motion 1987/88:A36 yrkande 14,

37. beträffande *de i proposition 105 angivna målen för kvinnorepresentation i statliga organ*

att riksdagen avslår motion 1987/88:A33 yrkande 11,

38. beträffande *lagsstiftning om kvinnorepresentation i statliga organ*

att riksdagen med avslag på motion 1987/88:A34 yrkande 4 bifaller proposition 105 i motsvarande del,

39. beträffande *regeringens metod vid nomineringar*

att riksdagen med avslag på motionerna 1987/88:A809, 1987/88:A33 yrkande 10, 1987/88:A34 yrkande 5, 1987/88:A35 yrkande 9 och 1987/88:A36 yrkande 16 bifaller proposition 105 i motsvarande del,

40. beträffande *särskilda medel till jämställdhetsforskning m.m.*

att riksdagen avslår motion 1987/88:A36 yrkande 12,

41. beträffande *jämställdhetspolitikens fortsatta inriktning avseende kvinnornas roll i ekonomin, jämställdhet mellan kvinnor och män på arbetsmarknaden, i utbildningen och i familjen samt kvinnors inflytande i samhället*

att riksdagen lägger till handlingarna punkterna 1—6 i proposition 1987/88:105 i den mån de inte blivit behandlade i föregående moment,

Anslagsfrågor

42. att riksdagen med bifall till proposition 1987/88:105 i motsvarande del samt med avslag på motionerna 1987/88:A33 yrkandena 5 och 7 samt 1987/88:A36 yrkande 15 i motsvarande del till *Särskilda jämställdhetsåtgärder* under tionde huvudtiteln för budgetåret 1988/89 anvisar ett reservationsanslag av 17 000 000 kr.,

43. att riksdagen med bifall till proposition 1987/88:100 i motsvarande del samt med avslag på motionerna 1987/88:A801 yrkande 13,

1987/88:A808 och 1987/88:A33 yrkande 8, till *Jämställdhetsombudsmannen m.m.* under tionde huvudtiteln för budgetåret 1988/89 anvisar ett förslagsanslag av 3 020 000 kr.,

44. beträffande *ändring i bidragsfördelningen vad gäller bidraget till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet* att riksdagen avslår motion 1987/88:A806,

45. att riksdagen med bifall till proposition 1987/88:100 i motsvarande del samt med avslag på motion 1987/88:A36 yrkande 15 i motsvarande del till *Bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet* under trettonde huvudtiteln för budgetåret 1988/89 anvisar ett förslagsanslag av 2 912 000 kr.,

46. beträffande *anslag för inrättande av en kvinnohusfond* att riksdagen avslår motion 1987/88:A807,

Jämställdhetsarbetets organisation m.m.

47. beträffande *det parlamentariska inflytandet över jämställdhetsarbetet* att riksdagen avslår motionerna 1987/88:A801 yrkande 12, 1987/88:A803 och 1987/88:A810 yrkande 8,

48. beträffande *handläggningen av jämställdhetsfrågor i regeringskansliet* att riksdagen avslår motionerna 1987/88:A801 yrkande 14 och 1987/88:A804,

49. beträffande *vissa internationella frågor* att riksdagen avslår motion 1987/88:A802 yrkandena 1 och 2.

Stockholm den 10 maj 1988

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Lars Ulander

Närvarande: Lars Ulander (s), Elver Jonsson (fp), Marianne Stålberg (s), Alf Wennerfors (m), Lahja Exner (s), Börje Hörnlund (c), Gustaf Persson (s), Sten Östlund (s), Bo Nilsson (s), Charlotte Branting (fp), Kersti Johansson (c), Monica Öhman (s), Ingrid Hemmingsson (m), Erik Holmkvist (m) och Karl-Erik Persson (vpk).

Reservationer

1. Jämställdhetsarbetets fortsatta inriktning (mom. 1)

Börje Hörnlund och Kersti Johansson (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 11 börjar med "Utskottet kan" och på s. 12 slutar med "av riksdagen" bort ha följande lydelse:

Utskottet kan konstatera att åtskilliga problem måste lösas innan man når fram till full jämställdhet mellan könen. Det behövs insatser över hela fältet från såväl offentliga som enskilda organ. Som konstateras i motion

A36 (c) måste det politiska handlandet utgå ifrån de överordnade kraven på en god livsmiljö och på ansvaret för kommande generationer. Inom dessa ramar måste samhället utformas så att varje individ har reella möjligheter att efter intresse, läggning och förmåga fritt välja sitt livsmönster. En oundgänglig del i en positiv samhällsutveckling är att både kvinnors och mäns värderingar och erfarenheter får komma till uttryck i arbetslivet och i samhället, samtidigt som alla bör ta sin del av ansvaret för hem och barn. Enligt utskottets mening kan dessa strävanden bäst tillgodoses inom ramen för ett decentraliserat samhälle.

Utskottet ser positivt på att man inför 1990-talet lägger fast en handlingsplan mot ett mera jämställt samhälle och kommer i det följande att ta upp handlingsplanens olika delar. Enligt utskottets uppfattning bör handlingsprogrammet behandla problemen med den hittillsvarande utvecklingen mot en koncentration av befolkning, bebyggelse och näringsstruktur. För att kvinnorna skall kunna finna arbete i glesbygderna måste samhället i ökad utsträckning stimulera till en mer varierad näringsstruktur i glesbygdskommunerna. En sådan utveckling innebär att bygderna kommer att fortleva och att de sociala problemen i samhället minskar. Motion A36 tillstyrks sålunda av utskottet. Det anförda bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *jämställdhetsarbetets fortsatta inriktning*
att riksdagen med bifall till motion 1987/88:A36 yrkandena 1 och 2
som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

2. Arbetsvärdering av olika yrkessektorer (mom. 3)

Elver Jonsson (fp), Börje Hörnlund (c), Charlotte Branting (fp) och Kersti Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 14 som börjar med "Utskottet är" och slutar med "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse:

Utskottet har i denna fråga samma uppfattning som motionärerna, nämligen att kvinnodominerade arbeten av tradition värderas lägre än t.ex. tekniska yrken. Denna genomgående nedvärdering av kvinnors arbetsinsatser är en bidragande orsak till löneskillnaderna mellan män och kvinnor. För att kunna eliminera sådana löneskillnader krävs enligt utskottets uppfattning insatser av olika slag. Utskottet vill särskilt peka på betydelsen av att JÄMFO prioriterar forskning om löner och löneutveckling i ett jämställdhetsperspektiv. Utöver forskning om de mekanismer vilka bidragit till det nuvarande lönegapet mellan kvinnor och män behövs attitydpåverkan för att ändra på det nuvarande arbetsvärderingssystemet. Med särskild hänsyn till de pressade arbetsförhållandena inom många kvinnodominerade yrken, t.ex. inom vård och omsorg, anser utskottet att en parlamentarisk kommitté bör tillkallas för att utveckla arbetsvärderingsinstrumentet. I detta arbete har självfallet arbetsmarknadens parter en viktig uppgift.

Det anförda, som bör ges regeringen till känna, innebär att motionerna A801 (fp) och A36 (c) i aktuella delar tillstyrks. Utskottets förslag innebär att motsvarande krav i motion A34 (vpk) i huvudsak tillgodoses.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

AU 1987/88:17

3. beträffande *arbetsvärdering av olika yrkessektorer*
att riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:A801 yrkande 2 och 1987/88:A36 yrkande 4 samt med anledning av motion 1987/88:A34 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

3. Arbetsvärdering av olika yrkessektorer (mom. 3)

Karl-Erik Persson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 14 som börjar med "Utskottet är" och slutar med "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse:

Som framhålls i motion A34 (vpk) kan kvinnorna sägas vara utsatta för en kollektiv lönediskriminering. Utskottet kan konstatera att de satsningar på olika höglönegrupper som har gjorts under 1980-talet, t.ex. marknadslönetillägg inom det statliga området, ytterligare har ökat löneklyftorna mellan kvinnor och män.

Med hänsyn till de arbetsförhållanden som i dag råder inom de traditionella kvinnoyrkena anser utskottet i likhet med motionärerna att regeringen bör ta initiativ till att ett nytt arbetsvärderingssystem utarbetas i syfte att bryta lönediskrimineringen inom arbetslivet. Vad utskottet här anfört med tillstyrkan av motion A34 i aktuell del bör ges regeringen till känna. Utskottets förslag innebär att motsvarande krav i motionerna A801 (fp) och A36 (c) i huvudsak tillgodoses.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *arbetsvärdering av olika yrkessektorer*
att riksdagen med bifall till motion 1987/88:A34 yrkande 2 samt med anledning av motionerna 1987/88:A801 yrkande 2 och 1987/88:A36 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

4. Klassifikation av mäns och kvinnors yrken (mom. 4)

Elver Jonsson och Charlotte Branting (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 14 som börjar med "Utskottet har" och slutar med "aktuell del" bort ha följande lydelse:

Utskottet har från SCB inhämtat att en ny reviderad version av den internationella yrkesklassificeringen (International standard classification of occupations) har antagits under hösten 1987. Med hänsyn till SCB:s pågående genomgång av den yrkesindelade statistiken anser utskottet i likhet med motionärerna att det är angeläget att även se över detaljeringsnivån i klassifikationen av kvinnors och mäns yrken. Enligt utskottets uppfattning bör det uppdras åt SCB, statens arbetsgivarverk och arbetsmarknadsstyrelsen att göra en samlad översyn av det nationella klassifikationssystemet. Regeringen bör ges till känna vad utskottet anfört med tillstyrkan av motion A801 i aktuell del.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

AU 1987/88:17

4. beträffande *klassifikation av mäns och kvinnors yrken*

att riksdagen med bifall till motion 1987/88:A801 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

5. Arbetsmiljön för kvinnor (mom. 7)

Elver Jonsson (fp), Börje Hörnlund (c), Charlotte Branting (fp) och Kersti Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 16 börjar med "Med hänsyn" och på s. 17 slutar med "ytterligare åtgärd" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med motionerna A33 (fp) och A36 (c) att det är angeläget att arbetsmiljön inom många kvinnodominerade områden förbättras. Diskussionen om arbetsmiljörisker har i stor utsträckning varit inriktad på traditionella arbetsmiljörisker som framför allt förekommer inom manligt dominerade arbetsplatser. Med hänsyn till att det i dag ofta är inom vårdyrkena som de fysiskt tunga jobben finns anser utskottet att detta område särskilt måste uppmärksammas. Det är bl.a. nödvändigt att ta fram tekniska hjälpmedel. Vidare är det angeläget att ta fram ergonomiskt riktiga verktyg för båda könen.

Utvecklingen innebär att allt fler kvinnor och män kommer att arbeta vid bildskärmsterminaler. Vad gäller bildskärmsarbetet har arbetsmiljöfrågorna blivit uppmärksammade. Resultaten är emellertid fortfarande motsägelsefulla och utskottet anser därför att det är angeläget att man även fortsättningsvis studerar riskerna med bildskärmsarbetet.

Vad utskottet här anför med tillstyrkan av motionerna A33 och A36 i aktuella delar bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *arbetsmiljön för kvinnor*

att riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:A33 yrkande 1 och 1987/88:A36 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

6. Ofrivillig deltidsarbetslöshet (mom. 12)

Elver Jonsson och Charlotte Branting (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 19 som börjar med "Utskottet är" och slutar med "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets uppfattning måste jämställdhetsaspekterna beaktas inom arbetslivets alla områden. De under senare år nyinrättade deltids-tjänsterna inom offentlig verksamhet kan ha bidragit till ökningen av antalet ofrivilligt arbetslösa — oftast kvinnor. Deltidstjänsterna kan därmed motverka jämställdheten i arbetslivet.

Utskottet vill understryka angelägenheten av att regeringen tar nya initiativ för att hjälpa de ofrivilligt arbetslösa till en fastare förankring på arbetsmarknaden. Det kan erinras om att riksdagen för innevarande resp. kommande budgetår anslagit 60 milj. kr. till åtgärder för de deltidsarbetslösa.

Vad utskottet med tillstyrkan av motion A801 i tillämplig del anfört bör ges regeringen till känna.

AU 1987/88:17

dels att utskottets hemställan under 12 bort ha följande lydelse:

12. beträffande *ofrivillig deltidslöshet*

att riksdagen med bifall till motion 1987/88:A801 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

7. Sociala trygghetssystem (mom. 13)

Börje Hörnlund och Kersti Johansson (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 20 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "aktuell del" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets uppfattning är det otillfredsställande att kvinnorna förutom lägre löner på arbetsmarknaden även har att räkna med en sämre social trygghet vid arbetslöshet, sjukom och ålderdom.

Utskottet vill peka på att man samtidigt med strävandena för att vidga kvinnornas arbetsmarknad även bör sträva efter att uppnå mer likvärdiga sociala trygghetsvillkor för kvinnor och män. Som framhålls i motion A36 förutsätter detta att de sociala trygghetssystemen i större utsträckning än hittills utgår från grundtrygghetsprincipen med möjligheter till individuell påbyggnad i det enskilda fallet. Vad utskottet — med tillstyrkan av motion A36 i denna — del anfört om utformningen av de sociala trygghetssystemen bör regeringen underrättas om.

dels att utskottets hemställan under 13 bort ha följande lydelse:

13. beträffande *sociala trygghetssystem*

att riksdagen med bifall till motion 1987/88:A36 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

8. Stimulans till okonventionellt yrkesval (mom. 14)

Elver Jonsson (fp), Börje Hörnlund (c), Charlotte Branting (fp) och Kersti Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 20 börjar med "Utskottet vill" och på s. 21 slutar med "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse:

Som framhålls i motion A801 (fp) bör flickor och pojkar redan från skoltiden få kontakt med otraditionella yrkesutövare vilket kan bidra till att de senare i livet kan uppleva en reell valfrihet i sitt studie- och yrkesval. För att undvika att eleverna gör ett oreflekterat traditionellt yrkesval bör ungdomar också få särskild stimulans att pröva på yrken som är typiska för det motsatta könet.

Det är enligt utskottets uppfattning angeläget att alla elever får möjlighet till en positiv praotid på en icke-traditionell arbetsplats. Vidare bör kommunerna kunna erbjuda yrkesorientering i form av studiebesök, sommarkurser etc. inom yrkesområden som är typiska för det motsatta könet. Den mest framgångsrika yrkesinriktade utbildningen på gymnasienivå, lärlings-

utbildningen, domineras i dag av manliga elever. Det är därför viktigt att särskilt stimulera flickorna att genomgå lärlingsutbildning.

Utskottet vill erinra om att det åligger AMS att beakta jämställdhetsaspekterna vid användningen av de arbetsmarknadspolitiska medlen. Statistik från ungdomslagen visar att fler flickor än pojkar arbetar i ungdomslag. Med hänvisning till vikten av att bredda flickornas arbetsmarknad bör ungdomslagen och inskolningsplatser även erbjuda flickorna sådana arbetsuppgifter som avviker från traditionella könsrollsmönster. Detta innebär att också ungdomslagen i högre grad än i dag måste förekomma utanför den offentliga sektorn.

Utskottet anser att ungdomslagen i betydligt större utsträckning än hittills bör användas som jämställdhetsinstrument och föreslår att det ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 14 bort ha följande lydelse:

14. *beträffande stimulans till okonventionellt yrkesval*

att riksdagen med bifall till motion 1987/88:A801 yrkandena 1 och 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

9. Särskilda stödinsatser för kursdeltagare som genomgår för sitt kön otraditionell arbetsmarknadsutbildning (mom. 15)

Alf Wennerfors, Ingrid Hemmingsson som Erik Holmkvist (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 21 som börjar med "Enligt utskottets" och slutar med "otraditionell arbetsmarknadsutbildning" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets uppfattning är det positivt med en jämnare könsfördelning inom arbetsmarknadsutbildningen. En otraditionell utbildning kan underlätta för arbetslösa att få ett permanent arbete. Det kan därför vara motiverat att pröva särskild ekonomisk stimulans för att rekrytera elever till könsmässigt icke-traditionell arbetsmarknadsutbildning.

Huvuddelen av utbildningen sker dock inom ramen för den normala arbetsmarknadsutbildningen. Samarbetsvilligheten hos praktikföretagen kan i hög grad påverka möjligheten att slussa in kvinnor respektive män på de delar av arbetsmarknaden där de är underrepresenterade. Utskottet förordar en försöksverksamhet på ett år. Därefter bör en utvärdering göras.

Utskottets ställningstagande, som sålunda innebär ett tillstyrkande av motion A35 i aktuell del, bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 15 bort ha följande lydelse:

15. *beträffande särskilda stödinsatser för kursdeltagare som genomgår för sitt kön otraditionell arbetsmarknadsutbildning*

att riksdagen med bifall till motion 1987/88:A35 yrkande 4 samt med anledning av proposition 105 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Alf Wennerfors, Ingrid Hemmingsson och Erik Holmkvist (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 22 börjar med "Utskottet delar" och på s. 23 slutar med "motsvarande del" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas bedömning att såväl länsstyrelsernas kartläggning av kvinnornas förhållanden som arbetstidskommitténs projektverksamhet kan ge kunskaper om hur samhället kan underlätta för föräldrar att kombinera förvärvsarbete med föräldraskap. Arbetstidskommitténs projekt innebär en omfattande studie av hur föräldrar, barn och olika arbetstagargrupper i tre skilda kommuner påverkas av olika arbetstidsförkortningar.

Enligt utskottets uppfattning är regeringsförslaget oklart. Regeringens förslag riskerar att leda till dubbelarbete utan att ge ytterligare kunskaper om hur samordning av olika politikområden kan bidra till mer likartade villkor för män och kvinnor. Utskottet avvisar därför propositionen i denna del och tillstyrker motion A35 i motsvarande del, vilket bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 16 bort ha följande lydelse:

16. beträffande *samhällsservice och infrastruktur*

att riksdagen med bifall till motion 1987/88:A35 yrkande 5 samt med avslag på proposition 105 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

11. Samhällsplanering och regional utveckling för att främja jämställdheten (mom. 17)

Börje Hörnlund och Kersti Johansson (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 23 börjar med "Utskottet delar" och på s. 24 slutar med "riksdagens sida" bort ha följande lydelse:

Som framhålls i motion A810 (c) är det viktigt att samhällsplaneringen skapar förutsättningar för jämställdhet mellan män och kvinnor. Boendeplanering, barnomsorg och kollektivtrafik måste vara utformade så att både kvinnor och män skall ha möjlighet att förvärvsarbета.

Samhällsplaneringen måste vidare, om jämställdhet skall uppnås, syfta till en balanserad utveckling inom landet som helhet, inom olika regioner och inom de enskilda kommunerna. Utskottet delar därför centerpartiets uppfattning att ett differentierat näringsliv över hela landet är ett viktigt medel för jämställdhet. Möjligheten att öka tillgången på arbete för kvinnor i utsatta regioner bör särskilt studeras.

Enligt utskottets uppfattning är det angeläget att stödja kvinnligt företagande. Medel för landsbygdsutveckling bör i ökad utsträckning tilldelas projekt som ökar det kvinnliga företagandet på landsbygden. Regeringen bör ges till känna vad utskottet anfört med tillstyrkan av motionerna A810 och A36 i här aktuella delar.

dels att utskottets hemställan under 17 bort ha följande lydelse:

17. beträffande *samhällsplanering och regional utveckling för att främja jämställdheten*

att riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:A810 yrkandena 1, 2 och 9 samt 1987/88:A36 yrkande 7 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

12. Kvinnors företagande och de offentliga monopolen (mom. 18)

Elver Jonsson (fp), Alf Wennerfors (m), Charlotte Branting (fp), Ingrid Hemmingsson (m) och Erik Holmkvist (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 25 som börjar med "Utskottet kan" och slutar med "tillämpliga delar" bort ha följande lydelse:

Som framhålls av moderata samlingspartiet och folkpartiet i föreliggande motioner finns det flera skäl att bryta upp de offentliga monopolen. Om enskilda alternativ till den offentliga sektorn tilläts skulle skaparförmåga frigöras och entreprenörsanda uppstå även på dessa områden. Därmed skulle kvinnor få ökade möjligheter att starta egna företag på områden, där kvinnor traditionellt är verksamma, t.ex. vård och omsorg. Kvinnornas arbetsmarknad skulle också breddas i och med att friheten att välja mellan anställning i enskild eller offentlig verksamhet skulle öka. Även ur konsumenternas synpunkt är en avveckling av de offentliga monopolen önskvärd genom att den kan förväntas leda till ökad mångfald vad gäller utbudet av tjänster inom områden som vård, omsorg och utbildning. Detta medför en förbättrad situation för framför allt kvinnor.

Med hänvisning till vad ovan anförts tillstyrker utskottet motionerna A805 (m), A811 (m), N220 (fp), A32 (m) och A35 (m) i tillämpliga delar, vilket bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 18 bort ha följande lydelse:

18. beträffande *kvinnors företagande och de offentliga monopolen*
att riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:A805 yrkande 1, 1987/88:A811 yrkande 2, 1987/88:N220 yrkande 1, 1987/88:A32 yrkande 1 och 1987/88:A35 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

13. Regional balans och främjande av kvinnligt företagande (mom. 19)

Börje Hörnlund och Kersti Johansson (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 25 börjar med "Utskottet är" och på s. 26 slutar med "riksdagens sida" bort ha följande lydelse:

Utskottet finner i likhet med vad som anförs i kommittémotion A36 (c) att grunden för jämställdhetsarbetet måste vara att näringslivet kan utvecklas i landets alla delar. Det kan konstateras att en viktig och hittills föga utnyttjad resurs för att utveckla landsbygden — och inte minst avfolkningsbygderna — är det kvinnliga nyföretagandet, som nu är på stark frammarsch. En nyligen gjord undersökning visar att kvinnornas företag har relativt sett

fler kvinnor anställda än männens företag. Enligt utskottets uppfattning innebär detta att en satsning på det kvinnliga företagandet har stor betydelse för att skapa varierad sysselsättning i utsatta regioner. Kvinnoföretagen kan vara avgörande för att förhindra utflyttning och social utarmning i glesbygden.

Vad utskottet med tillstyrkan av motion A36 i tillämplig del anfört bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 19 bort ha följande lydelse:

19. beträffande *regional balans och främjande av kvinnligt företagande*

att riksdagen med bifall till motion 1987/88:A36 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

14. Könsfördelningsregler vid regionalpolitiskt stöd (mom. 20)

Alf Wennerfors, Ingrid Hemmingsson och Erik Holmkvist (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 26 som börjar med "Till skillnad" och slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar den uppfattning som förs fram i moderata samlingspartiets kommittémotion A35 att de nuvarande regionalpolitiska stödformerna skall slopas och ersättas av en ny form för hjälp till främst nystartade företag. Något genomgående krav på jämn könsfördelning bör inte ställas med hänsyn till att könskvotering i arbetslivet kan få motsatt effekt och undergräva kvinnornas position. Därtill kommer att såväl kvinnor som män har nytta av ett expanderande näringsliv i glesbygden. Även om det är önskvärt med en jämn könsfördelning bör inte detta få leda till att tillkomsten av nya verksamheter försvåras.

Regeringen bör underrättas om vad utskottet — med tillstyrkan av motion A35 i aktuell del — anfört i dessa frågor.

dels att utskottets hemställan under 20 bort ha följande lydelse:

20. beträffande *könsfördelningsregler vid regionalpolitiskt stöd*
att riksdagen med bifall till motion 1987/88:A35 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

15. Regionalpolitiska stödformer vid etableringar inom vårdsektorn (mom. 21)

Alf Wennerfors, Ingrid Hemmingsson och Erik Holmkvist (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 26 som börjar med "Som utskottet" och slutar med "bör avslås" bort ha följande lydelse:

I likhet med vad som anförs i motion A32 (m) anser utskottet att stödformerna inom regionalpolitiken bör utformas så att de kan stödja såväl industrietableringar som etableringar inom tjänstesektorn inklusive vård och omsorg. Enligt utskottets uppfattning innebär en sådan regelförändring att kvinnornas möjligheter till eget företagande stärks. För glesbygden och

dess invånare innebär denna utveckling ökade sysselsättningsmöjligheter. Utskottets ställningstagande bör ges regeringen till känna.

AU 1987/88:17

dels att utskottets hemställan under 21 bort ha följande lydelse:

21. beträffande *regionalpolitiska stödformer vid etableringar inom vårdsektorn*

att riksdagen med bifall till motion 1987/88:A32 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

16. Målgruppen för utvecklingsfondernas finansieringsverksamhet (mom. 22)

Elver Jonsson (fp), Alf Wennerfors (m), Charlotte Branting (fp), Ingrid Hemmingsson (m) och Erik Holmkvist (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 27 som börjar med "Utskottet instämmer" och slutar med "tillämpliga delar" bort ha följande lydelse:

Med hänsyn till tjänstesektorns snabba expansion anser utskottet att den nuvarande avgränsningen av målgruppen för utvecklingsfondernas finansieringsverksamhet till främst tillverkande företag är otidsenlig och motverkar strävandena efter ett varierat näringsliv över hela landet. Avgränsningen innebär också att de typer av företag som i stor utsträckning drivs av kvinnor inte får tillgång till den statliga finansiering som handhas av utvecklingsfonderna. Enligt utskottets uppfattning är detta oacceptabelt ur jämställdhetssynpunkt. Utskottet tillstyrker därför motion N220 (fp) vad gäller att målgruppen för finansieringsverksamheten skall utvidgas till att omfatta hela tjänstesektorn. Detta ställningstagande som till viss del tillgödoser även övriga behandlade motioner, bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 22 bort ha följande lydelse:

22. beträffande *målgruppen för utvecklingsfondernas finansieringsverksamhet*

att riksdagen med bifall till motion 1987/88:N220 yrkande 2 samt med anledning av motionerna 1987/88:N307 yrkande 4 och 1987/88:N337 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

17. Målgruppen för utvecklingsfondernas finansieringsverksamhet (mom. 22)

Börje Hörnlund och Kersti Johansson (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 27 som börjar med "Utskottet instämmer" och slutar med "tillämpliga delar" bort ha följande lydelse:

Utskottet är inte berett att förorda en generell utvidgning av utvecklingsfondernas målgrupp till att omfatta hela tjänstesektorn. Utskottet instämmer i näringsutskottets uppfattning att en sådan utvidgning skulle ställa alltför stora krav på fondernas resurser. Däremot bör utvecklingsfonderna i de sysselsättningssvaga regionerna ges ökade möjligheter att stödja kvinn-

ligt företagande inom tjänstenäringarna. Utskottet tillstyrker alltså motionerna N307 (c) och N337 (c), vilket bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 22 bort ha följande lydelse:

22. beträffande *målgruppen för utvecklingsfondernas finansieringsverksamhet*

att riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:N307 yrkande 4 och 1987/88:N337 samt med avslag på motion 1987/88:N220 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

18. Utökad rådgivning och utbildning vid utvecklingsfonderna (mom. 23)

Elver Jonsson och Charlotte Branting (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 27 som börjar med "Utskottet biträder" och slutar med "motion A33" bort ha följande lydelse:

Utskottet biträder den uppfattning som förs fram i motion A33 (fp), nämligen att det är angeläget att utvecklingsfonderna engagerar sig ytterligare i den del av svenskt näringsliv där många kvinnor är verksamma, nämligen tjänsteproduktionen. Detta skulle innebära en positiv utveckling för företagande inom områden som vård, omsorg och utbildning. I ett inledningsskede krävs emellertid att de nya kvinnliga företagarna får ökad tillgång till rådgivning och utbildning. Därför tillstyrker utskottet att 1 milj. kr. avsätts i projektmedel till utvecklingsfonderna för att dessa skall kunna stödja de nya kvinnliga företagarna. *framför allt inom den tjänsteproducerande sektorn.* Utskottets ställningstagande bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 23 bort ha följande lydelse:

23. beträffande *utökad rådgivning och utbildning vid utvecklingsfonderna*

att riksdagen med bifall till motion 1987/88:A33 yrkande 9 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

19. Kartläggning av de kvinnliga företagarnas verksamhet och behov (mom. 26)

Elver Jonsson och Charlotte Branting (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 29 som börjar med "Arbetsmarknadsutskottet ansluter" och slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

Enligt arbetsmarknadsutskottets uppfattning har — med tanke på nyföretagandets viktiga roll för marknadsekonomin — hela samhället intresse av att såväl kvinnors som mäns kreativitet tas till vara. Beträffande det kvinnliga företagandet finns det emellertid stora kunskapsluckor såväl beträffande vilka företag kvinnorna driver och det ekonomiska resultatet därav som beträffande deras eventuella problem och speciella behov av stöd.

Utskottet tillstyrker mot den angivna bakgrunden förslaget i motion N220 att hithörande frågor blir föremål för kartläggning och översyn.

dels att utskottets hemställan under 26 bort ha följande lydelse:

26. beträffande *kartläggning av de kvinnliga företagens verksamhet och behov*

att riksdagen med bifall till motion 1987/88:N220 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

20. Utökad redovisning från statliga och privata företag (mom. 27)

Alf Wennerfors, Ingrid Hemmingsson och Erik Holmkvist (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 30 som börjar med "Arbetsmarknadsutskottet anser" och slutar med "motsvarande del" bort ha följande lydelse:

Arbetsmarknadsutskottet delar den mening som framförs i moderata samlingspartiets kommittémotion A35 att det är av intresse att få information om andelen kvinnor och deras uppgifter inom företagen. För att nå detta mål krävs att professionella statistikutredare lägger upp en undersökningsplan och löser de metodproblem som erfarenhetsmässigt är förknippade med statistikundersökningar.

Regeringens förslag att inhämta information via årsredovisningarna anser utskottet vara otillfredsställande. Dels blir de erhållna uppgifterna mindre användbara på grund av osäkerhet om kvaliteten, dels åläggs företagen ökade skyldigheter utan att man klart kan konstatera motsvarande nytta. Enligt utskottets uppfattning bör förslag som lägger ökade uppgiftslämnarbördor på personer eller organisationer generellt åtföljas av en samhällsekonomisk redovisning av nyttan resp. kostnaderna för olika grupper.

dels att utskottets hemställan under 27 bort ha följande lydelse:

27. beträffande *utökad redovisning från statliga och privata företag* att riksdagen med bifall till motion 1987/88:A35 yrkande 7 samt med avslag på proposition 105 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

21. Statens ansvar som föregångare på jämställdhetsområdet (mom. 29)

Elver Jonsson och Charlotte Branting (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 32 som börjar med "Utskottet noterar" och slutar med "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill — i likhet med vad som framhålls i folkpartimotionen A801 — framhålla statens ansvar som föregångare på jämställdhetsområdet, t.ex. vad gäller att uppställa tidsbestämda mål för andelen kvinnor på olika tjänstenivåer och vad gäller försöksverksamhet och utvärdering av nya idéer såsom karriäravbrottsplaner. Särskilt viktigt är det att regeringen själv föregår med gott exempel.

Enligt utskottets uppfattning bör de offentliga arbetsgivarna "ligga ett steg före" och se till att de inom statsförvaltningen anställda kvinnorna och männen ges goda förutsättningar att leva ett jämställt liv. Bland annat bör

arbetsgivarverket ta initiativ till att de statsanställda männen stimuleras att i ökad utsträckning ta ut pappaledighet och att förkorta sin arbetstid för vård av barn. En hög aktivitet på detta område är enligt utskottets uppfattning ett väsentligt bidrag till försöken att skapa en friare mansroll. Motion A801 tillstyrks således i dessa delar.

Utskottet har i annat sammanhang uttalat att det inte kan acceptera en arbetsvärdering som innebär att kvinnors och mäns arbete värderas olika i flera avseenden. Motion A34 i aktuell del bör inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

dels att utskottets hemställan under 29 bort ha följande lydelse:

29. beträffande *statens ansvar som föregångare på jämställdhetsområdet*

att riksdagen med bifall till motion 1987/88:A801 yrkandena 7, 8, 10 och 16 samt med avslag på motion 1987/88:A34 yrkande I som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

22. Statens ansvar som föregångare på jämställdhetsområdet (mom. 29)

Karl-Erik Persson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 31 börjar med "Utskottet konstaterar" och på s. 32 slutar med "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse:

I likhet med vpk-motionen A34 anser utskottet att de åtgärder som föreslås i propositionen är ett steg i rätt riktning men att ambitionsnivån måste sättas betydligt högre. De offentliga arbetsgivarna har ett stort ansvar för att utforma en personalpolitik som uppvärderar de traditionella kvinnoyrkena.

Nedskärningar av den offentliga sektorn slår hårt mot kvinnor på flera sätt. Dels minskar den traditionella arbetsmarknaden för kvinnor, dels inskränks den sociala service som ofta är en förutsättning för att kvinnor skall kunna arbeta. Mot den angivna bakgrunden vill utskottet bestämt hävda att försvar och förstärkning av den offentliga sektorn är ett viktigt led i jämställdhetsarbetet.

Kraven i motion A801 (fp) har delvis en annan tyngdpunkt, vilken utskottet inte kan biträda, varför motionen i dessa delar avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 29 bort ha följande lydelse:

29. beträffande *statens ansvar som föregångare på jämställdhetsområdet*

att riksdagen med bifall till motion 1987/88:A34 yrkande I samt med avslag på motion 1987/88:A801 yrkandena 7, 8, 10 och 16 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

23. Översyn av jämställdhetslagen (mom. 31)

Elver Jonsson (fp), Alf Wennerfors (m), Börje Hörnlund (c), Charlotte Branting (fp), Kersti Johansson (c), Ingrid Hemmingsson (m) och Erik Holmkvist (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 33 som börjar med "Enligt utskottets" och slutar med "aktuella delar" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att det är positivt att jämställdhetslagen nu blir föremål för en utvärdering. Som framhålls av moderata samlingspartiet och folkpartiet bör lagen utvärderas av en parlamentarisk utredning. Enligt utskottets uppfattning bidrar den parlamentariska formen till att markera den vikt man fäster vid jämställdhetslagen och dess möjligheter att påverka samhället. Jämställdhetslagen är ett av instrumenten för att skapa ett jämställt arbetsliv och utskottet menar att det inte går att bortse ifrån att samtliga partier har värdefulla kunskaper på detta område. Det engagemang över partigränserna som jämställdhetsfrågorna väckt bör tas till vara i utvärderingen av jämställdhetslagen.

Utredningen bör — som folkpartiet och centerpartiet pekar på i sina motioner — särskilt ta sikte på att lösa problemet med trakasserier inom arbetslivet. JämO:s undersökningar har visat på allvarliga missförhållanden vad gäller kvinnor som trakasserats på grund av att de har använt sig av lagen och vad gäller sexuella trakasserier. Andra problem med den nuvarande lagstiftningen gäller frågan om aktiva jämställdhetsåtgärder, frågan om påföljd vid missgynnande på grund av kön m.m. Mot bakgrunden av de allvarliga problemen krävs en grundlig och allsidig översyn av lagstiftningen.

dels att utskottets hemställan under 31 bort ha följande lydelse:

31. beträffande *översyn av jämställdhetslagen*
att riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:A801 yrkande 11, 1987/88:A810 yrkande 5 och 6, 1987/88:A33 yrkande 3 och 1987/88:A35 yrkande 8 samt med anledning av proposition 105 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

24. Familjepolitikens betydelse för jämställdheten (mom: 32)

Elver Jonsson (fp), Alf Wennerfors (m), Börje Hörnlund (c), Charlotte Branting (fp), Kersti Johansson (c), Ingrid Hemmingsson (m) och Erik Holmkvist (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 35 börjar med "Utskottet delar" och på s. 36 slutar med "och A36" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning beträffande familjepolitikens betydelse för jämställdheten. Ett av familjepolitikens mål är att båda föräldrarna måste ha reella möjligheter att kombinera förvärsarbete och föräldraskap och också i praktiken dela sitt gemensamma ansvar för barnen. Så kan ske med det gemensamma borgerliga förslaget till ny familjepolitik.

Enligt utskottets uppfattning är det viktigt ur såväl samhällets som föräldrarnas och barnens synpunkt att småbarnsföräldrarna får ökad valfrihet att lösa barnomsorgen på det sätt de själva önskar. Därför bör ett beskattningsbart vårdnadsbidrag om 15 000 kr. per år och barn införas för alla

barn mellan 1 och 7 år. Härigenom kan målet om full behovstäckning inom barnomsorgen senast år 1991 uppnås.

AU 1987/88:17

Sammanfattningsvis anser utskottet att en familjepolitik som omfattar vårdnadsbidrag kommer att leda till betydande fördelar för barnfamiljerna. En sådan familjepolitik innebär att barnens villkor i det svenska samhället förbättras samtidigt som det i småbarnsfamiljerna blir lättare att förena föräldraskap med förvärvsarbete. Med hänvisning till det anförda tillstyrker utskottet motionerna A810 och A36 i här aktuella delar.

dels att utskottets hemställan under 32 bort ha följande lydelse:

32. *beträffande familjepolitikens betydelse för jämställdheten*
att riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:A810 yrkande 10 och 1987/88:A36 yrkande 13 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

25. Jämställdhetsutbildning för barnomsorgspersonalen (mom. 33)

Karl-Erik Persson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 36 som börjar med "Utskottet har" och slutar med "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse:

Utskottet ansluter sig till uppfattningen i motion A34 (vpk) att det statliga fortbildningsbidraget till barnomsorgspersonalen bör användas även till utbildning i jämställdhetsfrågor. Det bör således uppdras åt socialstyrelsen att se över fortbildningsprogrammet för barnomsorgspersonalen, så att jämställdhetsfrågorna uttryckligen integreras i utbildningen. Enligt utskottets uppfattning bör det av kursprogram o.d. klart framgå i vilka kurser jämställdhetsfrågor ingår.

dels att utskottets hemställan under 33 bort ha följande lydelse:

33. *beträffande jämställdhetsutbildning för barnomsorgspersonalen*
att riksdagen med bifall till motion 1987/88:A34 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

26. Projektmedel för jämställdhetsinsatser inom försvaret (mom. 35)

Elver Jonsson och Charlotte Branting (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 38 som börjar med "Beträffande inställningen" och slutar med "aktuell del" bort ha följande lydelse:

Som framhålls i motion A33 (fp) är det under värnpliktstiden — den period i livet då pojkar formas till män — som de bör uppmärksammas på jämställdhets- och samlevnadsfrågor. Just med hänsyn till att försvaret utgör en enkönad arbets- och utbildningsplats är det viktigt att initiera en diskussion om jämställdhetsfrågor bland de unga männen. En sådan diskussion ökar möjligheten att de värnpliktiga anammar en jämställd människosyn som inbegriper såväl manlig självkänsla som respekt för det kvinnliga.

Utskottet har erfarit att arbetsmarknadsdepartementet har beviljat medel till vissa lokala projekt som inbegripit diskussion om jämställdhetsfrågor. Enligt vad som framkommit tycks dessa satsningar ha givit positiva reaktioner. Med hänvisning till vad ovan anförts bör en del av medlen som avsätts till information och projektverksamhet därför gå till försvaret. Utskottets ställningstagande bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 35 bort ha följande lydelse:

35. beträffande *projektmedel för jämställdhetsinsatser inom försvaret*

att riksdagen med bifall till motion 1987/88:A33 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

27. Skydd för kvinnor som utsätts för misshandel, trakasserier och förföljelse (mom. 36)

Elver Jonsson (fp), Börje Hörnlund (c), Charlotte Branting (fp) och Kersti Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 39 som börjar med "Utskottets uppfattning" och slutar med "är påkallad" bort ha följande lydelse:

I likhet med motion A36 (c) vill utskottet stryka under vikten av skydd för kvinnor som utsätts för misshandel, trakasserier och förföljelse. Olika lagförslag som syftar till att stödja dessa kvinnor behandlas under våren 1988 av justitieutskottet.

Utöver lagstiftning krävs enligt utskottets uppfattning också andra åtgärder för att komma till rätta med våldet mot kvinnor. Barn måste uppfostras i en anda där pojkar och flickor lär sig respekt för varandra. Vidare måste en kvinna som utsätts för våld av en närstående man få hjälp att emotionellt frigöra sig från honom. Etablerandet av kvinnohus och kvinnojourer måste därför stödjas. På samma sätt kan det vara lämpligt att inrätta mansjourer för män som psykiskt far illa. Det är även viktigt att hotade kvinnor får en reell möjlighet att byta identitet. Vad utskottet — med tillstyrkan av motion A36 i aktuell del — anför om skydd för kvinnor som är utsatta för våld bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 36 bort ha följande lydelse:

36. beträffande *skydd för kvinnor som utsätts för misshandel, trakasserier och förföljelse*

att riksdagen med bifall till motion 1987/88:A36 yrkande 14 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

28. De i proposition 105 angivna målen för kvinnorepresentation i statliga organ (mom. 37)

Elver Jonsson och Charlotte Branting (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 40 som börjar med "Utskottet hälsar" och slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet hälsar med tillfredsställelse att staten formulerar konkreta och

tidsbestämda mål för kvinnorepresentationen inom statliga organ. Enligt utskottets uppfattning är de uppställda målen viktiga milstenar i det långsiktiga jämställdhetsarbetet. Riksdagen bör därför uttryckligen ställa sig bakom målen.

dels att utskottets hemställan under 37 bort ha följande lydelse:

37. beträffande *de i proposition 105 angivna målen för kvinnorepresentation i statliga organ*

att riksdagen med bifall till motion 1987/88:A33 yrkande 11 ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

29. Lagstiftning om kvinnorepresentation i statliga organ (mom. 38)

Karl-Erik Persson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 40 börjar med "Utskottet ställer" och på s. 41 slutar med "aktuell del" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill i likhet med vpk-motionen A34 lägga fast målet att kvinnor och män skall vara lika representerade i statliga organ. Utskottet utgår ifrån att det finns en allmän politisk vilja att kvinnor och män på lika villkor skall kunna utses till ledamöter i statliga styrelser m.m. Såsom också utredningen om kvinnorepresentation har framfört är lagstiftning den enda säkra metoden som någorlunda snabbt leder till en jämn könsfördelning inom statliga organ. Utskottet tillstyrker därför förslaget i motion A34 att riksdagen redan nu hos regeringen begär förslag till lagstiftning om jämn kvinnorepresentation i statliga organ. Detta bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 38 bort ha följande lydelse:

38. beträffande *lagstiftning om kvinnorepresentation i statliga organ* att riksdagen med bifall till motion 1987/88:A34 yrkande 4 samt med anledning av proposition 105 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

30. Regeringens metod vid nomineringar (mom. 39)

Alf Wennerfors, Ingrid Hemmingsson och Erik Holmkvist (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 42 som börjar med "Utskottet vill" och slutar med "tillämpliga delar" bort ha följande lydelse:

Vad gäller nomineringar till statliga styrelser m.m. har enligt utskottets uppfattning de enskilda organisationerna ett självständigt ansvar för ökad jämställdhet i samhället. Regeringens möjlighet att påverka nomineringarna består i att konsekvent framhålla önskvärldheten av en jämn könsfördelning för organisationerna.

Av det sagda följer att utskottet avvisar regeringens hittillsvarande metod att begära två namn — en kvinna och en man — vid nomineringar. Motionsyrkanden med denna inriktning avstyrks. Med hänvisning till det anförda tillstyrker utskottet motion A35 (m). Med utskottets ställningstagande

tillgodoses också till viss del motion A36 (c). Vad utskottet anfört bör ges regeringen till känna.

AU 1987/88:17

dels att utskottets hemställan under 39 bort ha följande lydelse:

39. beträffande *regeringens metod vid nomineringar*

att riksdagen med bifall till motion 1987/88:A35 yrkande 9, med anledning av motion 1987/88:A36 yrkande 16, samt med avslag dels på proposition 105 i motsvarande del, dels på motionerna 1987/88:A809, 1987/88:A33 yrkande 10 och 1987/88:A34 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

31. Regeringens metod vid nomineringar (mom. 39)

Elver Jonsson och Charlotte Branting (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 42 som börjar med "Skulle det" och slutar med "tillämpliga delar" bort ha följande lydelse:

Förutom metoden med dubbel nominering krävs andra metoder för att öka andelen kvinnor i styrelser m.m. I statsförvaltningen, lika väl som i kommittéväsendet, är det anmärkningsvärt att den grupp som representerar staten domineras av män i högre utsträckning än t.ex. gruppen partiföreträdare. Mot denna bakgrund anser utskottet att det är nödvändigt att skärpa åtgärderna för en ökad kvinnorepresentation, bl.a. vad gäller de poster i statliga styrelser och kommittéer till vilka regeringen rekryterar helt på egen hand. Metoden med konkreta och tidsbestämda mål bör tillämpas även i detta sammanhang.

Regeringen bör underrättas om vad utskottet anfört med tillstyrkan av motion A33 (fp) i aktuell del. Med utskottets ställningstagande tillgodoses även motion A809. Övriga behandlade motioner avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 39 bort ha följande lydelse:

39. beträffande *regeringens metod vid nomineringar*

att riksdagen med bifall till motion 1987/88:A33 yrkande 10, med anledning av dels proposition 105 i motsvarande del, dels motion 1987/88:A809 samt med avslag på motionerna 1987/88:A34 yrkande 5, 1987/88:A35 yrkande 9 och 1987/88:A36 yrkande 16 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

32. Regeringens metod vid nomineringar (mom. 39)

Börje Hörnlund och Kersti Johansson (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 42 som börjar med "Utskottet vill" och slutar med "tillämpliga delar" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets uppfattning bör representationen i statliga styrelser och utredningar bli mer jämnt fördelad mellan könen än vad som är fallet i dag. Erfarenheterna visar dock att den metod som i dag används — dubbla nomineringar — inte är någon framkomlig metod att uppnå en jämn könsfördelning. Utskottet kan därför instämma i den uppfattning som framförs i motion A36 (c), nämligen att det vore en bättre metod att nominera

parter under loppet av ett år får svara för att nominera så att inget kön blir underrepresenterat. Därigenom undviker statsmakterna inblandning i de nominerande organisationernas interna demokrati.

Mot den angivna bakgrunden tillstyrker utskottet centerpartiets motion A36 i aktuell del och avvisar därmed regeringens förslag till metod vid nomineringar. Med undantag för motion A35, som till viss del tillgodoses av utskottets ställningstagande, avstyrks övriga behandlade motioner.

dels att utskottets hemställan under 39 bort ha följande lydelse:

39. beträffande *regeringens metod vid nomineringar*
att riksdagen med bifall till motion 1987/88:A36 yrkande 16, med anledning av motion 1987/88:A35 yrkande 9, med avslag dels på proposition 105 i motsvarande del, dels på motionerna 1987/88:A809, 1987/88:A33 yrkande 10 och 1987/88:A34 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

33. Regeringens metod vid nomineringar (mom. 39)

Karl-Erik Persson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 42 som börjar med "Utskottet vill" och slutar med "tillämpliga delar" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets uppfattning är samhället inte demokratiskt med mindre än att kvinnorna, som utgör hälften av befolkningen och arbetskraften, får lika stor rätt som männen att forma detta samhälle. Utskottet ställer sig därför — i likhet med vpk i motion A34 — bakom metoden att regering och departement begär in namn på både en kvinna och en man från de nominerande organisationerna. Erfarenheten visar att denna metod ger direkta resultat till kvinnornas fördel.

För att kunna säkerställa en jämställd utveckling av samhällets beslutsfunktioner anser emellertid utskottet att lagstiftning erfordras. Utskottet tillstyrker därför motion A34 vad gäller kravet på omedelbar lagstiftning om metoden med dubbel nominering, vilket bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 39 bort ha följande lydelse:

39. beträffande *regeringens metod vid nomineringar*
att riksdagen med bifall till motion 1987/88:A34 yrkande 5, med anledning av proposition 105 i motsvarande del samt med avslag på motionerna 1987/88:A809, 1987/88:A33 yrkande 10, 1987/88:A35 yrkande 9 och 1987/88:A36 yrkande 16 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

34. Särskilda medel till jämställdhetsforskning m.m. (mom. 40)

Elver Jonsson (fp), Börje Hörnlund (c), Charlotte Branting (fp) och Kersti Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 43 som börjar med "Utskottet behandlade" och slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet är medvetet om att de kvinnliga forskarna har svårigheter i sin verksamhet på grund av organisationen av forskningsarbetet, familjens krav, de sociala kraven, ekonomin etc. En viktig del i jämställdhetsarbetet är därför att kvinnliga forskare får bättre villkor och större möjligheter att bedriva forskning. Utskottet kan därför ställa sig bakom kravet i motion A36 (c) på ett förbättrat stöd till kvinnliga forskare.

Som framhålls i motion A36 — och som tidigare framhållits av utbildningsutskottet — är det angeläget att andelen kvinnliga forskare ökar. Enligt utskottets uppfattning kan man förvänta sig att en ökad andel kvinnliga forskare leder till att inriktningen på forskningen breddas och därmed ger en större belysning av de områden som upplevs som väsentliga för kvinnor. Ett större antal kvinnliga forskare betyder därför en kunskapsökning på delvis nya områden. Därtill kommer att ett bättre resursutnyttjande av de svenska forskarbegåvningarna totalt sett — oavsett kön — har betydelse ur nationalekonomisk synpunkt. Utskottet anser därför att särskilda medel bör anvisas som stöd till jämställdhetsforskning i enlighet med ovan redovisade riktlinjer.

dels att utskottets hemställan under 40 bort ha följande lydelse:

40. beträffande *särskilda medel till jämställdhetsforskning m.m.*

att riksdagen med bifall till motion 1987/88:A36 yrkande 12 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

35. Medelsanvisningen till anslaget Särskilda jämställdhetsåtgärder (mom. 42)

Alf Wennerfors, Ingrid Hemmingsson och Erik Holmkvist (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 44 som börjar med "Enligt utskottets" och slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet har inte blivit övertygat om att ytterligare kunskaper om hur män och kvinnor disponerar sin tid motiverar det angivna beloppet fem milj. kr. Enligt utskottets uppfattning är det oklart vilka mål som skall uppnås. Utskottet avstyrker därför regeringens förslag till anslagsberäkning vad gäller medel för projekt och undersökningar i syfte att belysa kvinnors och mäns tidsanvändning.

dels att den del av utskottets yttrande på s. 44 som börjar med "Med hänvisning" och slutar med "motsvarande delar" bort ha följande lydelse:

Med hänvisning till det anförda ställer sig utskottet bakom motion A33 (fp) vad gäller avvisande av regeringsförslaget om tidsanvändningsstudier. Utskottet tillstyrker propositionen beträffande medel för projektverksamhet i syfte att höja kvinnorepresentationen och projekt i syfte att förbättra kvinnors villkor på arbetsmarknaden. I konsekvens därmed tillstyrks ett anslag på 12 milj. kr. till Särskilda jämställdhetsåtgärder. Övriga motionsyrkanden avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 42 bort ha följande lydelse:

42. att riksdagen med bifall till motion 1987/88:A33 yrkande 5, med anledning av proposition 1987/88:105 i motsvarande del samt

med avslag på motionerna 1987/88:A33 yrkande 7 och 1987/88:A36 yrkande 15 i motsvarande del till *Särskilda jämställdhetsåtgärder* under tionde huvudtiteln för budgetåret 1988/89 anvisar ett reservationsanslag av 12 000 000 kr.

AU 1987/88:17

36. Medelsanvisningen till anslaget Särskilda jämställdhetsåtgärder (mom. 42)

Elver Jonsson och Charlotte Branting (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 44 som börjar med "Enligt utskottets" och slutar med "uppmuntra pappaledighet m.m." bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets uppfattning kan ytterligare kunskaper om mäns och kvinnors tidsanvändning inte motivera det av regeringen föreslagna beloppet, fem milj. kr. Problemen på detta område vad gäller exempelvis kvinnornas dubbelarbete är i huvudsak kända. Dessa medel bör — såsom folkpartiet föreslår i motion A33 — i stället användas för att främja jämställdheten.

Utskottet anser i likhet med motion A33 att två milj. kr. bör avsättas för projektverksamhet i syfte att uppmuntra pappaledighet och andra insatser för att främja en friare mansroll. Förslagen i motion A33 om utökade resurser till JämO (2 milj. kr.) och till de regionala utvecklingsfondernas rådgivning (1 milj. kr.) behandlas på annan plats i denna framställning.

dels att den del av utskottets yttrande på s. 44 som börjar med "Med hänvisning" och slutar med "motsvarande delar" bort ha följande lydelse:

Med hänvisning till det anförda ställer sig utskottet bakom motion A33 (fp) vad gäller avvisande av regeringsförslaget om tidsanvändningsstudier. Utskottet tillstyrker propositionen vad gäller medel för projektverksamhet i syfte att höja kvinnorepresentationen och projekt i syfte att förbättra kvinnors villkor på arbetsmarknaden. Utskottet tillstyrker motion A33 vad gäller medelsanvisning för projekt i syfte att uppmuntra pappaledighet m.m. Motion A36 (c) avstyrks i här aktuell del.

dels att utskottets hemställan under 42 bort ha följande lydelse:

42. att riksdagen med bifall till motion 1987/88:A33 yrkandena 5 och 7, med anledning av proposition 1987/88:105 i motsvarande del samt med avslag på motion 1987/88:A36 yrkande 15 i motsvarande del till *Särskilda jämställdhetsåtgärder* under tionde huvudtiteln för budgetåret 1988/89 anvisar ett reservationsanslag av 14 000 000 kr.

37. Medelsanvisningen till Särskilda jämställdhetsåtgärder (mom. 42)

Börje Hörnlund och Kersti Johansson (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 44 som börjar med "Vidare anser" och slutar med "motsvarande delar" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill först stryka under vikten av att kvinnors och mäns värde-

ringar och erfarenheter får komma till uttryck i det politiska livet. Som framhålls i motion A36 (c) bör det åligga berörda organisationer att själva initiera åtgärder i syfte att öka nomineringen av kvinnor till olika poster. Särskilda statliga medel för att stödja projektverksamhet är i detta sammanhang obehövliga. Motsvarande medel bör i stället utnyttjas för att förstärka stödet till kvinnoorganisationerna. (Anslaget till de centrala kvinnoorganisationerna behandlas på annan plats i denna framställning.)

Med hänvisning till det anförda tillstyrker utskottet vad som anförs i motion A36 i aktuell del samt proposition 105 vad gäller studier av tidsanvändningen och projekt rörande kvinnors villkor på arbetsmarknaden. I konsekvens därmed tillstyrks ett anslag på 14 000 000 kr. Övriga motionsyrkanden avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 42 bort ha följande lydelse:

42. att riksdagen med bifall till motion 1987/88:A36 yrkande 15 i motsvarande del, med anledning av proposition 1987/88:105 i motsvarande del samt med avslag på motion 1987/88:A33 yrkandena 5 och 7 till *Särskilda jämställdhetsåtgärder* under tionde huvudtiteln för budgetåret 1988/89 anvisar ett reservationsanslag av 14 000 000 kr.

38. Medelsanvisningen till anslaget Jämställdhetsombudsmannen m.m. (mom. 43)

Elver Jonsson och Charlotte Branting (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 45 som börjar med "Utskottet vill" och slutar med "har begärt" bort ha följande lydelse:

JämO är en liten myndighet med en central roll i jämställdhetsarbetet och bör som anförs bl.a. i motion A801 (fp) ytterligare förstärkas. Med hänsyn till de ständigt växande kraven på JämO att informera allmänheten anser utskottet att det finns behov av ytterligare en handläggartjänst samt behov av resurser för en förstärkt utåtriktad verksamhet. Utskottet tillstyrker därför en uppräknig av JämO:s anslag med 1 milj. kr.

Utskottet har kunnat konstatera olika problem i samband med kravet på aktiva åtgärder för jämställdhet i enlighet med jämställdhetslagen. Som föreslås i motion A33 (fp) behövs därför — som en engångsåtgärd — extra resurser för att säkerställa arbetet på detta område. Utskottet anser att två milj. kr. bör avsättas för de områden på arbetsmarknaden där andelen kvinnor är låg samt för de områden där kvinnor har lägre löner och sämre arbetsvillkor än genomsnittligt.

Med utskottets ställningstagande tillgodoses även motion A808 i aktuell del.

dels att utskottets hemställan under 43 bort ha följande lydelse:

43. att riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:A801 yrkande 13 och 1987/88:A33 yrkande 8, med anledning av proposition 1987/88:100 i motsvarande del och motion 1987/88:A808 till *Jämställd-*

39. Medelsanvisningen till anslaget Jämställdhetsombudsmannen m.m. (mom. 43)

Karl-Erik Persson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 45 som börjar med "Utskottet vill" och slutar med "har begärt" bort ha följande lydelse:

Inrättandet av JämO har haft betydelse för att göra samhället medvetet om att kvinnor diskrimineras. JämO:s uppgifter består dels i att biträda i diskrimineringsärenden, dels i att informera och på andra sätt medverka i strävandena att främja jämställdheten i arbetslivet. För att på sikt minska arbetet med direkta diskrimineringsärenden bör JämO:s resurser för information och projektarbeten öka. Det är därför nödvändigt enligt utskottets uppfattning att tillföra JämO anslag för inrättande av ytterligare en handläggartjänst. Härigenom tillgodoses motionerna A808 (vpk) och i någon mån A801 (fp) i motsvarande del. Motion A33 i denna del (fp) avstyrks vad gäller kravet på ett extra engångsanslag till JämO.

dels att utskottets hemställan under 43 bort ha följande lydelse:

43. att riksdagen med bifall till motion 1987/88:A808, med anledning av proposition 1987/88:100 i motsvarande del och motion 1987/88:A801 yrkande 13 samt med avslag på motion 1987/88:A33 yrkande 8, till *Jämställdhetsombudsmannen m.m.* under tionde huvudtiteln för budgetåret 1988/89 anvisar ett förslagsanslag av 3 204 000 kr.

40. Ändring i bidragsfördelningen vad gäller bidraget till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet (mom. 44)

Alf Wennerfors, Ingrid Hemmingsson och Erik Holmkvist (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 46 som börjar med "Liknande yrkanden" och slutar med "avstyrks därför" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar uppfattningen att särskilda medel inte bör utgå till de politiska kvinnoorganisationerna. Som framhålls i motion A806 (m) skall dessa i stället kunna erhålla medel från det partistöd som utgår till resp. partier. En sådan ändring i reglerna för bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet möjliggör — inom ramen för det föreslagna anslaget — ett ökat bidrag till övriga kvinnoorganisationer.

dels att utskottets hemställan under 44 bort ha följande lydelse:

44. beträffande *ändring i bidragsfördelningen vad gäller bidraget till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet*
att riksdagen med bifall till motion 1987/88:A806 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

41. Medelsanvisningen till anslaget Bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet (mom. 45)

Under förutsättning av bifall till reservation 37

Börje Hörnlund och Kersti Johansson (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 46 som börjar med "Utskottet har" och slutar med "motsvarande del" bort ha följande lydelse:

Utskottet har tidigare i denna framställning avstyrkt regeringens förslag angående statliga medel till projekt rörande kvinnorepresentationen. Som en följd av detta ställningstagande anser utskottet att motsvarande ekonomiska utrymme bör utnyttjas för att förstärka stödet till kvinnoorganisationerna. Enligt utskottets uppfattning utför kvinnoorganisationerna ett förtjänstfullt arbete som förtjänar ytterligare stöd med hänsyn till organisationernas betydelse för jämställdhetsarbetet i samhället.

dels att utskottets hemställan under 45 bort ha följande lydelse:

45. att riksdagen med bifall till motion 1987/88:A36 yrkande 15 i motsvarande del samt med anledning av proposition 1987/88:100 i motsvarande del till *Bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet* under trettonde huvudtiteln för budgetåret 1988/89 anvisar ett förslagsanslag av 5 912 000 kr.

42. Anslag för inrättande av en kvinnohusfond (mom. 46)

Karl-Erik Persson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 47 som börjar med "Utskottet har" och slutar med "motion A807" bort ha följande lydelse:

Utskottet har redovisat kvinnojourernas stora värde för såväl misshandlade kvinnor som för andra kvinnor i samband med studie- och kontaktverksamhet etc. Med hänsyn till kommunernas varierande praxis vad gäller bidrag till kvinnojourer och kvinnohus finns — som framhålls i motion A807 (vpk) — ett odiskutabelt behov av statligt stöd. Utskottet anser därför att en statlig fond bör inrättas, dit kvinnor kan vända sig för att få ekonomiskt stöd vid startande av kvinnohusverksamhet. En sådan fond kan stimulera till uppbyggnad av kvinnohus i de flesta större tätorter i landet och ge de kvinnohus som redan finns ett välbehövligt bidrag. Med det anförda har utskottet ställt sig bakom förslaget i motion A807 om inrättande av en kvinnohusfond vilket bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 46 bort ha följande lydelse:

46. beträffande *anslag för inrättande av en kvinnohusfond*
att riksdagen med bifall till motion 1987/88:A807 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

43. Det parlamentariska inflytandet över jämställdhetsarbetet (mom. 47)

Elver Jonsson (fp), Alf Wennerfors (m), Börje Hörnlund (c), Charlotte Branting (fp), Kersti Johansson (c), Ingrid Hemmingsson (m) och Erik Holmkvist (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 48 börjar med "Frågan om" och på s. 49 slutar med "aktuella delar" bort ha följande lydelse:

Som framhålls i motionerna A801 (fp), A803 (m) och A810 (c) bör organisationen av jämställdhetsarbetet effektiviseras. En stor brist i dag är att det inte finns någon naturlig punkt i organisationen, där man har det samlade ansvaret för informations-, kontakt- och opinionsbildande verksamhet. Otvivelaktigt hade den tidigare jämställdhetskommittén bättre förutsättningar att svara för opinionsbildning, informationskampanjer, mötesverksamhet etc. En annan brist i dag är att parlamentarikerna inte har tillräckliga möjligheter att på idé- och beredningsstadium påverka utvecklingen.

Enligt utskottets uppfattning bör därför det statliga jämställdhetsarbetet omorganiseras, så att parlamentarikerna ges ett utökat inflytande över verksamheten, exempelvis genom en parlamentariskt sammansatt jämställdhetskommitté. Vid ett återinförande av en sådan kommitté bör man se över samordningen mellan jämställdhetskommittén och JämO i syfte att på bästa sätt utnyttja tillgängliga resurser. Det anförda, som bör ges regeringen till känna, innebär att motionerna A801, A803 och A810 i aktuella delar tillstyrks.

dels att utskottets hemställan under 47 bort ha följande lydelse:

47. beträffande *det parlamentariska inflytandet över jämställdhetsarbetet*

att riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:A801 yrkande 12; 1987/88:A803 och 1987/88:A810 yrkande 8 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

44. Handläggningen av jämställdhetsfrågor i regeringskansliet (mom. 48)

Elver Jonsson och Charlotte Branting (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 49 som börjar med "Som utskottet" och slutar med "aktuell del" bort ha följande lydelse:

Som framhålls i motion A801 (fp) ger den nuvarande fördelningen av jämställdhetsarbetet inom regeringskansliet en splittrad bild. Gränsdragningen mellan arbetsmarknadsdepartementets och civildepartementets ansvar kan i vissa frågor upplevas som oklar och ge upphov till handläggningsproblem. Mot denna bakgrund menar utskottet att jämställdhetsansvaret bör samlas och läggas på ett centralt organ, t.ex. statsrådsberedningen. Med hänsyn till jämställdhetsfrågornas tyngd bör organisationen byggas upp på ett sådant sätt att ett av statsråden får möjlighet att uteslutande ägna sig åt jämställdhetsarbetet.

Med hänvisning till det anförda — som bör ges regeringen till känna — tillstyrker utskottet förslaget i motion A801 angående handläggningen i regeringskansliet av jämställdhetsfrågor. Med utskottets ställningstagande tillgodoses delvis motion A804 (fp).

dels att utskottets hemställan under 48 bort ha följande lydelse:

48. beträffande *handläggningen av jämställdhetsfrågor i regerings-*

att riksdagen med bifall till motion 1987/88:A801 yrkande 14 samt med anledning av motion 1987/88:A804 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

Särskilda yttranden

1. Individuell anpassning av arbetstiden m.m. (mom. 8 och 9)

Elver Jonsson (fp), Alf Wennerfors (m), Charlotte Branting (fp), Ingrid Hemmingsson (m) och Erik Holmkvist (m) anför:

I motionerna A801 och A805 framhålls behovet av en individuell anpassning av arbetstiden. Arbetstagarna vill ha flexibilitet vad gäller arbetstidens längd och förläggning. Vi menar att detta är möjligt om den enskilda arbetstagaren får ett direkt inflytande över sin arbetstid. Arbetstidskommittén som belyser frågan om en individuell anpassning av arbetstiden liksom frågan om deltidslönsens villkor beräknas slutföra sitt arbete under år 1989. Vi vill betona vikten av att förslag i dessa frågor läggs fram senast under år 1990.

2. Stimulans till okonventionellt yrkesval (mom. 14)

Alf Wennerfors, Ingrid Hemmingsson och Erik Holmkvist (alla m) anför:

Vi vill i detta sammanhang erinra om att moderata samlingspartiet i betänkande AU 1987/88:11 redovisar följande synpunkter på ungdomslag och inskolningsplatser.

Vi förordar — i stället för ungdomslag och inskolningsplatser — ett utökat uppföljningsansvar för de 15—19-åringar som av olika skäl slutar sin skolutbildning och inte får arbete. Uppföljningsansvaret skall innebära följande:

- studievägledning och möjligheter till yrkesorienterad praktik
- kunskapskomplettering för att komma in på önskad linje
- särskilda insatser för skoltrötta elever
- en individuell plan för varje elev som omfattas av uppföljningsansvaret.

Erfarenheterna visar att det bästa sättet att stimulera kvinnor att välja traditionellt mansdominerade yrken är att visa dem exempel på kvinnor som redan är verksamma inom dessa yrken. Riktade informationsinsatser är också en lämplig metod för att kvinnor skall våga söka sig till för dem ovanligare arbetsuppgifter.

3. Kartläggning av andelen kvinnor i beslutande positioner i näringslivet (mom. 28)

Alf Wennerfors, Ingrid Hemmingsson och Erik Holmkvist (alla m) anför:

Med anledning av motion A801 (fp) uttalar utskottet att den i propositionen föreslagna kartläggningen av andelen kvinnor i beslutande positioner i

näringslivet bör tillgodose motionärernas önskemål. Vi vill i detta sammanhang understryka att en kartläggning av kvinnornas yrken och ställning i näringslivet är av intresse men att denna vår mening inte får tas till intäkt för att ålägga företagen en ny årlig uppgiftslämnarplikt.

4. Vissa internationella frågor (mom. 49)

Elver Jonsson och Charlotte Branting (båda fp) anför:

Som framhålls i motion A802 krävs stora ansträngningar på alla nivåer för att åstadkomma verklig jämställdhet, inte bara för svenska kvinnor utan för världens alla kvinnor.

Kvinnokonferenser i FN:s regi är ett viktigt led i detta arbete. Sverige måste vara en pådrivande kraft vad gäller det internationella utvärderingsarbetet inför nästa kvinnokonferens. Samtidigt måste man vara medveten om att det är arbetet på nationell nivå som ger direkta resultat. Vi vill därför stryka under vikten av en utvärdering av det svenska jämställdhetsarbetet, varav propositionen Jämställdhetspolitiken inför 90-talet är ett led.

1987/88:3 y

om jämställdhetspolitiken inför 1990-talet
(prop. 1987/88:105)

Till arbetsmarknadsutskottet

Arbetsmarknadsutskottet har berett näringsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1987/88:105 om jämställdhetspolitiken inför 90-talet jämte motioner.

I detta sammanhang behandlar näringsutskottet även – helt eller delvis – tre motioner från allmänna motionstiden i år som har hänvisats till näringsutskottet. Med det yttrande som här följer överlämnar näringsutskottet till arbetsmarknadsutskottet – under förutsättning av dess medgivande – de tre motionerna i berörda delar.

Motionerna

Av de motioner som har väckts *med anledning av proposition 1987/88:105* kommenterar näringsutskottet följande:

1987/88:A33 av Charlotte Branting m.fl. (fp) såvitt gäller yrkandet (9) att riksdagen för budgetåret 1988/89 till utvecklingsfonderna anslår 1 milj. kr. att användas enligt vad som anförts i motionen.

1987/88:A37 av Ewa Hedkvist Petersen m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen begär att regeringen i samband med tecknandet av avtal för utvecklingsfonderna beaktar vad som i motionen anförts om könsfördelning i styrelserna.

De motioner *från allmänna motionstiden* som har hänvisats till näringsutskottet och som med detta yttrande överlämnas till arbetsmarknadsutskottet är följande:

1987/88:N220 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari – med motivering i motion 1987/88:A801 – yrkas att riksdagen

1. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående de offentliga monopolens negativa inverkan på kvinnligt nyföretagande.

2. hos regeringen begär förslag om ändring av reglerna för bidrag och rådgivning vid de regionala utvecklingsfonderna enligt vad som anförts i motionen.

3. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en kartläggning av de kvinnliga företagarnas verksamhet och behov.

1987/88:N307 av Olof Johansson m.fl. (c) såvitt gäller yrkandet (4) – med motivering i motion 1987/88:A462 – att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utvecklingsfondernas ansvar för att stärka det kvinnliga företagandet.

1987/88:N337 av Kersti Johansson m.fl. (c) vari – med motivering i motion 1987/88:A810 – yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om ändrade regler för utvecklingsfondernas stödverksamhet i syfte att stimulera kvinnligt företagande i enlighet med vad i motionen anförts.

Näringsutskottet

Inledning

I det följande kommenteras endast de delar av proposition 1987/88:105 som klart ligger inom näringsutskottets område. Det är här fråga om de två delavsnitten Företagsutveckling och nyföretagande (3.6.2) – dock endast såvitt gäller de regionala utvecklingsfonderna – och Statliga företag (3.6.3). Flertalet av de motionsyrkanden som behandlas rör utvecklingsfonderna. Näringsutskottet har nyligen i betänkandet NU 1987/88:24 behandlat en rad andra motioner rörande utvecklingsfondernas verksamhet.

Den offentliga sektorn och kvinnors företagande

Näringsutskottet behandlar först ett yrkande i folkpartiets motion 1987/88:N220, med motivering i partiets motion 1987/88:A801 om jämställdhet. Där anförts att det på områden där kvinnor traditionellt har varit verksamma, främst det sociala serviceområdet, finns mycket små möjligheter till enskilt företagande. Monopolet för den offentliga sektorn innebär i praktiken ett näringsförbud för många kvinnor, hävdas det. Ett brytande av detta monopol, vilket skulle ge kvinnor möjlighet att starta eget eller själva välja sin arbetsgivare, betecknas därför som en viktig jämställdhetsfråga.

Näringsutskottet tar avstånd från ensidiga resonemang av denna art, som innebär att jämställdhet på arbetsmarknaden ses som en fråga om möjligheterna för kvinnor att starta eget. Häremot vill näringsutskottet bestämt hävda att en väl utbyggd offentlig sektor är av största betydelse för kvinnornas möjligheter att göra en insats i näringslivet. Följaktligen instämmer näringsutskottet i vad som anförts i propositionen (s. 7) om att nyliberala tankegångar om privatisering inom olika områden i praktiken innebär att resurser skulle undandras den offentliga sektorn, vilket kan leda till en sänkning i kvaliteten i barnomsorg, vård och utbildning. Detta skulle i första hand drabba yrkesverksamma kvinnor, som skulle tvingas att minska sitt förvärvsarbete. Bl.a. mot bakgrund av industrins svårigheter att få sitt behov av arbetskraft tillgodosett vore detta enligt näringsutskottets mening en olycklig utveckling. Med hänvisning härtill avstyrker näringsutskottet motionen i denna del.

Sedan år 1978 finns en regional utvecklingsfond i varje län. Fonderna utgör stiftelser med staten och landstingen som huvudmän. Till grund för verksamheten ligger i huvudsak likalydande avtal mellan staten och resp. landstingskommun eller – i tre fall – kommun utanför landsting. Avtalen träffas för treårsperioder. – senast för åren 1986–1988 – och förlängs automatiskt såvida de inte sägs upp av någondera parten senast ett år innan ny avtalsperiod inleds. Efter beslut av regeringen har sådan uppsägning nu skett från statens sida. Avsikten härmed är att riksdagen skall ha handlingsfrihet beträffande eventuella avtalsändringar inför nästa period (se prop. 1987/88:100 bil. 14 s. 57).

Enligt avtalen skall utvecklingsfonden inom resp. län vara organ för samhällets åtgärder i syfte att främja utvecklingen av främst små och medelstora företag. Medel för fondernas finansieringsverksamhet, som har tillförts främst från staten, skall enligt avtalen hållas åtskilda. Huvudmännen skall årligen tillskjuta medel till fondernas löpande verksamhet. De skall i samband med medelstildelningen samråda om fondernas verksamhet och medelsbehov.

Beträffande utvecklingsfondernas organisation stadgas i avtalen följande. För varje fond skall finnas en styrelse som består av nio ledamöter med suppleanter. Ledamöterna och suppleanterna väljs av landstinget för en tid av högst tre år i sänder. Ledamöter och suppleanter bör vara väl förtrogna med länets näringsliv, dess problem och utvecklingsmöjligheter samt ha erfarenhet från näringslivet eller dess organisationer eller från facklig verksamhet eller eljest ha en ställning som ger överblick över den regionala näringspolitiken. Till styrelsen skall knytas även en personalföreträdare med personlig suppleant.

Enligt stadgarna för utvecklingsfonderna skall det som underlag för verksamheten vid varje fond finnas ett handlingsprogram. Detta skall ha sin utgångspunkt i bl.a. länsstyrelsens program för den regionala industripolitiken.

Statens huvudmannans ansvar för utvecklingsfonderna utövas av statens industriverk (SIND). SIND fördelar de medel som regeringen årligen ställer till förfogande för fondernas företagsservice och administration m.m. från anslaget till småföretagsutveckling under industridepartementets huvudtitel. För innevarande budgetår har för ändamålet beräknats ca 99,2 milj. kr.

Utvecklingsfondernas finansieringsverksamhet regleras genom förordningen (1987:894) om statlig finansiering genom regional utvecklingsfond. Enligt förordningen får fonderna delta i finansieringen av små och medelstora företag (högst 200 arbetstagare) vars verksamhet avser bl.a. tillverkning, handel och vissa tjänster samt turism. Finansieringen kan ske i form av lån, garanti eller s.k. utvecklingskapital. Finansiering får avse endast verksamhet som har eller bedöms kunna få tillfredsställande lönsamhet. Utvecklingsfonderna får inte medverka i finansiering som kan ske på den allmänna kreditmarknaden under normala marknadsmässiga villkor.

Utvecklingsfondernas målgrupp, som tidigare omfattade främst den tillverkande industrin och mot denna inriktade tjänsteföretag, har utvidgats till att

omfatta andra delar av tjänstesektorn. Den senaste utvidgningen skedde år 1987, då också tjänsteföretag som riktar sig till icke tillverkande företag inkluderades (se NU 1986/87:30 s. 52 f.). Utanför målgruppen ligger nu endast tjänsteföretag som riktar sig till enskilda.

Målgruppsavgränsningen är emellertid bindande för fonderna endast såvitt gäller finansieringsverksamheten. Delar av fondernas företagsservice, t.ex. starta-eget-kurser och rådgivning till nystartade företag, är tillgängliga för företag inom alla branscher. Verksamhet med inriktning särskilt på kvinnors nyföretagande bedrivs också inom vissa utvecklingsfonder.

Näringsutskottet har nyligen i betänkandet NU 1987/88:24 behandlat motioner (fp) om en utvidgning av målgruppen för finansieringsverksamheten till att omfatta också hantverks- och serviceföretag. Motionerna avstyrktes med motiveringen att en sådan utvidgning skulle ställa alltför stora krav på fondernas resurser. Folkpartiets företrädare i näringsutskottet reserverade sig till förmån för motionerna. Betänkandet kommer att behandlas av riksdagen inom kort.

I några av de nu aktuella motionerna tas målgruppsfrågan upp från jämställdhetssynpunkt.

Målgruppen skall omfatta hela tjänstesektorn, föreslås det i motion 1987/88:N220 (fp). Motionärerna menar att detta skulle få stor betydelse för bl.a. kvinnorna i skogslänen.

I centerpartiets motion 1987/88:N307, med motivering i partiets motion 1987/88:A462 om regionalpolitiken, anføres att en breddning av kvinnors arbetsmarknad genom ett ökat nyföretagande skulle kunna få stor betydelse för sysselsättningen i utsatta regioner. Särskilt borde möjligheterna prövas att ge kvinnor stöd till företagande inom tjänstesektorn. Motionärerna pekar på utvecklingsfondernas ansvar härför.

Liknande synpunkter framförs i motion 1987/88:N337 (c). Med hänsyn till att kvinnors nyföretagande är inriktat på tjänstesektorn och att svårigheterna för kvinnor att få sysselsättning är stora i de utsatta regionerna bör enligt motionärernas mening utvecklingsfonderna ges möjligheter att lämna stöd till kvinnligt företagande inom tjänstenäringarna i dessa regioner.

Näringsutskottet är inte berett att med anledning av vad som anförs i motionerna ompröva sitt ställningstagande nyligen till frågan om utvecklingsfondernas målgrupp. Som framgått av redogörelsen har fonderna enligt nuvarande bestämmelser möjligheter att i betydande utsträckning stödja också tjänsteföretagen. Det finns inga formella hinder för den typ av insatser som torde vara av störst intresse i detta sammanhang, dvs. rådgivning m.m. vid nyetableringar. Med hänvisning till det sagda avstyrker näringsutskottet motionerna 1987/88:N220 (fp), 1987/88:N307 (c) och 1987/88:N337 (c) i berörda delar.

Frågor om *särskilda insatser för jämställdhet* i utvecklingsfondernas verksamhet har behandlats av riksdagen vid olika tillfällen under senare år. Med anledning av motionsyrkanden (c; fp) uttalade sig riksdagen år 1985 på hemställan av näringsutskottet för att det vid varje utvecklingsfond skulle utses en jämställdhetsansvarig (NU 1984/85:23 s. 27, rskr. 1984/85:242). Sedan regeringen fäst landstingens och de berörda kommunernas uppmärksamhet

samhet på riksdagens uttalande har de olika utvecklingsfonderna vidtagit åtgärder i enlighet därmed.

Vissa utvecklingsfonder har gjort särskilda insatser för att stödja kvinnors företagande. Som exempel kan nämnas ett projekt med företagsutveckling och konsultinsatser m.m. som genomfördes åren 1985 och 1986 av fem utvecklingsfonder i samverkan (se NU 1985/86:15 s. 23). Särskilt stöd till projektet lämnades av arbetsmarknadsdepartementet.

I proposition 1987/88:105 sägs att de olika utvecklingsfondernas aktiviteter till stöd för kvinnors företagande har varit av många slag och av varierande intensitet. Det kan därför vara lämpligt, anför det, att insatser för att utveckla kvinnors intresse för att starta och driva företag behandlas särskilt i handlingsprogrammen för de olika utvecklingsfonderna. Regeringens avsikt är att inriktningen av handlingsprogrammen i nämnda hänseende skall bli föremål för överläggning med utvecklingsfondernas övriga huvudmän.

Näringsutskottet har ingen erinran mot vad som anförts i propositionen på denna punkt. Såsom påpekas i propositionen finns det stora skillnader mellan olika utvecklingsfonder i fråga om engagemanget för kvinnors företagande. I många fall torde det också råda osäkerhet hos fondernas styrelser, ledning och personal om vilken roll fonderna bör ha på området och hur verksamheten lämpligen bör bedrivas. En diskussion av dessa frågor i anslutning till handlingsprogrammen bör enligt näringsutskottets mening kunna bidra till att skapa ökad klarhet i angivna hänseenden.

I motion 1987/88:A33 (fp) föreslås en ytterligare åtgärd, nämligen att ett belopp av 1 milj. kr. skall avsättas till utvecklingsfonderna för utökad rådgivning och utbildning m.m. som riktar sig till kvinnliga företagare, framför allt inom den tjänsteproducerande sektorn. Motionärernas avsikt synes vara att medlen skall ställas till förfogande från anslaget till särskilda jämställdhetsåtgärder under arbetsmarknadsdepartementets huvudtitel.

Näringsutskottet anser att utvecklingsfondernas verksamhet med inriktning på kvinnors företagande i princip bör finansieras på samma sätt som fondernas företagsservice i övrigt, dvs. genom avgifter och genom de årliga bidragen från huvudmännen. I den mån särskilda insatser av projektkaraktär bedöms angelägna bör regeringen liksom hittills kunna ställa medel till förfogande för ändamålet från nämnda anslag. Motion 1987/88:A33 (fp) avstyrks alltså.

Frågan om *könsfördelningen i utvecklingsfondernas styrelser* tas upp i motion 1987/88:A37 (s). Motionärerna hänvisar till en kartläggning av hur utvecklingsfondernas styrelser är sammansatta som har utförts av SIND år 1987 på uppdrag av regeringen. I denna kartläggning anges antalet styrelseledamöter i de 24 fonderna till sammanlagt 221 exkl. personalrepresentanter. Av ledamöterna var 204 män och 17 kvinnor – dvs. 8 % – vilket enligt motionärernas uppfattning inte är en tillfredsställande fördelning. De föreslår att villkor om kvinnlig representation skrivs in i de avtal mellan huvudmännen för fonderna som skall träffas för nästa period. Som lämplig grund för sådana villkor betecknas i motionen det mål för andelen kvinnor i statliga styrelser m.m. som anges i propositionen, dvs. minst 30 % år 1992.

Näringsutskottet har tidigare uppmärksammat frågan om andelen kvinnor

i utvecklingsfondernas styrelser. En kartläggning av styrelsernas sammansättning år 1985 visade att andelen kvinnor då var 4 %. Näringsutskottet betecknade denna andel som uppseendeväckande låg och förutsatte att landstingen vid val av ledamöter inför perioden 1986–1988 skulle beakta intresset av en rimligare fördelning (NU 1984/85:23 s. 27).

Näringsutskottet konstaterar att andelen kvinnor i fondernas styrelser under nu löpande period har ökat. Alltjämt är dock den kvinnliga representationen alldeles för låg, särskilt mot bakgrund av de ökade insatser från fondernas sida för kvinnors företagande som nyss har förordats. Näringsutskottet utgår från att frågan om en ökad andel kvinnor i styrelserna kommer att väckas från statens sida vid de förestående överläggningarna mellan huvudmännen om avtalen för utvecklingsfonderna under nästa avtalsperiod. Något initiativ av riksdagen i frågan synes inte erforderligt.

Kartläggning av kvinnors företagande

I motion 1987/88:N220 (fp) begärs en kartläggning av kvinnliga företagares verksamhet och behov. En sådan kartläggning krävs som underlag för beslut om insatser för att stödja kvinnors företagande, menar motionärerna.

Näringsutskottet avstyrkte – med reservation från folkpartiets företrädare – år 1986 ett liknande motionsyrkande. Därvid hänvisades till ett landsomfattande forskningsprojekt om kvinnor som företagare vilket pågick vid Umeå universitet (NU 1985/86:15 s. 23). Riksdagen avlog motionen. Enligt vad näringsutskottet har inhämtat har projektet nu slutförts. Resultatet föreligger i form av ett antal forskningsrapporter. En sammanfattning i bokform är under utarbetande.

Motionärernas önskemål får anses vara väl tillgodosedda. Motionen avstyrks i nu berörd del.

Statliga företag

Näringsutskottet har ingen erinran mot vad som i propositionen anförts om jämställdhetsarbetet i de statliga företagen. Den redovisning av antalet anställda som enligt propositionen skall lämnas i den årliga redogörelsen till riksdagen för de statliga företagen bör dock enligt näringsutskottets mening omfatta såväl antalet anställda som antalet årsarbetande, med fördelning på kvinnor och män. Genom en sådan redovisning kan omfattningen av kvinnornas deltidsarbete belysas. Enligt näringsutskottets uppfattning är ett uttalande av riksdagen till regeringen i denna fråga motiverat.

Stockholm den 14 april 1988

På näringsutskottets vägnar

Nils Erik Wååg

Närvarande: Nils Erik Wååg (s), Lennart Pettersson (s), Erik Hovhammar (m), Ivar Franzén (c), Wivi-Anne Radesjö (s), Sten Svensson (m), Åke Wictorsson (s), Hadar Cars (fp), Per Westerberg (m), Bo Finnkvist (s), Per-Ola Eriksson (c), Jörn Svensson (vpk), Sven-Åke Nygårds (s), Gudrun Norberg (fp) och Leo Persson (s).

AU 1987/88:17
Bilaga

Avvikande meningar

1. Den offentliga sektorn och kvinnors företagande

Erik Hovhammar (m), Sten Svensson (m), Hadar Cars (fp), Per Westerberg (m) och Gudrun Norberg (fp) anser att den del av yttrandet – under rubriken Den offentliga sektorn och kvinnors företagande – som börjar med "Näringsutskottet tar" och slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

Näringsutskottet instämmer i vad som anförs i motion 1987/88:N220 (fp) om de offentliga monopolens negativa inverkan på kvinnligt nyföretagande. Om enskilda alternativ till den offentliga sektorn tilläts skulle kvinnor få ökade möjligheter att starta egna företag på områden där kvinnor traditionellt är verksamma. Näringsutskottet anser en sådan utveckling önskvärd, bl.a. från den synpunkten att den kan förväntas leda till en större mångfald och högre kvalitet på utbudet av tjänster på dessa områden, vilket skulle få gynnsamma effekter inom hela näringslivet. Med hänvisning till det anförda tillstyrker näringsutskottet motionen i denna del.

2. Den offentliga sektorn och kvinnors företagande

Ivar Franzén (c) och Per-Ola Eriksson (c) anser att den del av yttrandet – under rubriken Den offentliga sektorn och kvinnors företagande – som börjar med "Näringsutskottet tar" och slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

Näringsutskottet anser det angeläget att arbetsmarknaden för kvinnor breddas genom olika åtgärder. Ett brytande av det offentliga servicemonopolet – såsom föreslås i motion 1987/88:N220 (fp) – innebär inte i sig ökade möjligheter till sysselsättning för kvinnor. Det är emellertid viktigt att den offentliga sektorn ger utrymme också för privata initiativ. Näringsutskottet ser privat verksamhet inom den offentliga sektorns ram både som ett värdefullt komplement till den offentliga verksamheten och som en möjlighet till stimulans av denna.

Överföring av vissa verksamheter från offentlig till enskild eller kooperativ drift kan alltså vara positiv. Enligt näringsutskottets mening är det emellertid framför allt ny affärsverksamhet inom tillverkningsindustrin och servicenäringsarna som måste åstadkommas. Av största betydelse är därvid att villkoren för småföretag förbättras och att nyföretagandet stimuleras. Detta gäller särskilt med tanke på möjligheterna till sysselsättning för kvinnor i de utsatta regionerna.

Näringsutskottet anser att riksdagen genom ett tillkännagivande till regeringen bör ansluta sig till vad som här anförts. Härigenom skulle syftet med yrkandet i nämnda motion väsentligen tillgodoses.

3. Utvecklingsfondernas målgrupp

Hadar Cars (fp) och Gudrun Norberg (fp) anser att den del av yttrandet – under rubriken De regionala utvecklingsfonderna – som börjar med "Näringsutskottet är" och slutar med "berörda delar" bort ha följande lydelse:

Enligt näringsutskottets uppfattning har den nuvarande avgränsningen av utvecklingsfondernas målgrupp till främst tillverkande företag blivit alltmer otidsenlig till följd av tjänstesektorns snabba expansion. Avgränsningen innebär att de typer av företag som i stor utsträckning drivs av kvinnor inte har tillgång till den statliga finansiering som handhas av utvecklingsfonderna. Näringsutskottet finner detta oacceptabelt från jämställdhetssynpunkt. Yrkandet i motion 1987/88:N220 (fp) på att målgruppen för finansieringsverksamheten skall omfatta hela tjänstesektorn tillstyrks därför.

4. Utvecklingsfondernas målgrupp

Ivar Franzén (c) och Per-Ola Eriksson (c) anser att den del av yttrandet – under rubriken De regionala utvecklingsfonderna – som börjar med "Näringsutskottet är" och slutar med "berörda delar" bort ha följande lydelse:

Näringsutskottet, som hänvisar till sitt tidigare ställningstagande i frågan, är inte berett att förorda en sådan generell utvidgning av utvecklingsfondernas målgrupp som begärs i motion 1987/88:N220 (fp). Däremot anser näringsutskottet att utvecklingsfonderna i de eftersatta delarna av landet bör ges ökade möjligheter att stödja kvinnors företagande också genom finansiering. Yrkandena härom i motionerna 1987/88:N307 (c) och 1987/88:N337 (c) tillstyrks alltså.

5. Särskilda insatser för jämställdhet

Hadar Cars (fp) och Gudrun Norberg (fp) anser att den del av yttrandet – under rubriken De regionala utvecklingsfonderna – som börjar med "Näringsutskottet anser" och slutar med "avstyrks alltså" bort ha följande lydelse:

Näringsutskottet tillstyrker förslaget i motion 1987/88:A33 (fp) om att 1 milj. kr. skall ställas till utvecklingsfondernas förfogande för särskilda insatser för kvinnliga företagare.

6. Kartläggning av kvinnors företagande

Hadar Cars (fp) och Gudrun Norberg (fp) anser att den del av yttrandet – under rubriken Kartläggning av kvinnors företagande – som börjar med "Motionärernas önskemål" och slutar med "berörd del" bort ha följande lydelse:

Näringsutskottet ansluter sig till vad som sägs i motion 1987/88:N220 (fp) om behovet av en kartläggning av kvinnors företagande. Det nämnda forskningsprojektet vid Umeå universitet kan utgöra en värdefull grund för en sådan studie. Därutöver erfordras emellertid en analys av de kvinnliga företagarnas behov av stöd i olika former. Näringsutskottet anser att regeringen bör ta initiativ till en sådan studie. Motionen tillstyrks alltså i denna del.

Sammanfattning	1
Propositionerna	2
Motionerna	3
Bakgrund	8
Utskottet	10
Allmänna utgångspunkter	10
Kvinnornas roll i ekonomin	12
Jämställdhet på arbetsmarknaden	15
Arbetsmiljön	15
Medbestämmande	17
Arbetstider	17
Anställningstrygghet m. m.	18
Program för jämställdhetsåtgärder inom arbetslivsområdet	18
Arbetslöshet	19
Arbetsförmedlingen m. m.	20
Arbetsmarknadsutbildning	21
Personalutbildning	22
Samhällsservice och infrastruktur m. m.	22
Företagsutveckling och nyföretagande	24
Statliga och privata företag	29
Statlig personalpolitik	30
Utvärdering av jämställdhetslagen	32
Jämställdhet i utbildningen	33
Jämställdhet i familjen	34
Barnomsorgen	36
Föräldraförsäkringen	37
Mannens roll	37
Våld mot kvinnor	38
Kvinnors inflytande	39
Projektverksamhet	41
Regeringens egna rutiner vid utnämningar m. m.	41
Årlig redovisning m. m.	42
Anslagsfrågor	43
Särskilda jämställdhetsåtgärder	43
Jämställdhetsombudsmannen m. m.	45
Bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet	45
Jämställdhetsarbetets organisation	47
Vissa övriga frågor	49
Hemställan	50
Reservationer 1 — 44	53
Särskilda yttranden 1 — 4	78
Bilaga	
Yttrande från näringsutskottet	80